

БӨХТИҖАР
БАҢАБЗАДӘ

ҺӘР ЧИЧӘКДӘН
БИР ЛӘЧӘК

ССРИ-НИН ТӘШКИЛ ЕДИЛМӘСИННН 60 ИЛЛИННӘ

БӘХТИҖАР ВАҖАБЗАДӘ

ҺӘР ЧИЧӘКДӘН БИР ЛӘЧӘК

ҖАЗЫЧЫ
БАКЫ
1982

Ваһабзаде Б.

В13 Һәр чичәкдән бир ләчәк. Ше'рләр. (Тәрчүмөләр.) Б., Язычы, 1982.

247 с..

«Һәр чичәкдән бир ләчәк» ытабы кениш охучу күтләсинин севимлиси олан шаир Бәһтиҗар Ваһабзадеһини ше'рсеваәрләре җени һәдиҗәсиндир. Кытаба шаирин тәрчүмәләри топланмышдыр. Бурада охучулар рус ше'ринин, гардаш халглар әдабиҗатынын вә дүня поэзиҗасынын адлысанлы җарадычылары илә көрүшчәкләр.

Ше'рләр мұхтәлиф илләрдә гәзет, журнал, китаб сәһифәләрийдә дәрч едилмишдир.

В 70303—116
М—656—82 5—82

4702060200

С(Аз)1

ӨН СӨЗ

Отуз илдән бәри бәдиһи җарадычылыглы җанашы ССРИ вә дүня әдабиҗатынын үрәҗимә җатан, җарадычылыг руһума уҗғун кәлән өрнәкләрини дилимизә чеви́рмәклә дә мәшғул олмушам.

Бу бир һәгигәтдир ки, нәср әсәрләринин тәрчүмәсини һәр ики дили мүкәммәл билән (билмәк аздыр, дуҗан, һисс едән) хүсуси тәрчүмәчиләрә тапшырмаг олар. (Амма җахшы олар ки, нәср әсәрләрини дә җазычы тәрчүмә етсин.)

Мәнчә, ше'ри җалныз тәрчүмә илә мәшғул олан пешәкар тәрчүмәчиләрин өһдәсинә бурахмаг олмаз. Ше'ри бир дилдән о бири дилә җалныз вә җалныз шаир, һәм дә зөвгән, фикрән мүәллифә җахын шаир тәрчүмә етмәлидир. Бунун ниҗәсини изаһ етмәҗин өзү дә чох чәтиндир. Она көрә ки, бурда чох инчә амилләр нәзәрә алынмалыдыр. Җалныз буну дәрк етмәк кифаҗәтдир ки, ше'р фикрлә бәрабәр бир нөв руһун, мә'нави дүнҗанын нәғмәсиндир. Нәғмә исә тәрчүмәҗә кәлмәз. Ше'рин чөвһәриндәки җанғыны, нәғмәни җалныз мүәллифлә бир сәсә көкләнән шаир-тәрчүмәчи көрә биләр, ешидә биләр. Пешәкар тәрчүмәчи исә җалныз ше'рин мәзмунуну, даһа доғрусу, фикрини тутмаға вә чеви́рмәҗә чалышыр. Бу һалда ше'рин өзәҗиндәки дахили мә'на вә ән үмдәси, мә'нанын вә фикрин ифадә васитәләри — образлар, сөзләрин ахарындакы нәғмә вә җанғы унутулур.

Бүтүн бунларла бәрабәр бир халгын поезиҗа хәзинәси мүтләг башга халглара да чатдырылмалыдыр. Бу шәрәфли вә мүгәддәс ишдир, бәшәриҗәтә, инсанлыға хид-

мәтдир. Она көрә ки, бир халгын мә'нәви дүнјасыны, фикир вә зөвгүнү вә мәдәни сәвијјәсини билмәк үчүн о халгын мусигисини вә ше'рини билмәк кифәјәтдир. Мәһз бу мә'нада тәрчүмә ишини мән һәм бир вәтәндаш кими вә һәм дә шаир кими өзүмә борч билир вә вәзифә һесаб едирәм.

Мәним халгым Һөте, Байрон, Пушкин, Лермонтов, Некрасов, Лесја Украинка, Лахути, А. Исаһақјан вә с. кими дүнја поезијасынын көркәмли сымаларыны өз ана дилиндә охумалыдыр. Бунларла јанашы чохмилләтли Совет поезијасынын М. Исаковски, Л. Татјаннчева, В. Тушнова, Ј. Јевтушенко, А. Вознесенски, В. Боков, А. Јашин, А. Граши, А. Хачунс, В. Бабајан, Г. Гулам, Ч. Камал, А. Арипов, Н. Мәһәммәдијев, Ч. Чаббаров, И. Абашидзе, А. Гришашвили вә с. кими нүмајәндәләринин дә јарадычылығыны халгымыза чатдырмаг лазымдыр. Бу мүнүм иш дә халга хидмәтин бир сәһәсидир. Һејдәр Әлијев јолдашын 1980-чи ил, октябрын 27-дә Бақыда кечирилән «Халгларын достлуғу әдәбијјатларын достлуғудур» конфрансында дедији кими «Азәрбајҗан совет әдәбијјатынын гардаш халгларын әдәбијјатлары илә достлуғу чохлу гаршылыгы тәмасда, даими јарадычылыг әлагәләриндә вә әмәкдашылығында, тәрчүмәчилик фәалијјәтиндә... өз ифадәсини тапыр».

Һәгигәтән, инди халгларын бир-бирини јахындап танымасы, баша дүшмәси вә гнјәтләндирмәси ишиндә бәдии әдәбијјат өрнәкләринин бир дилдән башга дилә чеврилмәсинин чох бөјүк әһәмијјәти вар. Бир халг башга бир халгы онун бәдин сөз сәнәти илә даһа јахшы таныја вә баша дүшә биләр. Она көрә ки, әдәбијјат халг руһунун, халг мә'нәвијјатынын ән јахшы ифадә васитәсидир.

Икинчи тәрәфдән, мәним ше'рләrimi ССРИ вә дүнја халгларынын дилләринә тәрчүмә едән бир чох шаирләрлә шәхси достлуг әлагәләрим вар. Һәмән шаирләр мәним әсәрләrimi өз дилләринә чевирмәклә һәм өз халгларына, һәм дә мәним халгыма хидмәт етмәклә јанашы, һәм дә бир шаир кими мәнә вә мәним јарадычылығыма өз һөрмәтләрини билдирмишләр. Мәним јазыларыма олан бу мүнәсибәт мәни дә бир шаир кими онларын јарадычылығына һөрмәт вә хидмәтә чағырыр.

Бүтүн бунлар мјасир дүнја шаирләрини өз јарадычылыглары илә бәрабәр тәрчүмә ишинә дә сәфәрбәр

едир. Башга дилдә охујуб севдији бир мјәллифин бир нечә әсәрини өз дилинә чевирмәјән шаир аз тапылар. Буну да халгларын бир-биринә јахынлашдығы XX јүзиллин хүсусијјәтләриндән бири кими анламаг лазымдыр. Бу мә'нада, узун илләрдән бәри ССРИ вә дүнја халгларынын поезијасындан чевирдијим нүмунәләри топлајыб китаб һалында нәшр етмәји өзүмә борч билдим.

Әввәлләр мән белә һесаб едирдим ки, тәрчүмәдә әсас өлчү мјәллифә сәдагәтдир. Белә ки, тәрчүмәчи орижиналы сәтир-сәтир ејнән чевирмәли, бәдии тәсвир васитәләриндән тутмуш идиоматик ифадәләрә гәдәр һәр бирини өз јериндә ејнән сахламалы, бир сөзлә, орижиналдан гәти кәнара чыхмамалыдыр. Мән о заман баша дүшмүрдүм ки, бу үсүл тәрчүмәчинин шаирин гулуна чевирип, ше'ри исә һәрфилијә апарыб чыхарыр.

Байронун «Абидос кәлини»ни тәрчүмә едәндә баша дүшдүм ки, бу јол дүзкүн јол дејил. Һәмин әсәрин тәрчүмәсиндә илк дәфә бу јолдан чыхдым, сәрбәстликдән горхмадым. Бөјүк алман шаири Һөтенин зарафатла дејдији «тәрчүмә гадына бәнзәјир, көзәлдирсә садиг дејил, садигдирсә көзәл дејил» сөзләриндә мјәјјән дәрәчәдә һәгигәтин олдуғуна инандым.

Бурда орта јол тутмаг дүзкүн олар. Белә ки, орижинала сәдагәтлә јанашы, һиссин вә фикрин чевирдијин дилдә даһа сәлис вә үрәјәјатымлы олмасы наминә мјәјјән дәрәчәдә сәрбәстлијә јол вермәк лазымдыр. Чүнки сән башга халгын шаирини өз халгынын руһуна мјәвафиг шәкилдә, өз дилиндә, дилин бәдин имканлары сәвијјәсиндә сәсләндирмәлисән.

Мән сонрақы тәрчүмәләримдә бу әсас шәртә әмәл етмәјә чалышмыш, бә'зи һалларда, өлчү дахилиндә, һиссин мәним дилимдә даһа көзәл вә даһа сәлис сәсләнмәси наминә мјәјјән сәрбәстлијә дә јол вермишәм.

«Һәр чичәкдән бир ләчәк» китабыны мән ССРИ-нин јаранмасынын 60 иллијинә һәср едир, узун илләрин зәһмәтинин бәһрәсини бу бајрама шәхси һәдијјәм сајырам.

Јери кәлмишкән, ону да дејим ки, бә'зән биздә тәрчүмә иши мјәјјән чәрчивәдә мәһдудлашыр. Бу чидди ишлә планлы шәкилдә мәшғул олмуруг. Әслиндә исә кәлчәк илләрдә көрәчәјимиз ишләрин бүнөврәсини индидән гојмалыг. Тәрчүмә үчүн ән јахшы, ән вачиб әсәрләри сечмәлијик. Нәшријјатларымызын тәрчүмә редакциялары дүнја әдәбијјатынын ән көзәл нүмунәләрини

дилимизэ чевирмэк везифәсини тәдричән вә габагмадан мүүжәнләшдирилмиш ардычыллыгла өдәмәлидир. Бу мәсәләнин јеринә јетирилмәси үчүн илк нөвбәдә кәнч әдәби гүввәләр сәфәрбәр едилмәлидир. Бу әдәбијјатымызын хејринә олар.

Јашлы нәслин бәдиј тәрчүмә саһәсиндә көрдүјү ишләр чолдур. Тәчрүбә газанмыш, нечә дејәрләр, сынагдан тыхмыш, гәләминә, дәст-хәттинә сөз ола билмәјән тәрчүмәчиләримиз дә кәрәк инди өз давамчылары барәдә чидди фикирләшсинләр. Тәрчүмәјә елә белә, бармагара-сы бахан, һәр чүр, һәр нөв «сифариши» бәһ-бәһлә гәбул едән, көзәл ше'рләри белә чансыз, һәрәкәтсиз, тә'сирсиз гафијәләр дүзүмүнә чевирәнләрдән јаха гуртармаг вахты чохдан чатмышдыр.

Кәлин, дәриндән фикирләшәк. Тәрчүмә әдәбијјатымызын гајнаглағыны, чешмәләрини јахшы арыдаг ки, сују дуру ахсын, буланлыг олмасын. Һәм даһиләрин, классикләрин, һәм дә мүасирләримиз олан гәләм гардашларымызын әсәрләрини ана дилимиздә лајигинчә сәсләндирмәк, азәрбајчанлы охучуја чатдырмаг бизим борчумуз вә тә'хирәсалынмаз ишимиздир.

БӘХТИЈАР ВАҲАБЗАДӘ

РУС ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Александр ПУШКИН

АҖ

Булулдардан сыҗрылараг чыхан Аҗ,
Пәнчәрәмдән маддым-маддым бахан Аҗ,
Бу бахышын гәрәзи нә, гәсди нә?
Чиләҗирсән балышымын үстүнә
Гәлбим кими о пәришан сачыны,
О гарышан, о долашан сачыны.
Әзаб долу, һичран јолу кечәләр,
Өз ағлымын күмү илә биртәһәр
Јатырдығым дуҗғулары сән јенә
Оҗадырсан...

Әмәлинин гәсди нә?
Учун, кедин, хатирәләр, анымлар,
Еј заваллы мәһәббәтим, ују сән.
Севкилимлә кечирдијим о дәмләр
Дөнмәјәчәк һәјәтыма јенидән.
О кечәни зәр телләрин бир даһа
Андырса да, дөнмәјәчәк о керн...
Дәгигәләр, тез учдунуз о кечә,

Көзләмидим, тез ачылды дан јери,
Чәллад кими һөкм вәриб кизличә
Ајырдыныз ајрылмајан гәлбләри.
Ај, нијә сән сөнүб кечдин елә тез?
Нијә бахдым ајдынлашан көјә мән?
Бир-бириндән тез ајрылды әлимиз,
Видалашдым севкилимлә нијә мән?

К...

Сорма әјләнчәләр ичиндә дә мән
Нијә тутулурам, күнләрдән бәри
Шад ола билмирәм... Хош кәлмир нәдән
Мәнә бу һәјатын әјләнчәләри?

Сорма: һара кетди о һәмдәм, о дәм,
Нечин мәнәббәтдән сојумушам мән?
Неч кәсә «әзизим!» дејә билмирәм,
Севән севә билмәз бир дә јенидән.

Әкәр хошбәхтсәнсә...

Амансыз заман
Нәји вермишдисә јенидән алыр.
Кәнчликдән, о ширин еһтираслардан
Бизә сызылтылы анымлар галыр.

ДОСТЛАРЫМА

Фүсункар кечәләр, гызыл күндүзләр
Бәхш едиб, достларым, аллаһлар сизә.
Гәмзәли көзәлләр, о хумар көзләр
Зилләниб һәлә ки, көзләринизә.

Сиз галын, ојнајын! Бахын көз-көзә!
Вахт кечир... Зөвг алын дәгигәләрдән...
Бахыб о гајғысыз севинчинизә,
Јашлы көзләримлә күлүмсәјим мән.

ЕЛЕКИЈА

Хошбәхтдир о кәс ки, өз күнаһыны
Дәһшәтә кәлмәдән е'тираф едә.
Намә'лум тәләјин гаранлығында
Үмиддән јапышыб јенә јол кедә.

Хошбәхтдир о кәс ки, кечә јарысы
Думанлы шәфәгләр ојадыр ону,
Ачыр гапысыны севкилиснин,
Будур мәнәббәтин ширин ојуну.

Мәнәсә һәјатда кизли ләззәтин
Кизли хошбәхтлији нәсиб олмады.
Гәмдән, изтирабдан, ишкәнчәләрдән
Үмид ағачымда күл ачылмады.

Јох! О көзәллә дә өмрүмүн күлү
Солачаг...
Һардадыр көнүл сирдашы?
Јох! Мәндән һеч заман ајрылмајачаг
Ширин мәнәббәтин ачы көз јашы!

ГӘМКИНЛИК

Еј мәним мәнәббәтим, мән сәндән ајрылмышам,
Сәнсиз көнүл ујујур, сәнсиз тәнһа галмышам.
Күн дағларын башына шәфәгини салдымы,
Пајыз тутгунлуғунда көјдә гаш гаралдымы,
Арајырам мән сәни, ахтарырам мән сәни,
Дүшүнүрәм мән сәни, унудурам мән мәни.
Тәкчә сәни көрүрәм, јаланчы јухуларда
Дүшүнүрәм, фикримдә чағырырам мән сәни,
Динләјирәм, һәр јердә ешидирәм сәсини.

Рүбаб, сән дә мәнимлә гәмә батдын, боғулдун,
Мәним хәстә көнлүмә сән јахын сирдаш олдун.
Кәдәр нечә боғубдур симләримин сәсини,
Унутмадын сән анчаг гәмин инилтисини.

Эзизим, мәнимлә бир гүссәлән дәрин-дәрин,
Севкинин гәмләрини гој өтсүн нәғмәләрин.
Инилтини динләјиб үрәјиндә гәм, кәдәр,
Гој аһ чәксин сәсинә ујуб јанан кәзәлләр.

ХӘСТӘХАНА ДИВАРЫНДА ЈАЗЫ

Бурда јатан хәстә тәләбәјә бах,
Јатыр тәлөјиндән килејли, далғын.
Давасы, дәрманы севкидир анчаг
Севки мәрәзинә тугуланларын.

НАТАШАЈА

Әлван рәнкли јәј солухур,
Зирвәләрдән думан енир.
Учуб кедир ајдын күнләр,
Мешәләр дә кәлкәләнир.

Барлы чөлләр сүкутдадыр,
Чај да ахыр сәрин-сәрин.
Аһ, нечә дә чаллашыбдыр
Гыврым сачы мешәләрин!

Де, һардасан, еј Наташа,
Сән дашмысан, ја дәмирсән?
Өз гәлбини бир достуна
Мәкәр ачмаг истәмирсән?

Истәрәм ки, чөкәләрин кәлкәсиндә,
Ја далғалы кәл үстүндә сәни көрәм.
Лап чохдандыр, лап чохдандыр
Мән сәнинлә көрүшмүрәм.

Лап тезликлә түғјан едәр
Дүздә чисәк, мешәдә гар,
Түстүлү бир дахмачыгда
Кур очаг да кур-кур јанар.

Мән көрмүрәм о кәзәли,
Кечә-күндүз сызлар јарам.
Өз комамда кәдәрләнәр,
Наташаны хатырларам.

Михаил ЛЕРМОНТОВ

НӘҒМӘ

Зәнк чынлајыр,
Гыз ағлајыр,
Мунчуг кими кәз јашлары
Ахыр... ахыр...
Баш көтүрүб о гачыбдыр бу дүнјадан,
Монастырда күндүз әзаб, кечә зиндан...

Ахы, мәним үрәјим дә лап беләдир —
О, синәми дидир... дидир...
Вурур, вурур, һеј әмр едир.
Тәлөјимсә мәһәббәтдән ајрылмағы,
О кәзәли унутмағы, тәк олмағы...

Өлүм, јохса әбәдијјәт?
Һәјат, јохса мин рәзаләт?
О гызын да, гәлбимин дә нә вечинә.
Гәлбимин дә,
О гызын да
Бир әзабы, бир камы вар индијәдәк,
Үрәјимә бол сәадәт, о гызаса ишыг кәрәк.

* * *

Ах, нечә өзүмү мән алдадырдым
Ки, ону севмирәм... Белә саныркән
Саһилсиз ешгимин һәддини гырдым,
Өлчдүм өлчүләрә кәлмәјәни мән.

Онун сојуглуғу бир һөкмдартәк
Мәним гүдрәтими алды әлимдән,
О сүбут етди ки, гәлбә һөкм етмәк
Чәтиндир, анладым буну инди мән.

Голумдакы зәнчир мөһкәмдир јәгин,
Мәним раһатлығым, динчлијим нәдир?
Јухулу, о иблис дәстәләринин
Үстүндән өтүшән мәләк сәсидир.

СӘСЛӘР ВӘ БАХЫШ

Де, јетмәзми тохундугун
О арфанын симләринә?
Мәним гәлбим әзм истәјир,
Көз јашымса ахыр јенә...
Һәр сәс мәнә тәлгин едир
Јалныз кечән күнләримин кәдәрши.
Зиллә мәнә көзләрини,
Гој о гәмли хатирәни
Бу күнүмдә гәрг еләјиб
Ајрылмајым дүнәнимдән,
Һәјатымы, варлығымы
Бирчә ана көчүрүм мән.

АНДРЕЈ ШЕНЈЕДӘН

Бәлкә мәсләк јолунда өмрүмү бада вердим,
Ја да ки, әбәс јерә сүркүнләрдә кечирдим.
Ел тә'пәси башымда,
Бу дүнјанын, бир дә ки, достум, сәнин гаршында
Хәчаләт чәләнкини дашыја билмәрәм мән,
Ахы, көзү көлкәли јашаја билмәрәм мән.
Бундан даһа көзәлдир вахтсыз өлүм мин кәрә,
Чәфакеш кәнч достуну данлама әбәс јерә.
Јалварырам, сән мәнә
бир даһа вурма тә'пә,
Әзаб чәкмәк, сарсылмаг, гәм чәкмәк олмуш пешәм,
Мән өз күнаһларымын әзабыны чәкмишәм.
Гој мән күнаһкар олум гүрурлу дүшмәнләрин
Гаршысында мин кәрә,
Јох! Мән хәбис дејиләм, тәлејимдим дүшмәним.
Фәда олуб өзүмә мискин һәјатым мәним.
Алдадычы дүнјанын мә'насыз сәсләринә
Алданмаја билмәздим, инан, достум, сән мәнә;
Чәмијјәтә боллуча зијанлар вурсам да мән,
Сәнә садиг олмушам достлугун илк күнүндән.
О гәзәбли күтләнин арасында мән анчаг
Сәни, сәни севирдим, буна инан сән апчаг.

Днеприн үстүндә, гаја башында
Бир ағач бој атыр, битир тәзә-тәр,
Нә күндүз, нә ахшам ону бир ан да
Сакит бурахмајыр дәли күләкләр.
Көрпә будаглары әјсә дә, лакин
Гопара билмәјир ону јериндән.
Тәлејин һөкмүлә говулан, мискин,
Бәдбәхт адамлар да беләдир һәмән.

Боғсалар да онун диләкләрини,
Тәклијин јүкүнү дашымалыдыр.
Унудуб өз сонсуз дәрди-сәрини,
О өз үмидини јашамалыдыр.
Севир о талесиз, о бәдбәхт үрәк,
Севсә дә севмәкдән чәкинсин кәрәк!

Үрәјим чыхмалыдыр јерин әсарәтиндән,
Көрә билмәјәчәјәм бәлкә сәни бир дә мән.
Сәнин о бахышларын инчәдир, чаналандыр,
Мәним рәгибләримә нә гәдәр меһрибандыр.
Мәним дилим гурујар сәнә күнаһкар десәм,
Мән онлара сәадәт диләјирәм, еһ, нә гәм...
Чүнки синәләриндә гәлбләри душтаг дејил,
Мәнә јасаг олунан онлара јасаг дејил.
Әкәр јаман көзләрдән өзүнү көзләдинсә,
Кизлиндә мәни севиб, ашкарда кизләдинсә,
Гој гәмли бахышларым онда билдирсин сәнә:
Ким чох-күнаһкар олмуш,
ким чох дәрд чәкмиш јенә?

ЈОЛДАШЫМА

Ајрылыг габағы, достум, ағлама,
Унут гәмләрини, унут бүсбүтүн.
Чаван үрәјини дәрдә бағлама,
Бәли, күләчәксән бир заман өзүн

Гэлбинэ хэлвэтчэ кириб нөкм едэн
 Садэлөвн севкиннн кэдэрлэринэ...
 Бир јол итирилмиш дужулар һәмән
 Дөнүб гэлбимизэ гајыдыр јенә.
 Өтәри дужулар тез унудулур,
 Лакин талејимиз күнаһкар олур.
 Мин-миндир, элвандыр гэлбин һаллары,
 Кечмиш үмидләри, хош хәјаллары,
 Асанча дәјишир үрәкләримиз,
 Башга дужуларла јашајырыг биз.
 Дөнүб доландыгча заман, јенидән
 Көһнә дужулар да гајыдыр бә'зән,
 Онларла ачылыр, көнүл јаз олур,
 Анчаг онлар бизә танынмаз олур.
 О кечмиш һәвсә, шөвгә, ешгә биз
 Инана билмирик о заман, анчаг.
 Бир заман бәдбәхтлик сајдығымызы
 Хошбәхтлик сајырыг сонрадан анчаг.

ДУРНОВА

Мән елә севмишәм ки, итиб јурдум, мәскәним,
 Нечә өмрә бәс едәр дәрдим, кәдәрим мәним.
 Сәадәтчүн севмәдим, гәлб ачмаға нә лүзум?
 О әввәлки дејиләм, дөнүб һәр шејдән үзүм.

Дәрәләрин дибиндән сүрүнән думан кими
 Хорузун илк банында, хејли кечмиш кечәдән —
 Бир вахт онун кәздији, долашдығы јерләри
 Нараһат үрәјимлә долашырам инди мән.

Сән мәнә диггәтлә бах, сүз мәни заман-заман,
 Чалыш мәни өзүн дуж, ујма өзкә дејәнә.
 Анладыңса сән мәни гәмли бахышларымдан,
 Сәнә ајры сөзүм јох, елә бу бәсдир мәнә.

ВИДА

Бағышла, бағышла,
 Бу әләм долү сәс
 Нә гәдәр гәм, кәдәр
 Кәтирәр, кәтирәр...
 Сән узаг елләрә
 Апарыб кедирсән
 Арзуму, сөзүмү,
 Лап мәним өзүмү.
 Додағым һәсрәтдир
 Ширмајы әлине,
 Әлләрим һәсрәтдир
 О гыврым телинә.
 Тәкчә бир анлыға
 Кәл, күлүм, амандыр!
 Ешгимин көзәрән
 Одуну сән јандыр.
 Дәрдимлә, гәнимлә
 Хәстәјәм бурда мән,
 Тәнһајам бурда мән.
 Дөзәрәм, көзләрәм
 Тәки сән кәләсән,
 Тәки сән кәләсән!
 Үзүмү үзүнә
 Бәрк сыхыб, ај күлүм;
 Истәрәм еләчә
 Мән галым, мән өлүм!
 Бу өлүм талејин
 Көксүнү дағласын,
 Ајрылыг сааты
 Гој бизи о заман
 Бир јердә һағласын!

11 ИЈУЛ

Гарлы тәпәләрин ардындан күнәш
 Гызарыб, гүруба јуварланырды,
 Көјүн бәнөвшәји торанлығында
 Гызыл булудларда тонгал јанырды.

Бир гызын јанында елэ бу заман
 Дурмушдум, бир гэдэр солгун, пәришан,
 Онун јарашыглы көзэл үзүндөн
 Ајыра билмирдим көзләримн мән.
 Бу көзэл анлары мән нечэ мүддэт
 Дағыныг һушумда сахладым әлбәт.
 Көрән јухујдumu бу хош мәнзәрә?..
 Гызын чарпайысы... бағлы пәнчәрә...
 О көзэл бахышлар, титрәк додаглар...
 Бу күн хәјалым да, көнлүм дә ағлар.
 Сәадәт вар исә, һәр шеј вар демәк,
 Қор олар дујғу да, һисс дә, фикир дә,
 Јуху ола билмәз, јох, ола билмәз
 Бирчә дамли белә гәм олан јердә!..

РОМАНС

Ахса да симләриндән шән сәсләр, билирәм мән,
 Онлар кәлмир үрәкдән, онлар кәлмир үрәкдән;
 Бу сыныг үрәјимдә кизли бир кушәчик вар,
 Орда гара фикирләр, дүшүнчәләр бој атар.

Одлу көз јашларым да ахыр, ахыр үзүмдән,
 Үрәјимдән ахмајыр, хәбәрсиздир өзүмдән.
 Алдандығым һәјатла, үрәкдә сахлананлар
 Үрәкдә дә мәнв олур, үрәкдә дә мәнв олур.

Ахтармајын бу гәлбдә сиз көзэл үмидләри,
 Үмидләр дә боғулур, үмидләр дә боғулур.
 Сонсуз әзабларыма өзүм нифрәт едиркән
 Өзкәнин әзабына нечә дөзүм, нечә мән?

О өлмүш гызчығазын сөнмүш бахышларына
 Бахыб, бахыб онунтәк мән сөнмәк истәјирәм,
 Далыб өтән күнләрә дүшүнмәк истәјирәм.
 Чох дәншәтләр андырыр бизә өз јаддашымыз,
 Өтәнләрә далмағы севмирәм чохдан бәри.

Шүбһәли көлкәләр дә дурур өндә дағ кими,
 О чағырыр бизләри, о чағырыр бизләри
 Бурулғанлар ичиндә гызаран мајаг кими...
 Далғаларла ојнашыб рәгс едәндә гасырға
 Күлүр бәдбәхт гајыға,
 Үзкүчү дә үмидсиз бахыб көздән итәнә
 Јаныр доғма вәтәнә.

Мән бир бал мәчлисиндә ону көрдүм бирчә јол,
 О, мәнә хош кәлмәјә чан атырды елэ бил.
 Мәһрибан бахышлары, дик, габарыг синәси,
 Фүсункар көзәллији әфсунларды һәр кәси,
 О мәним дә көнлүмү сарсыдарды тәзәдән
 Пәришан олмасајдым башга бир севдајла мән.
 Дурмасајды башгасы көзүм өнүндә бу күн,
 Дадмаздым бу гэдәр дә мән көнүл дағларыны.
 Мән унуда билсәјдим әкәр о күл үзлүнүн
 Сојуг бахышларыны, солгун додагларыны.

КЕЧӘ

Кәдәрли кешикчи дөјүр чуғуну,
 Сусуб динләјирәм јалныз мән ону.
 Кәлир узағлардан боғуг ит сәси,
 Зүлмәт ичиндәдир көјүн гүббәси.
 Булудлар гарышыр бири-биринә,
 Бүркүлү күләкләр улајыб јенә
 Әјир ағачлары ахшамдан бәри...
 Дөјүр, таггылдадыр пәнчәрәләри.
 Үрәјим сыхылыр гәмдән, кәдәрдән,
 Јухудан горхурам, горхурам ки, мән
 Јатам, јухуму да гәрг едәм ода,
 Көрмәк истәмирәм ону јухуда.
 Јох, јох! Арзулара гул дејиләм мән,
 Гәмләри боғмаг да кәләр әлимдән.

Бүтүн азаблара дөзөрәм, нә гәм,
 Јалныз бирчә шејә дөзә билмәрәм:
 О мәни алдатса! Јох, бу чәтиндир,
 О мәни алдатса... Онда дејин бир,
 Қимә чатар мәним аһларым, кимә?
 «Бағышла» демәрәм үмидләримә.
 Јох, јох! Шајәләрә инанмарам мән,
 Бир заман о, мәни сеvirди гәлбән.
 Она вәфасызлыг? Де, нечин, нәдән?
 Хәјанәт? Јох, әсла! Бачармарам мән.
 Мән она һәмишә садиг олмушам,
 Бүкүнсә көр нечә унудулмушам.
 Сәсләнин, ғышғырын сиз, еј күләкләр!
 Гој сәринлик дујсун сиздән үрәкләр.
 Әридин көнлүмү, көнлүмдә даш вар,
 Синәмдә атәш вар, көзүмдә јаш вар.
 Чохдан јағсыз јаныр көнлүм атәши,
 Дашлара төкүлүр көзүмүн јашы.

ӨЛҮМ

Гырылды зәнчири чаван бир өмрүн,
 Јол битди, әлвида дејәк биз өмрә.
 Вахтдыр! Кетмәлијәм мән артыг бу күн
 Кечмиши, сабаһы олмајан јерә,
 Елә бир јерә ки, орда нә һәсрәт,
 Нә һичран, нә арзу, нә көз јашы вар.
 Нә намус, нә гејрәт, нә шан, нә шөһрәт,
 Гәлбин нә истәји, нә тәлашы вар.
 Орда хатирәләр јатыр һәр заман,
 Үрәк дә һисс етмир пуч олдуғуну.
 Вахтдыр! Јорулмушам мән гајғылардан,
 Чатыб бу дүнјада дүнјамын сопу,
 Чылғын хәјалларын мин дәрду сәри
 Инчидиб, инчитмиш лап әбәс мәни.
 Ғызларын мәкрли мәнәббәтләри
 Өлүм гаршысында чәзб етмәз мәни.
 Јашамаг истәмәм јенә мән... Аһ, аһ!..
 Јетәр азаб чәкмәк, көз јашы төкмәк.
 Сән өзүн билирсән, еј гадир аллаһ.

Јох! Дөзә билмәздим мән әввәлкитәк.
 Гој јаным, јахылым чәһәннәмдә мән,
 Орда азаб чәким даһа чох... анчаг,
 Шадам ки, кедирәм бу чәһәннәмдән,
 Узаг, узаг, узаг, инсандан узаг!..

К ***

Достум, јалварырам, о узаг елдән
 Тез кәл ки, өпүшсүн нәзәрләримиз,
 Бир аңлыг көрүшчүн һәсрәтдејәм мән,
 Сонра һәмишәлик ајрыларыг биз.

Бәсдир бир бахышын, бир сөзүн мәнә,
 Јашар хатиримдә бу көрүш мүдам!
 Мәзәммәт олса да һәр сөзүн јенә,
 Мән ону гәлбимлә биркә сахларам.

Һәр гәмли күнүмдә јад едиб сәни
 Бахарам ејһамлы нәзәрләринә.
 Мүгәддәс әјәтәк һәр бир кәлмәни
 Тәкрап ејләјәрәм мән дөнә-дөнә.

Бизи бирләшдирир јенә хәјаллар,
 Биз ки һәр арзуну хәјалда тапдыг.
 О вахт јада дүшәр бу гәмли јоллар,
 Бир дә ки, илк көрүш вә сон ајрылыг!

Николај НЕКРАСОВ

ТОХУМ СЭПЭНЛЭР

Сэн, еј эзиз тохум сәпән!
Сефирмисән тарланы сән?
Долудурму нарын-нарын
О сәпилән тохумларын?
Нә көрүрсән өнүндә сән?
Бәһрәсизми бу чөл, бу даш?
Гәлбиндәки чәсарәтдән,
Мәтанәтдән сөjlә, гардаш!
Сәний гадир зәһмәтиндир
Чичәкләдән бу һәјаты,
Шәрәфлидир, гијмәтлидир
Һәр әмәјин мүкафаты.
Һардасыңыз, а достларым,
Еј мүггәдир гәһрәманлар;
Сизин бөјүк гәлбиниздә
Һәјатын өз атәши вар.
Сиз, еј буғда сәпән достлар,
Аддымлајын сиз ирәли!
Күлүмсәдир бу дөвраны
Ирадәнин гадир әли.
Сәпин, достлар! Ағыл илә!
Алныңызда парласын тәр,
Сәпин, сизә бу рус халгы
Үрәкдән мин «сағ ол!» дејәр.

СИЗ, ЕЈ МӘНИМ ШЕ'РЛӘРИМ

Сиз, еј мәним ше'рләрим,
Учун, учун һәр бир јана.
Шаһидсиниз дүнја үчүн
Төкдүјүм көз јашларына.

Гәлбин мә'јус һалларында
Доғурсунуз сиз наһан.
Сәрт далғалар гајалара
Чарпан кими, сиз дә һәр ан
Инсанларын үрәјинә
Чырпыңыз өз далғанызы.
Дујсун сизи, ансын сизи
Вәтәнимин оғлу, гызы.

Дәмир әсри — он доггузунчу әср,
Көнүлләр ганатмысан.
Сән гајғысыз инсаны
Улдузсуз бир кечәјә,
Бир зүлмәтә атмысан.
Елә бир зүлмәтә ки,
Орда хырда әмәлләр,
Мүчәррәд анлајышлар,
Шикајәтләр, лә, нәтләр,
Даһа нәләр, нәләр вар.
Сәһһинлә кәлди вәба,
Әсәб, бөһтан вә рија.
Бу дүңјанын әлиндә
Олмушуг әсир-јесир.
Еј дүшүнән башлары
Дивара чырпан әср,
Инди аллаһлыг едир
Банклар, истигразлар,
Јалан-јалан кағызлар,
Столлар архасында
Данышылан нағыллар
Бир дә... ағыл әсриндә
Зора вә һағсызлыға
Тәслим олан ағыллар.
Буржуа зәнкинлији,
(Чичәкләнән шәр әсри)
Бәрәбәрлик, гардашлыг
Пәрдәсинин алтында
Гәрар тутуб кизләән
Јаман әмәлләр әсри!

Аһ! Он доггуз феврал! «Азадлыг» күнү..
Торпаг верилмәди кәндлијә анчаг.
Будур бөјүкләрин хејирхаһлыгы,
Ҡағызлар үстүндә халгы алдатмаг!

Торпагсыз мужикләр мәһв олуб кедир,
Варлылар буна да севинир јенә:
Сојуб дәрисини, бәдбәхт кәндлинн
Чох үчүз гијмәтә ишләтдијинә...

Ачынган бнртәһәр кәбәрмәмәкчүн
 Јенә дә гул олаг биз мүлкәдара.
 Јенә дә јашасын бу хәбис сүрү
 Бизнм чанымыздан ган сора-сора.

Лүдмила ТАТЈАНИЧЕВА

Ирадәмиз варса әкәр
Мән дә мәтин,
Сән дә мәтин.
Ирадәмиз дајағыдыр
Гәлбин, бәхтин хасијјәтин!
Биз ирадә мөһүрүнү һәкк едирик
јолумузда һәр гарыша,
Биз онунла чыхырыг һәр ахтарыша!
О долдурур чәсарәтлә гәлбимизи,
Ән амансыз дөјүшләрә атыр бизи.
Азад едир көнлүмүзү
Горхуларын чыр сәсиндән,
Алыр бизи тәрәддүдләр пәнчәсиндән.
Пәрдә чәкмир көзүмүзә,
Танытдырыр өзүмүзү өзүмүзә.
О, өјрәдир өзүмүздән чох күчлүјлә
күләшмәји,
О, өјрәдир
Алдадычы мәнәббәтдән
ваз кечмәји.

Мән гачырдым мәнәббәтдән
Башсыз кәми лиманындан
ајрылантәк.
Дағдан гачан бир думантәк
Мән гачырдым мәнәббәтдән,
Түстү оддан,
даш гајадан учан кими,
Мән гачырдым мәнәббәтдән

Һүркүдүлмүш јорға бир ат
Дүзәнләрә гачан кими,
Мәнәббәтим говду мәни,
Мәни алды өз-өзүмдән.
Мәнәббәтим дөнүб олду
«Икинчи мән»,
Бу алверә дөзүмсүзәм.
Инди сәнсиз, өзүмсүзәм
О кәмисиз лиман кими,
Дағ думансыз галан кими,
Отаг сојуг, көнүл бумбуз,
Һәм сәнсизәм, һәм өзүмсүз.

Михаил ИСАКОВСКИ

ДОҒМА ӨЛКӘДӘ

Бах, о тајда күнәш јаныр,
Сүкуттадыр чәмән, чајыр.
Чөл јолунда тәјјарәчи
Тәләсмәдән аддымлајыр.

Узаг Шәргдән кәлән оғлан
Дөјүшмүшдүр дүшмән илә,
Инди исә узаглардан
Гонаг кедир доґма елә.

О кәлмиш ки, јенә бахсын
Достларынын комасына.
Доған түлу, батан гүруб
Илһам версин јенә она.

О кәлмиш ки, сејр еләсин
Сәһралары, мешәләри,
Ушағлыгдан јадда галан
Унудулмаз лөвһәләри.

Чәсур сәрһәд кешикчиси —
Узаг Шәргдән кәлән оғлан
Сүнбүллү чөл јолу илә
Аддымлајыр дајанмадан,

О кетдикчә узаныр јол,
Јаныр, јаныр, гүруб јаныр.
Һарда исә кәсик-кәсик
Бир мусиги далғаланыр.

Һарда исә нәвазишкар
Бир гыз сәси һеј жүксәлир:
«Өз меһрибан өлкәсинә
Мәғрур шаһин учуб кәлир».

Ғар әриди, чәмәнләр јашыллашды бу јердә,
Көрпүләрдән өтүшүр јенидән арабалар.
Күнәшин истисиндән мәст олду сәрчәләр дә,
Чичәк ачан ағачлар һеј јелләнир бигәрар.

Чөлдә, ешик-бачада будур сәһәрдән бәри
Учалыр хош сәдалар, кәлир чана тәбиәт.
Чобан ғардаш өрүшдә сәсләјир сүрүләри,
Ғузулар отлајырлар, күлүр ана тәбиәт.

Көзәл баһар һәр јердә чанланыр, нәфәс алыр,
Кәлир һәр бир тәрәфдән онун хош тәрәнәси.
Пәјәләрин дамында хоруз баны учалыр,
О охујур... динләјир бүтүн оба бу сәси.

Пәнчәрәләр ачылмыш, әсир хәфиф бир күләк,
Ғалхыр чај үзәриндән јүнкүл түстү көлкәтәк.
Јерә, көјә сығмајыр севинчли көрпәләрин,
Ғочаларса дүшүнүр һәјәти дәрин-дәрин.

Степан ШИПАНОВ

ИКИ ТАРИХ

Мэн билирэм — өлүм хагдыр. Нэ демэк олар она?
Ики тарих жазылачаг мэним шэклим алтына.
Ики рэгэм арасында кичик бир хэтт... Аһ, демэк,
Мэним бүтүн һәјатымса бу хәтдә јерләшәчәк,
Мэн кечдијим о јоллары саптәк узадыб әкәр
Бир јерә чәмләсәләр
Сәккиз дәфә доланардым бу јер күррәсини мән,
Инсан өмрү ибарәтмиш балача бир тиредән.
Ушаглыгдан чалышырам мән бә'зән сүбһә гәдәр,
Ики тарих, бир дә о хәтт... көзәл бир ше'рә бәнзәр.
Достумсанса табутумун башында де: — Бу гоча
Узунчулуг еләмәди бүтүн өмрү бојунча.

Әлин садә һәрәкәти
Бөјүк мә'на верир бә'зән,
Мәһәббәтин гијмәтини
Унудурсан бә'зән дә сән.
Билмәјирик һәјатын да гәдрини биз;
Мәһәббәтлә дөјүнмәјир үрәјимиз.
Нә гәдәр чох јашасам да
Бу дүнјада, мән бирчә дәм
Мәһәббәтин шәрбәтини
Сона гәдәр ичәммәрәм...

Севирсәнсә әкәр ону,
Бу көзәлин евини дә, билирәм мән,
Онунла бир долашдығын
Бағчаны да, кинону да севәчәксән!

Истәр олсун кечә јары,
Истәр күндүз, сән чох асан
Јүз пәнчәрә ичиндән тәз
Онункуну тапачагсан.

* * *

Сиз өз севкиннизи гијмәтләндирин,
Һәјатын мә'насы дөјүнүр онда!
Мәһәббәт өтәри бир һәвәс, ја да
Кәзинти дејилдир ај ишығында.

Һәјатын јүз ениш-јохушларындан
Бир јердә кечмәји бачармаг кәрәк!
Мәһәббәт көзәл бир нәғмәјә бәнзәр,
Чох чәтин јарадыр ону да үрәк!

Ағчагајын алтында дэфн елэдик комбаты,
Гэбри от илэ өртдүк...

Күнлэр кэлиб өтүшдү.
Ағачын көвдөсінэ дэјди бир топ күллэси,
Ағач инилдэјэрэк гэбрин үстүнэ дүшдү.

Төкүлдү гэбрин үстэ
 јарпагларын көз јашы,
О ағачын көтүјү олду бизим комбата
 Әбәдилік баш дашы.

Јашыл будагларыјла өртдү гэбрин үстүнү,
Гучаглајыб торпағы ағлады ачы-ачы,
Нә атылан күллэлэр, нә мөләјән күләклэр
Һеч гопара билмәди тэк мөзардан ағачы.

ТӘКЛИК

Кедәчәјәм мән тамам,
Атамы, һәм анамы
Боғазына јығмышам.
Ичмәкдәнсә шорбамы
Каһ суаллар верирәм,
Каһ сөз күләшдирирәм.

Мешәдә јашарам тэк,
Топлајарам өзүмчүн
Ал-гырмызы чижәлэк.

Мағарада јашамаг
Көзәлдир. Јашарам мән.
Атам кими мәним дә
Хошум кәлир тәкликдән.

Мән кәзәрәм мешәни,
Бир көлмәчә тапарам,
Кичик гурбағаларла
Дәрдләшәрәм һәр ахшам.
Сәһәрләр бүлбүлләрин
Чәһ-чәһинә галхарам,
Мән ахы футболбазам,
Бәс киминлә ојнарам?

Мағарада јашамаг
Көзәлдир, чох көзәлдир,
Амма дарыхдым јаман.
Лап јахшысы будур ки,
Нечәсини тиким мән
Елә мағаралардан.
Чағырым оғланлары,
Мәктуб јазыб мешәјә
Дә'вәт едим онлары.
Атам, анам да кәлсин,
Мағарада динчәлсин.

КИТАБ

Китаб — мүэллимдир, јолдашдыр сәнә,
Эн эзиз, эн јахын сирдашдыр сәнә,
Әглин дә, фикрин дә кәсәрдән дүшәр
Кезәл китаблардан ајрылсан әкәр.

Јемәк дә, ичмәк дә кәрәкдир, кәлин,
Руһу да, гәлби дә биз унутмајаг,
Јохсул о кәсдир ки, гәлбини дејил,
Гарныны дүшүнүр, гарныны анчаг.

Китаб — мәсләһәтчи, дејүшчү, әскәр,
Китаб — әбәдијјәт, китаб — хатирә.
Китаб — әсримизин эн јахын пејки,
Онун ишығындан нур јағыр јерә.

Китаб — хәзинәдир, солмаз баһардыр,
Китаб — һәр инсанын дөвләти, вары.
Китаб — елә бөјүк бир сәһрикалдыр
Олмуша чевирир олмамышлары.

Эн узаг улдуза һај салачагдыр
Јердә јаздығымыз китабын сәси,
Әминәм, бир заман ачылачагдыр
Дүнја китабының бајрам сәркиси!

АНД ИЧМӘК

Вероника Тушноваја

Ојан,
Дирилмәјә мәни инандыр,
Мө'чүзә баш версин истәрәм бу ан.
Сән бир маһны кими кәлмә, амандыр,
Өзүн кәл,
Чанлы кәл,
Галх мәзарындан!

Лап сәһәр,
Лап ахшам,
Тәкәм евдә мән,
Зүһур ет, кәл бизә
Нә вахт истәсән!

Истәсән палтарда,
Ја да кәфәндә,
Горхуб еләмәрәм,
Кәл, кәл, бах, бу дәм,
Валлаһ, ағлымы да
Һеч итирмәрәм.

Истәсән һарајла,
Ја сакитчә кәл.
Күндүз кәл, сәһәр кәл,
Ја да кечә кәл.
Бирчә хаһишим вар:
Кәл, олдуғунтәк,
Үзүнү дәјишмәк,
Де, нәјә кәрәк?

Зүһур ет,
Ојан, кэл,
Еј мәним јарым,
Сәнсиз зәһәр олду
Күнүм, рузқарым.

Сәнлә кечирдијим ширин күнләрин
Инди гаршысында баш әјирәм мән
Дәриндән дәрин.
Әввәлләр гәдрини билмәдијим, кәл,
«Кет» дедијим, кәл.
Севиб, горха-горха јашадығыма
Инди пешиманам,
Кәл, һәр шејим, кәл!

ЕЛӘ ФИКИРЛӘШИБ, ЕЛӘ БИЛӘРДИМ*

Һәр шеј әбәдидир, елә биләрдим,
Уддуғум һаватәк,
Ичдијим сутәк...
Онун үрәјинин оду, инамы
Јетәр јүз илләрә өлмәз дујғутәк.

Бах, будур,
Әмр етсәм, о кәләр бу ан,
О, нә кечә биләр,
Нә күндүз биләр.
Чүчәриб о, чыхар јерин алтындан,
Бүтүн әнкәлләрдән јајыныб кәләр.

Лазымса о јарар гары, бузлағы,
Тайгадан, дәниздән о, кечиб кәләр.
Гәлбинә бәләдәм:

имкансызлығын
Үстүндән гуш кими о, учуб кәләр.

Әкәр лазым олса
О, нөвбә чәкәр
Бир ај ајаг үстә сәһәрә гәдәр.
Бирчә арзусу вар:
Јанымда ола
О, сәһәр-ахшам...

Елә фикирләшиб, елә биләрдим,
Мәним күманымы кор етдин јаман.
Кетдин һәмишәлик,
Өзүн вердијин
Һөкмүмлә, әмримлә һесаблашмадан.

Дәрдин өһдәсиндән кәләммирәм мән,
Сәни чағырырам,
Наһаг, чох наһаг!
Гајыдан олмамыш һәлә гәбирдән,
Гајыдан
Јухуда гајыдар анчаг.
Иманым,
Күманым тармар олду.
Беләчә јашарам...
Јашамагмы бу?

* Ше'р Тушнованын өлүмүнә һәср олунмушдур.

Вероника ТУШНОВА

ИНТИЗАР

Сојугдур...

Һәр шеј, һәр шеј,
Елә бил ки, доначаг!
Догрусу, көзләриндән
Чавана бәнзәсэн дә,
Гәлбән гочасан анчаг!
Сән чохдан өјрәнмисән
Раһатлыға, динчлијә,
Олсун!
Бу да кәрәкдир!
Сән һардан биләсэн ки,
Интизар нә демәкдир!

Һәјәчансыз јашадын
Дејәсэн чохдан бәри,
Сән һардан биләсэн ки,
Гәлби нечә јандырыр
Лал сүкутун сәсләри...

Һәр аста ајаг сәси,
Һәр хышылты, һәнирти
Курултуја дөнәрәк
Мәним гулагларымда
Сәсләнир бир силләтәк.

Көзләјирсән... һәсрәтин
Нә әввәли, нә сону.
Көнүлдә ешгин сәси!
Белә бир дәрә салсын
Сәни,
Мән јох,
Өзкәси!..

Сәбрими нә гәдәр јохламаг олар?
Бәсдир!
Де, јанында күнаһыммы вар?
Сүртүк пилләләрлә галхырам јенә
Почтун беш нөмрәли пәнчәрәсинә.
Мәктублар гадынын бармагларындан
Сүрүшүр биканә хышылтыларла,
Нечә дә үрәјим дөјүнүр бу ан,
Аһ, онун бирчәси мәнимки ола.
Мәктублар һеч бири чағырмыр мәни.
Мәктублар — көзләјир өзкәләрини,
Саһибсиз мәктублар аһ чәкир бу ан
Үнвана вахтында чатмадығындан.
Пәнчәрә једдидә бағланачагдыр,
Сәһәр доггуздаса ачылар әлбәт,
Дәмир сандыгчада ағлајачагдыр
Тәләб едилмәмиш јетим мәһәббәт.
Көрүн, нәләр кәлир бу дәм ағлыма:
Саһибсиз мәктублар,

басыб бағрыма
Сизи мән нечә дә овундурардым,
Сизин дәрдинизә ортаг олардым,
Јалныз бу кәләрди мәним әлимдән,
Анчаг сиз ки, мәни ахтармырсыныз,
Сизин нәјинизә кәрәјәм ки, мән.
Мәктублар, биз нечә јетим галмышыг.
Пәнчәрә өнүндә јаныр кур ишыг...
Гоча Азәрбајчан гадыны јенә
Көһнә вәрдишилә «јох» дејир мәнә.
Саһилә кәлирәм...
Дәниз далғалы...
Көнлүмә бәнзәјир дәнизин һалы...
Кәминин ардынча чығыр ачыр јол,
Еј чошан үрәјим, бир аз сакит ол.
Сынаға дөзмүрсән јохса сәндәми?
Узаг өлкәләрә тәләсир кәми.
Севкилим, бир сөјлә, күнаһыммы вар?
Нијә биканәсэн?
Даш дејил үрәк.
Мәктуба бәнзәјән ағ гағајылар
Учур әләкәлмәз мәһәббәтинтәк.

Севәрәк аҗрылмаг?
 Инанмырам мән.
 Өмүр ки, узундур... гуртармыр заман...
 Мән сәни бир даһа көзләмәсәм дә,
 Билирәм,
 Гәфлэтән гаҗыдачагсан.
 Шахта тәпинәндә, көҗ гараланда,
 Баҗыры, бағчаны думан аланда,
 Күлөк боҗлананда пәнчәрәләрден,
 Билирәм,
 Жадына дүшәчәҗәм мән.
 Сән онда мәнимчүн үшүҗәчәксән.
 Инди гәдирсизәм...
 Анчаг бир заман
 Одуму, истими ахтарачагсан.
 Телефон зәнкинә вахт итирмәдән
 Машынла, метроҗла,
 Ја пијада сән
 Бизә кәләчәксән...
 Бу дәгигәләр...
 Вахт да ләнк өтәчәк лап әср гәдәр.
 Бу заман күчәдә гопачаг боран,
 Сән мәним гапымы тапаммаҗасан.
 Мәним евимдәсә кәдәр, сүкунәт...
 Ишыг саҗғачынын һәзин нәғмәси...
 Бир дә... Чевирдиҗим сәһифәләрин
 Гәлби диксиндирән хышылты сәси...
 (Тәкликдән дәһшәтли нә вар дүнјада?)
 Галхыб сән тәләсик једдинчи гата
 Зәнки чалачагсан...

Онда нә дәрдим!
 О күнә һәр шеҗи гурбан верәрдим.
 О күнү көзүмлә көрүрәм санки,
 О күнә о гәдәр инанырам ки...
 Сәни көзләҗирәм,
 Сәни һәр заман,
 Гапыдан бир аддым араланмадан.

Јевкени ЈЕВТУШЕНКО

* * *

Өз күчүнә инам — хошдур,
 Бир күнаһдыр инанмамаг,
 Үрәкләрин һәҗчаныны
 Инамсызлыг даныр анчаг.

Инамсызам, мән горхурам
 Ичимдәки шүбһәләрден.
 Каһ нәдәнсә һүдудсузам,
 Каһ һардаса мәһдудам мән.

Ниҗә јалан данышырам адамлара,
 Өз-өзүмә һеҗ деҗирәм: «Јохму сону?»
 Ахы ниҗә чан атырам бөҗүклүҗә?
 Бачармырам мән ки, ону.

Неҗләҗерәм, мән тутулсам бир оғрутәк,
 Дәјишәрәм һамы үчүн,
 Бир јаланчы, фырылдагчы, әҗҗаш кими
 Өз ичими көстәрәрәм мән бүсбүтүн.

Гоҗмур мәни бу фикирләр
 Нә јазмаға, нә зирвәҗә чан атмаға.
 Еҗ аллаһым, шаир олмаг истәҗирәм,
 Гоҗма мәни адамлары алдатмаға!

ЈЕНИ ЈАЗАНЛАРА

Бә'зән јени јазанларда
 Фәрасәтли ишкүзарлыг
 көрүрәм мән,
 Беләләри гочаг олу,

Неч нәји жарымчыг истәмирәм мән,
Јери дә, көјү дә мәнә тамам вер,
Јаман зәһләм кедир жарымчыг ишдән,
Тамлыгда көзәлдир чајлар, дәнизләр.

Нәјат, һиссләрә бөлмә, сән мәни,
Там олмаг истәрәм,
Јалныз там олмаг!
Истәр сәадәтин, истәрсә дәрдин
Бүтөвү көзәлдир, бүтөвү анчаг!

Јарысы көзәлдир јалныз балышын,
Јатасан сакитчә элин үзүндә,
Јана бармағында үзүјүн гашы,
Севким үрәјиндә,
Әксим көзүндә.

ДӘРИНЛИК

В. Соколова

Кәминин фит сәси ләрзәјә салды,
Шамлара бүрүнмүш әнкинликләри,
Ангара чајыны биз сејр едирдик
Дуруб көјәртәдә сәһәрдән бәри...
Елә бил дајаныб кәми јериндә,
Чај ахыб кедирди ләпәләриндә.
Дашлар көрүнүрдү чајын дибиндә
Јашыл далғаларын шәффафлығындан.
Елә санырдым ки, тохунмаг олар
Бу чајын дибинә элини атсан.
Дәриндир...
Сујунун дурулуғундан
Дәринлик билинмир ахы чох заман.
Бу да хаталыдыр...
Сәбр елә бурда,
Дәринлик ахтарма һәр дурулуғда!
Шәффафдыр, дурудур балача чајлар,

Мәкәр о чајларда дәринлики вар?
Башга бир мәтләбә кечәк бу јердә
Көрүнән тәрәфләр алдатмаз мәни.
Буланыг сујујла кәлмәчәләр дә
Көстәрмәк истәјир «дәринлијини»,
Чај олмаг истәрәм ишыгы, ајдын,
Ахындан галмајым бир саат, бир күн,
Өлчүјә кәлмәсин һәм дәринлијим,
Һәм дә дибимдәки дашлар көрүнсүн.

НӘСӘД

Гибтә еләјирәм...

Бах, бу сиррими
Әввәлләр һамыдан мән кизләдәрдим.
Һардаса бир оғлан јашајыр, дүзү,
Нәсәд апарырам мән она даим.

Вуруша билмирдим онунтәк мән дә,
О, нә һилә билир,
Нә дә фырылдаг,
Садәјди, көзәлди күләшләриндә,
Онунтәк күлә дә билмирдим анчаг.

Онун сифәтиндә чырмаг изләри,
Мәним һәр ишимдә сәлигә варды.
Китаб охујанда бә'зи јерләри
Ихтисар едәрдим, о, охујарды.

Сөзүнү дејәрди, ачыг, бирбаша,
Неч кәсә пис иши бағышламазды.
Һәр иши сонадәк чыхарды баша,
Јарымчыг ишләри о хошламазды...

Кәсәрди «дүјүнү» ача билмәсә,
Мән кәсә билмәздим,
Бу иди дәрдим.
Севдисә... сонадәк севәрди...

Мәнсә,
Бир күн севдијимдән дөнә биләрдим...

Күләрдим гитәми кизләдәндә мән,
Куја садәләвһәм, ганмадым сәни,
Тәсәлли верәрдим өзүмә һәрдән:
«Һәр кәс јејәчәкдир өз гисмәтини».
Анчаг унутмарам, бир оғлан да вар,
Аша билмәдијим дағлары ашар.

ТӘШӘККҮР

Чәкди арадакы гара пәрдәни,
Деди пычылтыјла: — Артыг о јатды.
Оғлуну јатырыб
О, сүздү мәни,
Халаты чыхарыб кәнара атды.

Севкидән бир кәлмә данышмадыг биз,
Көрүшдүк,
Севишдик,
Анчаг севкисиз...

— Чохдан һәјатыма түпүрмүшәм мән.
Гадын палтарында кишијдим...
Бирдән

Дөнүб гадын олдум.
Сән ишә бах бир,
Күлмәлә дејилми?
Лап күлмәлидир.

Еһтирас одуна алышыр үрәк,
Чырпыныр, чырпыныр.
Бу да бир ојун.
Мән гызмыш, мән һамын бир чанавартәк
Онун јатағына кирмишәм бу күн.

Үркәк гурд баласы гысылыб мәнә,
Ахыр көз јашлары...
Сыхылырам мән.
Онун миннәтдарлыг тәшәккүрүнә
Јаныб јахылырам хәчаләтимдән.

Мән она тәшәккүр еләмәлијкән
О. мәнә тәшәккүр елијир нәдән?
Ишә бах, севилиб, охшаныб дејә
Тәшәккүр еләјир гадын кишијә.

Белә дә иш олар?
Унутдуг нәдән
Онун башымыза тач олдугуну,
Биз салыб гадыны мәртәбәсиндән
Кишијлә бир көрүб алчалтдыг ону.

Дүнјада һәр кәсин өз јери варкән
Адамлар һардаса бир аз чашыбдыр,
Гадынлар, гадынлар кишиләширкән
Кишиләр дә дөнүб гадынлашыбдыр.

Титрәјир вүчуду бајагдан бәри,
О севкидән өзкә нә билир бу дәм?
Чинсини итирән онун көзләри
Гадын көзләринә чеврилир бу дәм.

О мәнә јөнәлди, мән дөндүм саға.
Дејәсән утанды...
Сәјирди көзләр,
Илаһи, гадыны гадын сајмаға
Ахы нә вармыш ки...
Чәтиндир мәкәр?

ЈОРУЛМА

Прометеј кими сағыр көјләрдән
Атәшин сиррини оғурлады сән.
Инди дә јорулма өз чијәрини
Чајнаглы гартала једирмәјиндән.

Һеч заман јорулма јорулмамагдан,
Јорулма хејирхаһ адам олмагдан.
Јорулуб усанма дәлилијиндән,
Анчаг ағлыны да һеч унутма сән.
Бүтүн өмрүн боју өзүнү јандыр,
Амма, ахырадәк јанма, амандыр.

Керчәјә дөнмәјән көзләмәләрдән
Жорулма!
Көзәлдир өмрүн һәр чағы!
Жорулма дәрәләрдән,
дәрдиндән дә сән
Үстүн тут дәрәләрә ортаг олмағы!

Жорулма, усанма, безмә һеч заман
Чаваб тапмадығын суалларындан.
Сән буну анла ки, чавабсызлығын
Өзү дә башга чүр чавабдыр јәгин.
Жорулма инсандан, гәләбәликдән!
Әслиндә-инсандан безмәк чох асан!
Жормасын көзүнү чөл дә, бајыр да
Сән она бахсан да хәстәханадан.

Усанма, ајрылма өләнәдәк сән,
Лап гоча олсан да, чаванлығындан,
Чиркинлик өнүндә сонсуз гәзәбдән,
Көзәллик өнүндә һејранлығындан.

Өләндән сонра да хејирхаһ инсан
Өлмүр јашајыркән көзәл ишләри,
Безикмәк билмәјән өз көлқәнлә сән
Ојат јухусундан безикмишләри.

МАЈАКОВСКИНИН АНАСЫ

Көһнә креслосуна бу күн чөкүб о, јенә
Гулаг асыр сакитчә
Чавап гонагларынын сөзүнә, сөһбәтинә.
«Бағдаддан кәтирилмиш
һејва мүрәббәсиндән
јејин... о да севәрди буну...»
Дүшүнүрәм мән:
Јәгин анадан өтрү оғлунун гаш-габағы
Кәдәр иди, гәм иди,
Оғлу һәмишә арыг,
һәмишә зөкәм иди,
Ана үчүн о, јалныз

Чајы исидилмәли, јатағы салынмалы
Адичә бир оғулду.
Ана елә билир ки,
О, бир өлкә үчүн јох, ана үчүн доғулду,
Ана ону дујарды...
О. ким үчүн дарыхыр, о нә үчүн сыхылыр —
Көзүндән охујарды...
Анчаг дәрк етмәдији шејләр дә аз дејилди,
Ана буну да билди.
Белә дәгигәләрдә
Аһ чәкиб, гәм јејәрди,
Оғлунун көјнәјини алыб үтүләјәрди...
Оса ше'р охујарды гәзәблә күрсүләрдән.
Ана билирди,
јенә

Гајыдачаг...
Башыны гојуб онун дизинә
Дийчәләчәк баласы,
Онун чијәрпарасы.
Володјасыз бу һәјат онун үчүн чәтинди,
Көһнә креслосунда ана отуруб инди...
Бу күн јенә гонаглар
Она оғлундан дејир,
Онун әгидәсиндән, онун јолундан дејир.
Дејирләр; о өлмәјиб, о, бизимлә биркәдир,
О јашајыр,
Чәркәмиз јенә һәмән чәркәдир,
Ана бу хош сөзләрә
Гулаг асмыш мин кәрә.
Бу сөзләр бир тәсәлли, ади үрәк-дирәкди,
Анајаса

бирчә шеј,
тәк, бирчә шеј кәрәкди:
Оғлу онун дизинә јенә дә баш гојајды...
Астача ујујајды...
Ана да сығал чәкиб онун кур сачларына
Дејәјди һәрдән она:
«Папирос зәһримары чох чәкирсән, атсана».

Андрей ВОЗНЕСЕНСКИ

САРЫСАЧ ОҒЛАН

Өз синиф јолдашым — сарысач оғлан
Кетди шоферлијә,
Мәктәби атды,
Бир дәфә о, мәним ардымча јаман
Говду самосвалы,
Елә ки чатды...
Әлимдә топ варды...

Јолдан өтәни

Сајмырдым,
Фит верди,
Саташды мәнә.
Деди: «Академик оlanda мәни
Шофер көтүрәрсән јәгин өзүнә»,

Һәјат өз јолујла шүтүјүб кедир,
Һесабат вермәјә алышмадым мән,
Мәнә саташмағын билмирәм нәдир,
Мәкәр борчлујаммы сәнә, ај оғлан?

Мәнмијәм күнаһкар?
Сәнин атаны
Ахы мүһарибә алды әлиндән,
Көлкә тәрәфисән сән бу һәјатын,
Куја ки, ишыглы тәрәфијәм мән.

Өзүнү замана ујар көкләдин,
Сәнин машынынтәк үрәјин долу,
Сән јүк машыныны нечә јүкләдин
Ағрыјла...

Заманын, ај өкеј оғлу!

Мәним дә башга чүр јүк машыным вар,
Јоллар да јоллардыр дөнкәләријлә.
Нә гәдәр бошалтсам јенә дә доллар,
Мәним дә чијнимдә јүкләр вар һәлә.

Еј илк күнләримин јары, һәмдәми,
Бу нәдир?

Де, нијә чағырдын мәни?

Јухумда көрүрәм:

тәкәрләринин

Алтына дүшмүшәм, билмирәм нечин?

Хејир кәтирмәди сәмиимијјәтим,
Башыма бәладыр өз дилим мәним.
Чохунун дәрдинә әнчәм чәкиркән
Нијә өз дәрди дүшүнмүрәм мән?
Ојадыб јухудан јатан бир кәси
Олурам киминсә һәдәф нөгтәси.

Аға «ағ» дејирәм,
Елә бунунчун
Бәлкә дә чәзамы алачағам мән.
Дилим дүшмәнимдир,
Нә олар, олсун!
Нә гәдәр дүнјада һәлә сағам мән,
Јалан демәмәклә өзкәләринә
Киминсә голундан тутурам јенә.

Дүнјада һәр шеји өз чөвһәрилә
Бағламағ мүмкүндүр бири-бирилә:
Мәкрин өлчүсүлә — бүдрәмәләри,
Кечәнин сонујла — гызыл дан јери,
Јас илә — бајрам,
Ешг илә — илһам!

Дәрди сәадәтдән ајырмырам мән,
Төкүлсүн су кими сөзләр дилимдән.
Мисрам һәгигәтлә бәркисин дедим,
Сөзләр сон мәгсәдә, фикрә јөн олсун.
Гој мәним даими сәмиимијјәтим
Сәнин өз мәһкәмән,
Өз һөкмүн олсун!

Күндүзүн һәј-күјү сакитләшәндә
Маса архасына кечирәм һәр күн —
Бу күнсә илк дәфә дүшмәнләримә
Ганадлы мәдһләр сөјләмәк үчүн.

Мәнфур бир сифәтин — бир надүрүстүн
Шә'нинә тә'рифләр гошурам бу күн,
Биримиз — гышыгса,
Биримиз — јазыг,
Ајры гүтбләртәк биз ујушмазыг.

Алчаға, кобуда миннәтдарам мән,
Чүнки кобудлуға лалам, карам мән.
Көзәллик өнүндә әсәрәм зағ-зағ,
Мәһәббәт өнүндә сусарам анчағ.

Надан гәзәбинә тушлајыр мәни,
Билмир әмәлинин нәтичәсини.
Мәнә бәсләдији сонсуз гәзәбдән
Бој алыб артырам, јүксәлирәм мән.

Гој мүдһиш бәлалар јолуму кәссин,
Өмүр узун дејил,
Гој олсун, нә гәм!
Хәјанәт јелләри башымдан әссин,
Јыхылан дејиләм,
Јенә мән мәнәм!

Бир јалтаг шөһрәтин бир пилләсинә
Истәдији гәдәр гој сатсын мәни,
Чалсын үрәјими бир надан јенә
Јаланчы бир әчлаф алдатсын мәни.

Тарихи гәдимдир бу ојунларын,
Бу мәнфур писликләр — әмәлләр көһнә!
Јахшы дејилсә дә гәсди онларын,
Әксинә, јахшылыг кәтирир мәнә.

Гәрибә көрүнмүр мәнә бу, чохдан
Писликдән дәрс алыр, дағлар ашырам,
Достларын көзүндә мән заман-заман
Даһа да сафлашыр, јахшылашырам.

ДӘНИЗДӘ

Дәниз далғаландыгча
 Жырғалайыр ғајығы,
 Ғағајылар учушур,
 Нәғмәләр далғаланыр,
Көпүклү ағ далғалар
 бир-биринә чаланыр.
Дәнизин гәлбиндәки
 Бу чошгунлуг, де, нәдир?
Дәниз өз ләпәсијлә,
Дәниз һәјәчаныјла
 Һәмишәлик мәнәдир!..
Кәзир додағларымда
Дәниз бир сәда кими,
Сәс кими, нида кими,
Сәс кими, фәған кими,
Ахыр дамарларымда
Дәниз гызыл ган кими,..
Гисасчын итиләнмиш
 Хәнчәри пасладыммы
 Наһаг јерә гында мән?
Бу ниданы, бу сәси
Кизләдә биләрәмми
 Синәмин алтында мән?
Архам үстә сакитчә
Узанмышам ғајыгда
Далғаларын үстүндә,
 Азад далғалар кими
Үзүб кечир ғајыг да.
Еј дәниз, чошгун дәниз,
 Сән далғанла бәрабәр,
Фыртынанла бәрабәр
 Үрәјимә кир мәним,
Һәр арзума, һиссимә
Әнкинлик кәтир мәним,

Дәринлик кәтир мәним.
Һәр ләпән бир суалтәк
Үрәјими диндирир.
Ах... Бу кениш дәнизин
Торпагла гуртармасы
Мәни һејрәтләндирир.
Истәмирәм, неч заман
Мән өз јериндә донан
Саһил олам, ја да ки,
Һәрәкәтсиз даш олам.
Истәјирәм һәмишә
Ашыб-дашан, ғајнајан
Дәнизә јолдаш олам,
Далға кими ојнајам,
Дәниз кими ғајнајам.

Владимир ФИРСОВ

ВЭТЭНЭ

Јох, диз үстдә дурмамысан
Һеч бир кәсин гаршысында
Сән һеч заман!

Мүгәддәсдир сәнин сујун,
Һәр ағачын,
Һәр бир колун,
Мүгәддәсдир изин, јолун!

Мүгәддәсдир
Сәнин космик кәмиләрин,
Мүгәддәсдир
нарын-нарын
Овучумда киләләнен
дамлаларын.

Мүгәддәсдир
Әнкинлији чөлләринин,
Қур чајларын
Ахыр бизим ганымызда,
Мүгәддәсдир
Гар үстүндә мөһүрләнен
ганымыз да.

ВЭТЭН ҺИССИ

Вәтән мүгәддәсдир бизә һәмишә,
Кечән дәјүшләри јадында сахлар,
Гәбирләр үстүндә бој атыр мешә,
Будаглар үстүндә бүлбүлләр ағлар.

Нә дејир мешәнин чылғын нәғмәси?
Севинчми, кәдәрми өтүр башындан?
Һәр шеј өтүб кечир,
Галан Вәтәндир,
Вәтән үз дөндәрмәз биздән һеч заман.

Вәтәнлә әл-әлә,
Учалыб гат-гат
Зирвәләр ешгинә бој атырыг биз.
Булуда — ајдынлыг,
Өлүмә — һәјат
Гәләбә чалыбдыр һәмишә, шәксия.

Тарих варагланыр,
Һәр шеј гәчалыр,
Вәтәнсә гәчалмыр,
Даим кәнч галыр.

Көр нечә учалды өтдүкчә илләр
Хышдан ракетләрә —
Бу рус өлкәси!

Сәма о сәмадыр,
Јер дә һәмән јер,
Волганын үстүндә гартал көлкәси!

Күнәшә бојланыр јенә дә отлар,
Бағчалар јенә дә о бағчалардыр.
Јенә дә үрәкдә севинч вар, гәм вар,
Јенә дә диләкләр гатар-гатардыр.

Һәлә чох јоллары кечәчәјик биз,
Һәлә гаршыдадыр әмәлләримиз.
Тарих варагланыр һеј вараг-вараг.
Һәр шеј өтүб кечир...
Вәтән галачаг!

СОНСУЗ МАҢНЫ

Женилэшди көһнә пуллар.
Көһнөлэшди жени маллар,
Һәгигәтләр јалан олду,
Олан олду, олан олду..

Сәрхош олан ајыглашды,
Јадлар дөнүб гоһум олду,
Чох гафилләр сајыглашды,
Чичәк дөнүб тохум олду.

Дәрин чајлар дајазлашды,
Дајаз чајлар дәрин олду.
Чох сәринләр ширинләшди,
Чох ширинләр сәрин олду.

Чох доғмалар унудулду,
Һәр шеј дөнүр, һәр шеј ахыр.
Ушаг дөндү бөјүк олду
Вә илахыр... вә илахыр...

ОЛУБ ОЛАЧАҒА ЈАНЫБ ЈАХЫЛМА

Олуб олачаға јаныб јахылма,
Олана чарә јох,
Гәмдән нә фәјда?
Сәни о кечмишлә бағлајан сапы
Чалыш ки, ғырасан...
Беләдир гајда!

Һеч вахт олмушлара,
ја да һеч заман
Мүмкүн олмајана һејифсиләнмә!
Тәки үмидләрин солмасын бир ан,
Һәмишә көјләрә ганадлан, енмә!

Писликләр көрсән дә әвәзиндә сән,
Әл чәкмә һеч заман јахшылығындан.
Кимсә даһиләшиб, учалыб дејә
Гәмләнмә, шүкр елә даим тәлејә!

Һеч шејә һеч заман јанма, јахылма,
Гәлбиндә алышан гәзәби сөндүр.
Кимсә флөјтаны көзәл чалырса
Ахы маһнылары сәнин үчүндүр.

Нәји итирдинсә, һејифсиләнмә,
Әкәр бу дүнјаны дәрк еләјәнсән.
Бири флөјтада јахшы чалырса
Ахы нәғмәсини динләјән сәнсән.

Инандым,
алдандым,
чэзаландым мэн,
Айра билмэдим эјрини дүздэн,
Өмрүмүз бојунча өјрэнсэк дэ биз
Јенэ дэ азалмыр сәфегһлијимиз.

Јахшылыг еләдим биринэ... Онун
Дара дүшдүјүнэ мэн инанырдым.
Хејирхаһ ишимлә, јахшылығымла
Өзүмү дүнјада хошбәхт санырдым.

Буна нэ мүкафат, нэ әвәз умдум,
Кәлин кичилтмәјәк үрәјимизи.
Кимәсә һөрмәтдән өзүм шад олдум,
Бу севинч нэ гәдәр исидир бизи.

Һәр шеји унутду кечмәмиш бир ил,
Мәнимсә көнлүмдә бу дәрд јурд салар.
Ахы, о мәнимчүн биринчи дејил,
Сабаһ башгасына алданмағым вар.

Бә'зән нитг дејирик достун матәм күнүндә
Көзүмүзү чәкмәјиб бир ан белә кағыздан,
Биз н э гәдәр хырдајыг өлүләрин өнүндә
Өз бөјүк дәрдимизи чибдә кәздирән заман.

Каһ да севинчимизи бөлүшүрүк һарајла,
Көпүк дашыр ағыздан,
Аһ, јенә дэ чәкмәдән
Көзүмүзү кағыздан.

Кәрәк утанмағы да өјрәнәк, биләк, анчаг
Ахы утанмаг үчүн әввәлчәдән јазылмыш
Һазырча кағызлары
Биз онда һардан тапаг?

Нәнә Арсјонова Јелизавета
Дәрд ил чох јашады өз нәвәсиндән,
Дәрд ил көзләрини јумду һәјата,
О чыха билмәди нәвә јасындан.

Јалварды аллаһа:
— Миша сағ олсун,
Онун бу дүнјада үзү ағ олсун.
Анчаг аллаһ она һеч рәһм етмәди,
Нәнә дуасыны һеч ешитмәди.

Отагдан көтүртдү мүгәддәс шәкли,
Аллаһын үзүнә ағ олду нәнә.
Машуг дағларыны долашды руһу,
Деди: — Еј аллаһым, нә дејим сәнә?

Шаирин гуршундан ағыр табуту
Евә гајыдырды...
Бу дәрд ағырды,
Русијанын дәрди көз јашларытәк
Һәр кәнддә, шәһәрдә ахыр, ахырды...

О бәдбәхт гарыда тагәт дэ варды,
Чыхды Лермонтову гаршыласын о.
Гадынлар гапыда шивән гопарды,
Нәнә чығырмады...
Бахды вә сусду...

Атыны гүрбәтдә сәјиртди шаир,
Узаг өлкәләрдән сорағы кәлди.
Инди һәмишәлик гајытды шаир,
Јохса нәнәсинә јазығы кәлди?

Истәдијим кимн јашамырам мән,
Јаманча тәнтитди бу һәјат мәни,
Чохдан әл үзмүшәм чәсарәтимдән,
Аста доландырыр еһтијат мәни.

Одлу вахтларымда арзуладығым
Һәјаты јашамағ чәтинмиш демә,
Әввәлки көкүндән дүшән симләрим
Сахталығ кәтириб нәғмәләримә.

Мәни јетишдирән мүәллимләрин
Өјрәтдији кими јашамадым мән,
Ахыр тәләјини анамыз јерин
Бизә тапшырдылар өзү билмәдән.

Елә јашамырам...
Сечирәм анчағ
Ишығы зүлмәтдән..
Өз гәрарым вар,
Мәни ғынамајын сиз, еј мәнимтәк
Истәдији кими јашамајанлар.

НИЗАМИ

Еј бөјүк Низами, бөјүклүјүндән
Сән өз илһамыны халгындан алдын.
Елә бунунчун да даһиләшиб сән
Заманын фөвгүнә галхыб учалдын.

Јохсула һај вердин, чәкинмәдин сән
Күчлү наданларын фитнәләриндән.
Арха олдуғунчүн сән күчсүзләрә
Чатдырды сәсини заман, бизләрә.

Өлмәз сөзләриндән биз дә күч алдығ
Һәм хејирхаһ олдуғ, һәм дә учалдығ.
Шаир үрәјини нәш'әјә вермәз
Милләт әдаләтә мөһтач галынча.
Бир шаир үрәји јалан көтүрмәз
Јалныз һәгигәтин гачар далынча.

Үрәк ағрысы вар һәр ше'риндә... сән
Гәдим бир маһныдан кәтирдин сорағ.
Севинчи борч алдын өз тәләјиндән
Борчуну ше'рлә өдәдин анчағ.

Елә бунунчун да елдән күч алдын,
Заманын фөвгүнә галхыб учалдын.

* * *

Јолдашым ғышгырды: — Нечәсән, гардаш?
 Чаваб вермәк үчүн һазырлашыркән
 Көрдүм нә изи вар, нә тозу онун,
 Пәрт олдум,
 Бир даһа алданмарам мән.

Тәләсирәм...
 Чыхыр гоншум гаршыма,
 Һардан кәлдијини билмирәм, дүзү.
 — Нечәсән?

Сорурам.
 Өз чавабыны
 О, артыг дәһлиздә ешидир өзү.

О да алданмады...
 О јан, бу јана
 Гачыр дана кими көрдүм бир сәһәр.
 Дивара ғышгырыр:
 — Нечәдир кефин?
 Дирәјә ғышгырыр:
 — Нечәдир ишләр?

ШӘКИ

Шаир достум Михаил Луконинә.

Һара дөндүк, һара бахдыг,
 Јер көјәрди,
 Көј көјәрди.
 Дағлар бизи дөврәләјиб,
 Өнүмүзә халча сәрди.

Аһ, бир ше'рә
 Ахы нечә сығышдырым
 Мин чилвәли бир күнү мән?
 Бу торпағын мин е'чазлы
 Һүснүнү мән?

Ал-гырмызы кирәмитли биһаларын
 Чәркә-чәркә,
 Сыра-сыра
 Чијәләкдир
 сәпәләниб
 Јарпагларын арасына.

Сылдырымлар үстүндәки о евләрдән
 Бахсан әкәр, көз бәрәләр,
 Јыхылмагдан нијә горхмур
 Бәбәк-бәбәк пәнчәрәләр?

Гәдим Шәки ханлығынын
 әзәмәти — о Шаһнишин
 Кечмишләрин өз сәсидир,
 Ме'марлыгда
 Зирвәләрин зирвәсидир.

Бу чох көзәл!
 Башга шејдир
 Мәнним шаир үрәјимдән ше'р уман.

Еј Сәбуһи! Шаһнишиндән чох әзиздир
Мәнә сәнин јохсул коман.

Әзәмәтли сарајда јох,
Бу комада гәлби галыб
Сәһәрләри вәсф еләјән Сәбуһинин,
Јанында да
бир Лермонтов, бир дә Пушкин...

Бир диләклә, бир арзујла јашадылар,
Заман өзү алгышлады
Бу достларын әмәлини,
Онлар гојду јер үзүндә
Бизим үчүн
Гардашлығын тәмәлини.

Шәки! Сәнә миннәтдарам
Гәлбимдәки нәғмәм үчүн,
Сәнин бизә бәхш етдијин
Бу мә'налы хош дәм үчүн.

Булағларын
Әсрләрин архасындан
сызыб кәлән пычылтысы,
Мешәләрин хышылтысы,
Адамларын үзүндәки, көзүндәки
Тәбәссүмчүн сағ ол, Шәки,
Сағ ол, Шәки!

Она көрә сән сағ ол ки,
Сәнин ширин ләһчәндәки
тәранәјлә ашыб дашдыг,
Өтүб кечдик өзүмүзү,
Көзәлләшдик, јахшылашдыг.

АЗӘРБАЈЧАНЛЫ АНА

Јоллар узағлара сәсләјир бизи,
Долдуг машинлара бир нәфәр кими,
Шофер Әһәдулла әзбәрдән билир
Јоллары, ән зәриф бир ше'р кими.

Елә ки, әлиндә су долу чүрдәк
Чыхды гаршымыза гоча бир ана,
Сүрүчү билди ки, учачаг гуштәк,
Хәтәр дәјмәјәчәк јолда машинына.

Сәссизчә ејвана чыхды о ана,
Хејир-дуа верди гонағларына.
Чүрдәкдән су атды архамызча о,
Бизим јолларымыз олсун уғурлу.

Бу гәдим адәтә инаныр ана,
Инаныр, јолларда бизә хәтәр јох.
Инаныр инама, инаныр суја,
Инаныр, мәнзилә чохдан чатмышыг.

О вахтдан һараја дүшсә күзарым,
Көзләрим өнүндә дурар бир ана,
Дикәр бахышыны о мәнә сары,
О. бахыр архамча чыхыб ејвана.

Һардаса бәдбәхтлики мәни изләсә,
Горхмурам, билирәм өтәчәк кеч-тез,
Дајаныб үстүмдә ана кәлкәси,
Чүрдәкдән су сәпир архамча сәссиз.

БАҚЫДА КҮЛӘК

Мән гатардан дүшән кими,
Әтрафыма бахаммамыш
Абшеронун сәрт күләји,
Гучаглады мәни бирдән
Дәлиганлы бир дост кими.

Сачларымы гарышдырды,
Бу күләкдән аман, аман!
Әркјана бир бөјүктәк
Сигарети алыб атды додағымдан.

Анладым ки, дәли күләк
Саһибидир бу јерләрин.
О дағыдыр булудлары,
Јазы јазыр синәсиндә
көј Хәзәрин.

Онун үчүн жазылмайыб
Галә ганун,
О накимдир јерә, көјә,
Әкәр белә олмасајды
Уламазды кечә-күндүз
«Мәнәм» дејә, «мәнәм» дејә.

Дүканларын витринләри
Чиликләнир кечә јары,
Габағына гатыб санки
Јелдир гован күчәләрдә
машынлары.

Шәһәр исә
Адамларын сәс-күјүлә
Нәфәс алыр ширин-ширин,
Бурда һамы өјрәшибдир
Нәғмәсинә күләкләрин.

Гәдимликдән гопуб кәлән
Гыз галасы
Башы көјдә, диби јердә,
Мән көрүрәм әсән јели
Тир-тир әсән чичәкләрдә.

Кәриб дәниз үзәриндә ганадыны
Миронич дә аһәнк тутуб
әсән јелә.

Гәлбиндәки чылғынлығы
Дилләндирир о узалы
сағ әлилә.

Учур күләк
Кур шәһәрин,
Көј дәнизин үзәриндән
Булудлары јара-јара.
Онун әли сәсләр бизи
Кенишлијә,
Вурушларал

Һаролд РЕКИСТАН

ШЕ'Р

Нәјимә кәрәксән мәним, әј ше'р,
Мәндән евдәкиләр чәрәк истәјир.
Нә гәдәр, нә гәдәр ишим, күчүм вар,
Доғрусу, башымдан ашыб гајғылар.
Белә дүшүндүкчә анламырам мән,
Еј ше'р, сән мәнә нечин кәрәксән?.,

Отуз једди јашдан он једдисини,
Еј ше'р, еј сәнәт, мән сәнә вердим,
Чәкдијим папирос думанларында
Гара кечәләри сүбһә чевирдим.
Баш вуруб тајганын дәринлијинә
Кәзәрдим чөлләри олсајдым овчу,
Мән исә јазырам, јазырам јенә,
Мәним дә гисмәтим шаирлик олду.

Кечәдир... Мән јенә јата билмирәм,
Кечир фикирләрим Солоч чајындан,
Көј тахыл чүчәриб сағ саһилиндә,
Солдаса... Дәһшәтдир!

Кол-косдур һәр јан!

Сәдр достларыјла сәһәрдән бәри
Кеф чәкир, тост дејир, өзкә дәмдәдир.
Елә билирәм ки, бунун тәгсири
Тәк сәдрдә дејил, һәм дә мәндәдир.
Көр һарда долашыр хәјал јелкәним:
Еј ше'р, нәјимә кәрәксән мәним!

Бу дәм нәләр кечир көр хәјалымдан:
Кәлир отағыма бир чаван оғлан.
О, доланыб кәлмиш хам торпаглары:
— Биздән дә бир маһны јазсана бары, —
Дејә күлүмсүнүр...
— Јазарам, сән дә,
Кәл, апар маһныны дан сөкүләндә.

Чэкилди чыраглар пәнчэрэлэрдэн,
Күнэш күлүмсүндү, көј чилвэлэнди.
Доғрусу, нэ гэдэр јорулсам да мэн,
Хошбэхт олдуғуму дујурам инди!

Билмирәм, нә истәјирәм
Саф, күнаһсыз о гыздан,
Мән кетмәсәм јахшы олар,
Јашым кечиб отуздан.

Кантузијам вар, јаралыјам.
Мин-мин чајдан үзүб кечдим,
 басдырылдым кан торпаға
 басылмасын дејә Вәтән.
Инди, будур, дирилмишәм мән јенидән,
Бу күн нәјлә мән фәхр едим,
Јохдур мәним бир шөһрәтим,
Милјонлардыр беләләри,
Адсыз, сансыз адамларын
 вар өз јери.
Дүшүндүрмүр бизләри өз шөһрәтимиз,
Чатдырырыг јурдумузу шөһрәтә биз.
Вәтән үчүн шөһрәт олду
Һәр чәфаны өз чијиндә дашыјанлар,
Өзүнүн јох,
 вәтәнинин шөһрәтилә јашајанлар!

Анисим КРОНГАУЗ

ТӘГАУДЧУ

— Јетәр ишләдијин, ата, даһа сән...
Динчәл — дејә ону мән дилә тутдум.
Зәһмәт адамыны өз вәрдишиндән
Ајырмаг чәтинмиш, буну унутдум.

Алышмаг истәркән сән динчәлмәјә
Елә бил көјләрдән јерә алчалдын.
Зәһмәт јолларына уғурлар дејә,
Бизи һәјәчанла сән јола салдын.

Бахмадыг човғуна, бахмадыг гара,
Биз кетдик, биз гачдыг, говдуг илләри,
Зәһмәтин далынча дүшдүк јоллара,
Сәндән узаглашдыг о вахтдан бәри.

Гајғылар ичиндә јашадыг мәтин,
Күлдү гәлбимиздә мин арзу, әмәл.
Дујуб нәш'әсини ширин зәһмәтин,
Сәнәсә дејирдик:
— Ата, сән динчәл!

— Бәсдир ишләдијин, ата, даһа сән
Динчәл — дејә ону һеј дилә тутдум,
Зәһмәт адамыны өз вәрдишиндән
Ајырмаг чәтинмиш, буну унутдум!

КОР ЧАЛҒЫЧЫ

Чох кизли сирләр әјандыр корә,
Көрүр зүлмәтдә дә һәр шеји кендән,
Гәлбинин көзүлә һисс едиб көрүр
О еви күчәдән, күчәни евдән.

О чалыр гармону иллөрдән бәри,
Дағылыр кәдәри бир думан кими,
О көрүр сәсләри, әлван рәнкләри
Рәссам бир-бириндән аҗыран кими.

Чалдыгча көjlәрә галхыр бир анда,
Доланыр фәрәһлә о көjү, jери,
Сәсләрин ал-әлван боjаларында.
Чанланыр ушаглыг хатирәләри.

О көрән аләми көрә билмирик,
Маһны галдырса да көjlәрә бизи,
Биздә онун кими көрмәкчүн аjдын
Чох заман jумуруг көзләримизи.

Анна СУСЛОВА

ЕВ

Бәзәкли бир отаг ев деjил һәлә,
Таванда чилчыраг — ев деjил һәлә,
Евдә дибчәк дә вар — ев деjил һәлә,
Күл дә, чичәк дә вар — ев деjил һәлә,
Мәтбәхдә чаjник дә вурур зүмзүмә —
ев деjил һәлә.

Бу бир һәгигәтдир, гаш гараланда
Сәнин од нәфәсин евә доланда
Көзүм ишыгланыр, евим евләшир,
Кичик мәнзилимә дүнја jерләшир.
Бу отаг ичиндә бир сән, бир дә мән,
Бу вахт дүнjam да сән, евим дә сәнсән.

Бәзәкли бир отаг — ев деjил һәлә,
Таванда чилчыраг — ев деjил һәлә,
Евдә дибчәк дә вар — ев деjил һәлә,
Мәтбәхдә чаjник дә вурур зүмзүмә —
ев деjил һәлә.

* * *

Дүнја көзәлләшди jағышдан сонра,
Көjdә дә, jердә дә бир тәмизлик вар.
Раһат нәфәс алдым...

Елә бил ки, мән
Күнаһ ишләмишдим,
бағышладылар.

ДӨРДЛҮКЛЭР

1

Икид бир огулун өлүм күнүндө
Аглама, сызлама, сил көз жашыны,
Икидлик өнүндө, хүнэр өнүндө
Дүшмэнин өзү дэ эјэр башыны.

2

Билирик он иллэр, јүз иллэр габаг
Һансы ил, һансы вахт күн тутулачаг,
Тождаса сабаһкы бошанмалары
Билмирик,
Биз көрө билмирик анчаг.

3

Ишыг ки, һәмјашдыр күнөшлө, ајла,
Зүлмэтин гэлбиндө горхур сәксәкә.
О һансы кечәдир гаранлығыјла
Сәһэрин өнүнэ пәрдэлэр чәкә.

4

Инсан ганадланыр, инсан јарадыр,
Јерә кәмәнд атыр, көјә тор атыр,
Қаинат сиррини ачан ағлымыз
Өзүнүн сирриндән бихәбәр јатыр.

5

Јахшылыг учалтсын дүшүнчәләри,
Нә едә биләрсән бош һајла, күјлә?
— Јүз кәһриз газмышам — бағырды бири,
— Сујундан бир нәфәр ичибми, сөјлә?

ОҒУЛ

Гоншу гары бир күн мәнә охумагчын
Верди эзик мәктубуну өз оғлунун.
Мән охудум,
О динмәди далғын-далғын,
Севиңч сарды чөһрәсини бир дәм онун.
Оғлу јазыр: «Ана, алдым дипломуму,
Евә кәлә билмәјәчәм бу јај анчаг,
Мәни тә'јин еләдиләр Москваја».
— Ана, бу ки, јазылыбдыр дөрд ил габаг...
Бәлкә чашыб дәјишмисән мәктублары? —
Дејә сордум...

Көрдүм үрәк ағрысындан
Көјнәјәрәк долухсунду бу ан гары.
— Бу мәктубу, бәли, чохдан алмышам мән,
Охудурам анчаг, оғул, ону һәрдән.
— О, өлмүшмү?
— Јох, ишләјир о, һардаса.
Анчаг... анчаг унутмушдур мәни тамам.
— Дејән, онсуз дарыхырсан?
— Дүзү, јаман дарыхырам.
— Бәс, нә илә доланырсан?
— Бөјүк оғлум һәлак олмуш давада, мән
Она көрә пул алырам һөкүмәтдән.
Сәлигәјлә, еһтијатла јазыг ана
Бүкүб гојду мәктубуну јајлығына,
Гары кетди...

Алды мәни дүшүнчәләр...
Кәлиб кечди үрәјимдән нәләр, нәләр.
Оғлун бири һәлак олмуш чәһһәләрдә,
Анасыны о јашадыр анчаг јенә.
О бириси сағ олса да, сағ олса да,
Анасыны кәтирмәјир хатиринә.
Мән һеч ону танымырам, она гаршы
Нифрәтимсә сығышмајыр јерә, көјә.
Ана Вәтән, сән инанма, һеч инанма
Әкәр сәни о, чағырса ана дејә!

УКРАЈНА ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Лесја УКРАЈИНКА

ЕЈ ЭЗИЗ ВӘТӘН

Сән, еј эзиз Вәтәним, еј севимли дијарым,
Нечин сәнин синәнә дағ үстдән дағ чәкилир?
Мешәдә гасырғанын бирдән гопачағыны
Балача гушчуғазлар һәр кәсдән әввәл билир,
Сәсләнир, јенә сусур... ујујур дәрин-дәрин...
Аһ... Нә чохдур дәрдләрин.

Аһ!.. Азадлыг, һардасан? Сән јохсан нә замандыр,
Де, көјләрдән јерләрә сән нечин енемәјирсән?
Кәл, бу бәдбәхт торпағы севиндир, кәл, амандыр,
Јохса сән дә ганунун һөкмүнә баш әјирсән?
Зүлмүн мәнкәнәсиндә һәгигәт олду душтаг,
Аһ... Јерин дәрдинә бах!

Еј мәним бәдбәхт елим! Јазыг, заваллы халгым,
Сәнин мәрд өвладларын гандалларда чүрүјур.
Де, ким азад едәчәк бу зиндандан Вәтәни?
Өзүнмү, ја башгасы? Бизи гәмләр бүрүјур,
Вәтән јаныр, ел јаныр, дујан үрәкләр јаныр,
Дәрдләр әршә дајаныр!

Зүлмүн сону вармыдыр? Лә'нәт олсун бир кәрә
Чүр'әтсиз үрәкләрә, зәрбәсиз биләкләрә!
Сүрүнмәкчүн доғулмуш мәкәр дүнјада инсан?
Өлүм даһа јахшыдыр шәрәфсиз јашамагдан,
Ајыл, өз һаггыны ал, ајыл, еј ана торпаг!
Аһ... Елин дәрдинә бах!

ДАЈАНМЫШАМ КӨЗҮ ЈАЩЛЫ

Дајанмышам көзү јашлы сәнин өнүндә,
Еј Украјна, әләмләрин көнлүмү дағлар.
Аһ чәкмәклә долу үрәк бошалармы неч?
Бу гәмләрин, бу дәрдләрин нә фәјдасы вар?

Аһ... Еј мәним көз јашларым! Јахдыныз мәни,
Изләриниз ушаглыгдан мәнә танышдыр.
Ағыр, ачы дәрдләримә, әләмләримә
Үмид белә, әлач белә неч галмамышдыр.

Гынамајын, эзиз достлар, мәни сиз, кәлин,
Мәним кими ағлајанлар Вәтәндә азмы?
Аналары әсарәтдә чан верәнләрин
Дәрдли гәлби налә чәкиб ган ағламазмы?

Тарих боју аналарын көз јашларындан
Дашлар белә көзә дөнүб гаралмамышмы?
Еј Украјна, сәнин бәдбәхт өвладларынын
Көз јашлары бәс неч јердә из салмамышмы?

САЛАМ

Кијевли аналар, бачылар, салам,
 Ядлар тапдајанда догма торпагы,
 Вармы јадынызда, биз нечэ кечдик
 Сизин кэндиниздэн бир сәһәр чагы?

Ковпакын гәһрәман дәстәси илә
 Јүрүдүк даима биз сон мәнзилә.
 Чүссәли, гамәтли, учабој гызлар
 Бизи гаршылады сүд чамы илә.

«Јејиниз, ичиниз» дединиз бизә,
 Јолумуз үстүнә сәпдиниз чичәк.
 Ведрәләр ендикчә, кәһриз ағачы
 Каһ енди, каһ галхды дурна бојнутәк.

Сизин әлиниздән атларымыз да
 Чешмә сују ичди...

Тәрк етдик сизи.

Биз дедик: «Јүрүшдән гајыдан кими
 Дөјәчәјик сизин пәнчәрәнизи...»

Чатды жүрүшүмүз шәрәфлә сона,
 Әзмимиз зәфәрә чатдырды бизи.
 Бу күн көнлүмүзүн нәғмәләрилә
 Мән кәлиб дөјүрәм пәнчәрәнизи.

ТОНГАЛ БАШЫНДА

Әсән күләкләрдән алышыб одлар,
 Көјләр әкс еләјир парылтылары,
 Јаныр тонгаллары пионерләрин
 Бизим дүшәркәдә бу кечә јары.

Титрәшир дағларда бир илан кими
 Уча гајаларын хәфиф көлкәси,
 Ахыр дил-дил олан бу аловлардан
 Елә бил балача архларын сәси.

Тонгалын башында пионерләрин
 Учалан нәғмәси дүшүр дағлара,
 Шамларын башында агаран булуд
 Елә бил сармашыб көј будаглара.

Тонгалын јанында көзәтчи дурмуш
 Говаг ағачы да... һамы күләр, шән...
 Ушаглар данышыр бири-биринә
 Бичиндә етдији көмәкләриндән.

Узадыр әтрафа дилини, бир бах,
 Аловлар Артекә ишыг сачараг,
 Топланмыш бир јерә видалашмагчүн
 Рус, украјналылар, өзбәкләр бүтүн.

Ајса узагларда јанырды пар-пар,
 Тонгалын башында рәгс едир бири.
 Ахырды әтрафа бир булаг кими
 Бу он беш гардашын шән нәғмәләри.

Учдугча тонгалын гығылчымлары
 Көлкәләр ојнашыр һеј золаг-золаг.
 Өз үрәк сөзүнү демәк истәјир
 Һәр кәс бу сон кечә видадан габаг.

Яныр гара көзләр тонгал башында,
Хышылты јажылыр әтрафа һәрдән.
— Дағлар архасында јашајырыг биз,
Нанајам, мүркүлү тајгаданам мән.

Ширләри изиндән таныјырам мән,
Вурмушам јүзләрлә суити, дәлә.
Бура кәлмәк үчүн чајлар үзмүшәм,
Пијада кечмишәм тајганы белә.

Булудлар гојнунда учуб кәлмишәм,
Јенә учачағам нечә күн дә мән.
Демәк мүмкүн дејил көрдүкләрими,
Нә гәдәр бөјүкдүр анамыз Вәтән.

Кедиб евимиздә данышачағам
Һамыја бурада көрдүкләрими.
Нә гәдәр дост тапдым өзүмә бурда,
Мән сизи сеvirәм өз чаным кими.

Гарабәниз оғлан галхыб ајаға
Деди: — Мән дә Бурјат чөлләриндәнәм.
Илхы отарырам о јерләрдә мән,
Гочаг атларымыз гачағандыр һәм.

БӘХТӘВӘР

Чыханда евдән сәһәр,
Әзиз достлар, бәлкә сиз
Бәхтәвәр бир адама
Јолда раст кәлирсиниз

О кетдикчә, јол боју
Додагалты охујур,
Дүнјанын севинчини
Өз үрәјиндә дујур.

Мә'налыдыр, көзәлдир
Көјләр дә онун үчүн,
Бу күн башга һәвәслә
Ишыг сачыр санки күн.

Нағылларда олантәк
Јашылланыр бағча-бағ,
Санки онлар дејирләр:
«Бујур, бизә кәл гонаг».

Онунчундур бу чөлләр,
Бу чпчәкләр, бу күлләр,
Онлар дејир санки: «Кәл,
Кәл, бир дојунча динчәл».

Бәс кимдир бу бәхтәвәр?
Танымырсан ону сән.
О Васја Петренкодур,
Ијирминчи мәктәбдән.

Онун гијмәтләринин
Һамысы «беш»дир анчаг,
Бүтүн имтаһанлары
Вермиш бизим бу гочаг.

О кедир шән, фәрәһли,
Алны ачыг, үзү ағ,
Бизим вәтәнимиздә
Чохдур онунтәк гочаг.

Ојнајырлар, күлүрләр,
Нә бәхтәвәрдир онлар,
Севинир һәр тәрәфдә
Белә гызлар, оғланлар.

Онлара раст кәләнләр
Дүшүнүр аста-аста,
Бизим вәтәнимиздә
Нә көзәлдир һәјат да.

Микола МИРОШНИЧЕНКО

ДӨРДЛҮКЛӘР

1

Сонсузлуғу кизләдир әсрләрлә гаранлыг,
Бу зүлмәт әнкинлијин нечә-нечә сирри вар.
Јаныб ишыг сачырлар јерә улдузлар кими
Зүлмәт дәринлијиндә бизим улу бабалар.

2

Лаллыг јејиб төкүр сәси ичиндән,
Буна да тапарыг бир әлач, шәксиз.
Кағызлар үстүндә гышгырырам мән,
Сизсә көзүнүзлә ешидирсиниз.

3

Мө'чүзләр «замана тәслимәм» деди,
Гүсурдан гуртарыб учду көстәбәк.
Узун һачылејләк ајаг истәди,
Јадына дүшмәди ганад истәмәк.

4

Деди: — Кедәк бизә, кедәк, ај оғлан,
Сахлајаг заманы өз ахарындан.
Билмәдим, евин дә көчдү гәлбимә
Мән сәнин евинә кәлдијим заман.

ЕРМӘНИ ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Аветик ИСАҢАКЈАН

Күнәшин алтында, еј достлар, нә гәм,
Хошбәхт күн кәләчәк бир күн мәнимчүн.
Һајыф ки, о күнү дуја билмәрәм,
Мәним өлүм күнүм олачаг о күн.

Парис, 1932.

Мән халгымын һәр дәрдинә,
Һәр гәминә мүштәријәм.
Мәним она бәсләдијим арзуларла
Јурдумун һәр кушәсини
Сәфил-сәфил мән кәзирәм...

— Нәдир мәним арзуларым,
Диләкләрим чичәк-чичәк?
Һәјатымын бу гаранлыг саһилиндә
Даим јанан, шө'лә сачан
Көзәл, хошбәхт бир кәләчәк!

Варшава, 1895.

Өтөн чаванлыгым дөнәјди кери,
Јенә мешәләрдә гуш овлајајдым,
Дилимдә кәнчлијин шән нәғмәләри
Атамын атыны чиловлајајдым.

Алајдым сәсими, нәғмәләrimi
Курлајан чајларын нәғмәләриндән...
Ешгимдән алышан чәнкавәр кими
Учајдым јарымын көрүшүнә мән.

1942

Дүнја бир јухудур, фанидир, әкәр
Сән улдуз да олсан, сөнәрсән бир күн.
Инсан тоз ичиндә бир тоза бәнзәр,
Дәрдисә дүнјадан бөјүкдүр онун.

Јереван, 1947.

Хәстә көнлүм нәғмә гошду,
Өтдү мәним гәмләrimi,
Дәрд әриди көз јашымда,
Ахды шәффаф булаг кими.

Нәғмәләrim гушлар кими ганадланды,
О, гарышды күләкләрә,
Көз јашларым шенә дөнүб
Алмаз кими нур чиләди чичәкләрә.

Күнләр кечди... Өлүм кәлди,
Гара торпаг өз гојнуна мәни алды,
Көз јашымла јанан күлләр
Мәзарыма көлкә салды.

Мәним тәнһа гәбрим үстә
Күләкләр дә кәлди бир күн,
Мән гошдуғум нәғмәләри
Охудулар мәним үчүн.

Александропол, 1891.

Өлмәз өлүм, һөкм едирсән
Сән үрәјә, сән бејинә.
Өз һөкмүнү дөндәрмисән
Инсанларын тәлејинә.

Еј тәлејим, сән аслансан,
Мән пәнчәндә јазыг марал.
Бәсдир мәни ојнатдығын,
Бәсдир даһа, камыны ал!

Кимдән кимә килејленим?
Чалын-чарпаз дағланмышыг.
Биз көрүнмәз зәнчирдәјик,
Нә үмид вар, нә бир ишыг.

Ахырымыз?

Еј пуч дүнја,
Бирчә овуч торпагла сән
Бу ғышгыран ағзымызы
өртәчәксән!

1900

Күнүн шәфәгләри сөндү, көзәрди,
Сүкут да өз гара ганадларыны
Дәрәнин, тәпәнин үстүнә сәрди.

Кечә көйләри дә нечә гаралтды,
Ајаглар алтында даим дөјүлмүш
Көрпүләр, сәкиләр сакитчә јатды...

Лакин бу јухусуз, бу лал кечәдә
Узаг, чох-чох узаг јерләрдән кәлән
Һәзин бир инилти ешидирәм мән.

Бу һәзин инилти, мүгәддәс Вәтән,
Сәнин о јаралы гәлбиндән кәлир,
Арзун арзумуза нечә тән кәлир.

Јаралы гәлбимлә мәним, еј Вәтән,
Кечә дә, күндүз дә данышан сәнсэн!

Ченеврә, 1917.

Јолдашларым, сирдашларым тез өлдүләр,
Бу һәсрәтдән мәним синәм дағ-дағ олуб.
Гуруча бир ағач кими тәк галмышам,
Јолдашларым торпаг олуб.

Бели тамам бүкүлүбдүр анамын да,
Бахышлары јер сүпүрүр сәһәр-ахшам.
Анамын да өмрү артыг чатды сона
Көрән нијә мән галмышам?

Чичәкләнән, барсыз галан бир ағачам,
Баһар чағы саралмышам.
Дәрд гурдлары һеј кәмирир үрәјими,
Гурујан бир ағач кими
Көрән нијә мән галмышам?

Һеч тәләсмә, еј үзүлән гәлбим мәним,
Пајыз јели инди әсәр,
Ағачыны ришәсиндән кәлиб кәсәр.

Бакы, 1899.

Һәр баһар чағы,
Бизим бағчамыза гонарды лејләк,
Ушаг үрәјимә пычылдарды о:
— Кәл, кәл, кәтирмишәм сәнә күл-чичәк.

Һәр баһар чағы
Бизим бағчамыза гонарды лејләк,
Чаван үрәјимә пычылдарды о:
— Сәнә кәтирмишәм хәјал вә диләк.

Һәр баһар чағы
Гонур бағчамыза јенә дә лејләк,
О кедир, гајыдыр,
хәјалларымса

Гајытмыр...
Синәмдә сусубдур үрәк.

Измит, 1911.

Чан, вәтән, тачысан көзәлликләрин,
Арајыб тапмышам өзүмү сәндә.
Күләкләрин сәрин, суларын сәрин,
Тәкчә балаларын ган дәнизиндә.

Сәнин һәр дашына гурбан олум мән,
Бир өмүр нәдир ки, о, дәјсин сәнә?
Мин өмрүм олајды каш мәним, Вәтән,
Мән гурбан олајдым сәадәтинә.

Һазырам, еј Вәтән, мин һәјатымла
Сәнин бир дәрдинә гурбан кетмәјә,
Сахлајым өзүмә тәк бирчә өмрү
Сәнин шәрәфинә нәғмә өтмәјә.

Галхыб көј үзүнә торағаж кими
Јенә күн наминә нәғмәләр дејим.
Бошалдыб гәм јүклү долу гәлбими,
Азад сәһәрини һәр күн сәсләјим.

Ченеврә, 1900.

Нечә-нечә милләтләр, дәннз, сәнин үстүндән
Кечдиләр дөнә-дөнә
Гатыб нәғмәләрини сәнин нәғмәләринә.

Онлар әбәди сусмуш, көз јуммушлар һәр шејә
Бу кедәр-кәлмәз јолда дөнмүшләр әфсанәјә.

Үрәјинин сөзүнү чар еләјиб дилиндән
Көһнә нәғмәләрини охујурсан јенә сән.

Јени нәғмәләријлә јени халглар кәләчәк,
Охујачаг... Онлар да чәкиләчәк бизимтәк.

Онлар да баш дашысыз јох олачаг дәннздә,
Галмајачаг онлары хатырладан бир из дә.

Сәнсә әсрләр боју додағында маһны, сөз
Көһнә нәғмәләрини дәјишмәдән јенә дә
өтәчәксән, еј дәннз!

Амма сән... Сән өзүн дә бу бәшәријјәт кими,
Кәләр бир күн... сусарсан, мәһв оларсан әбәди.

Венетсија, 1925.

Гара көзүн од галајыр
Үрәјимдә тонгал кими,
О далғалы гара сачын
Гылынчлајыр үрәјими.

Кәдәрими ојандырыр,
Өз көксүмдә әсир көнлүм,
Сәнин гәсдли, хәјанәткар
Јолларыны кәсир көнлүм.

Бу ганлы јол чәкир сәни
Бу дүнјанын нечә-нечә
күнаһына —
Өзкәләрин дәркаһына,
Өзкәләрин дәркаһына.

1927

— Ағлајырсан? Јох, јох, дајан!
Сәс чыхмады јолдашымдан.

— Мәним үчүн көз јашлары төкүрсәнсә
сәһәр-ахшам
Бу наһагдыр, сағалмышам...

Өзүн үчүн көз јашлары төкүрсәнсә...
Кәл, кәл, ичәк,
Дәрд дағыдаг, гәмдән кечәк!

Бәшәр үчүн көз јашлары төкүрсәнсә...
Кәл, тарихи вараглајаг,
Кәл, һамынын дәрдләринә бир ағлајаг.

1928.

Бирчә түкдән асылыдыр
Сонсуз ағырлығыјла
Интәһасыз каинат...
О түк мәним үрәјимдир,
Һејһат! Јенә дә һејһат!

Парис, 1932.

Бу күн баш әјдим бир гудурғана,
Бу күнүм мәним каш олмајайды...
Баш әјмәкдәнсә о намәрдә мән
Бәдәним үстдә баш олмајайды.

Ахы инсанам мән, нә дә олсам,
Мәһкум да олсам, һаким дә олсам,
Нијә өзкәјә бојун әјим мән?
О, ким дә олса, мән ким дә олсам.

Даһа ағырдыр дуруб өнүндә
Баш әјдијин кәс бир кәдә олса,
Инсанын башы уча олмалы,
О ким дә олса, о нә дә олса...

Сарыгамыш, -1899.

Даниел ВАРУЖАН

МАЈЫН БИРИ

Бу күн мәним рүбабым симләринин сәсилә
Шәргдән гәрбә сәс салыб сизи чағырыр, сизи,
Еј һәмишә
Күнәшә
 һәсрәт галан инсанлар,
Еј чәрәк гурбанлары, исидин гәлбинизи.

Бу сәһәр мән өзүмү
Тәзә гөнчәдән чыхан күлләр ичиндә көрдүм,
Дајанараг —
Јерин дамарларындан ахан ганы сорараг
Маһны јуваларыны гучағыма көтүрдүм.

Кәлин мәним јаныма, мајын сәһри мәнәдир,
Мән сизин алныныздан ахан тәрләри бир-бир
Дөндәрәрәм күлләрин алмаз тачына, шәксиз,
Еј сиз!
Күнәши ичәчәкдир әзкин сүмүкләриниз.

Кәлин мәним јаныма, бу күн һамыңыз кәлин,
Гәлбимдә дүнја бојда алов јаныр, тез кәлин.
Јени инсанлыг үчүн
Јарадым бејнинизин ширәсиндән мән бу күн
Јени арзу, әмәлләр.

Нәмли зирзәмиләрдә јетәр үзүлдүјүнүз,
Јер алтында јашајан бөчәктәк өлдүјүнүз,
Пас кими ахшам-сәһәр
Дәмир гучагладыңыз ачгарына сәрәсәр.

Сизин чәкичләриниз гој гығылчым сачмасын,
Полад машынларыңыз гој ағзыны ачмасын,

Бир иш үчүн галхмасын элләри дә һеч кәсин,
Сизин балталарыңыз пас атсын, ишләмәсин!
Нә олар ки, машинлар саһибсиз галса әкәр,
Мүхәннәтләр, заводлар гој сәссиз кәзишсинләр,
Гој һәрләнсин тәкәрләр, зәрәр јох...
Бизә нә вар, гој гырылсын гајышлар.

Чыхарын тәриниздән исланмыш көјнәкләри,
Силиниз алныныздан сиз пучурланан тәри,
Атын палағынызы печә, артыг доғур күн,
Сизин башларынызы
Күнүн шәфәгләриндә чимдирмәлијәм бу күн!

Кәлин мәним јаныма, гардашлар, бу мај күнү,
Бу күн
Бајрамдыр һамыңыз үчүн,
Дәстәләр ахыб кедир,
Јарадычы ганыңыз чүнки белә әмр едир.

Еј әзијјәт чәкәнләр! Көзүңүздән нур сачын,
Көксүнүзә ворулан јаралары сиз ачын,
Будур шәфа булағы, гој сизин башларыңыз
Әјилсин о күнәшин нуру өнүндә јалныз!

Шафталы ағачлары баш ендирәрәк сизә
Төкүр чичәкләрини габар әлләринизә.
Ананыз һәсрәт чәкир,
Истәјир ки, јаралы әлләринизлә ону
Охшајыб, өпәсиниз, гучасыңыз бојнуну.

Будур Күнәш, ал Күнәш! Сизә бахыр о анчаг,
О сизин алныныздан өпүр бу күн, өпүр, бах,
Сизи көрүр,
Бүтүн ағаларынса о үзүнә түпүрүр.

Чөлләр сизин, јурд сизин, полад дәстәнизиндир,
Сакит күчәләриндән өтүб кечәчәјиниз
Шәһәрләр дә сизиндир,
Әлиниздә бајраглар, јел вурур, галхыб енир,
Үмидләр чичәкләнир, шејпурлар да сәсләнир.

Гој вугарла охусун сизин шаһинләриниз,
Мәним рүбабым да гој сизә нәғмәләр десин.
Мән өз рүбабым илә чан вердим шаһинләрә,
Онлар пәрваз ејләсин.

Гој дөшәнсин чичәкләр сизин јолларыныза,
Ај өз шәфәгләрини аләмә сыза-сыза
Евләринизә кириб јајсын гызыл телини,
Сизә доғру узатсын гој өз шәфа әлини!

ГЫЗЫЛ ЛАЛӘ

*1920-чи илдә Совет Ерманистаны
уғрунда һәлак оланлар!*

Јашыл чөлдә гызыл лалә, јашыл чөлдә ал лалә
Бирдән инчә тәбәссүмлә чәзб еләди фикрими,
Ачыб мәнә өз гәлбини бир меһрибан дост кими,
Белә деди нәвазишлә гәлби гара хал лалә:

«...Дајан, дајан, әзиз достум! Дур, тәләсмә кетмәјә,
Мәним ипәк ләчәкләрим гаралмышдыр гүссәдән.
Азад чөлдә сәһәр-ахшам бир күн кәләрсән дејә,
Көзләјирдим... Көзләјирдим...
Кәлиб чыхдын ахыр сән.

Кәл, кәл, достун бурададыр... Салам көндәрип сәнә,
Мәним һәр бир ләчәјимдә күлүр онун көзләри.
О өлмәмиш... о јашајыр... Бахыб азад Вәтәнә,
Көрүр бурда күлүр јурдун чәмәнләри, дүзләри...

Һәлак олуб о мәрд инсан көмүлдү торпаглара,
Әријәрәк онун чисми торпаг олду бүсбүтүн.
О үрәкдән јаранмышам бәлкә мән бағры гара,
Бу күн онун саламыны сәнә јетирмәк үчүн...»

— Сән, еј мәним гызыл лаләм! Синәси дағлы лаләм,
О достума хәбәр вер ки, инди дәјишмиш аләм.
Де ки, баһар зәфәр чалды гаранлыға, зүлмәтә,
Инсан күлүр... дөвран күлүр...
Јурду дөнмүш чәннәтә.

Она де ки, бу хош азад күнләриндә халгымыз
Достларынын ады илә өјүнүр... ганадланыр.
О ешиг илә нәфәс алыр гоча, чаван, кәлин, гыз,
Көнүлләрдә мәнәббәтин сөнмәз чырағы јаныр.

БАҺАР НӘФӘСЛИ

Һарајлы, һәширли дағ чајы олуб
Төкүлмәк истәрдим Севан көлүнә,
Мән она гарышыб әбәдиләшмәк,
Нәгмәләр охумаг истәрдим јенә.
Ахыб чан верәјдим боз торпаглара,
Јашыллыг сәпәјдим барсыз бағлара.

Каш сәнә чатајды һајым-һарајым,
Еј дағдан төкүлән Воротан чајым,
Гаршыма нә чыхса мән дә сәнинтәк
Ону прадәмә рам ејләјәјдим.
Һәјат апарајдым боз сәһралара,
Јуру торпаглара су чиләјәјдим.

ТЕЗ ОЈАНЫРЛАР

Јушлар мәндән тез ојаныр,
Нәгмәләрин аловуна галанырлар.

Күлләр мәндән тез ојаныр,
Шәфәгләрин ал рәнкинә бојанырлар.

Думан мәндән тез ојаныр,
Чәтир чәкиб јол үстүндә дајанырлар.

Јоллар мәндән тез ојаныр,
Вәтәнимдән узаглара јолланырлар.

Билмирдим ки, тәпә галхыб,
даг ашанда,
Өмрүн долај јолларында
долашанда,
Сән, еј өмүр баһарымын
јасәмәни,
Тапачағам бу јолларда
бир күн сәни.

Көрөн заман сәни бир күн
Билмирдим ки, өнүндөчө лал оларам,
Билмәдим ки, көзләринни
Сәмасына учаларам.

Билмэдим ки, бир күн мэн дэ
Һичраныма яс тутарам,
Узаг, гəриб өлкəлəрдə
Бир күн сəни үнүдарам.

Билмәдим ки, билмәдим ки,
Өз-өзүмү данарам мән,
Билмәдим ки, өzkәснннн
Ешгн илә јанарам мән.

Мәнә елә кәлирдн ки,
Өмүр јазым елә белә галачагмыш,
Билмирдим ки, баһарымын
Чичәкләри солачагмыш.

Билмәдим ки, кәңчлијимин
Шаһ тахтындан јыхыларам,
Билмәдим ки, бу јолларда
Мән дә бир күн јох оларам.

ҺӘЛӘ ҚИ...

Һәләлик күчлүдүр,
 севким селләнир
 Чаглажан баһарын өз сәси кимн,
 Һәләлик сачыма дән дә дүшмәйиб
 Дагларын ән уча зирвәси кимн.

Көрүшә кедирәм һәлә ки, мән дә
Элимдә тазә-тәр күлләр, чичәкләр,
Үрәжим гуш кими өтүр синәмдә,
Һәлә ки, саз тутур мин-мин диләкләр.

Һәлә ки, торпағын од нәфәсиндән
 Һәжатын сәсини ешидирәм мән,
 Өмрүмүн хәзаны кәлмәјиб-һәлә,
 Һәләлик көһләним үчүр дөрднәлә.

Гајнар көзләриндән таныдым сәни,
Анчаг унутмушам адыны чоҳдан,
Ширин бир хатирә, — сакит бир кечә
Әл етди, чағырды мәни узагдан.

Женә тәзәләндим баһарла биркә,
Гәлбим ганадланды пәрвазланараг.
Гајнар көзләриндән таныдым сәнн,
Чоҳдан үнүтмүшдүм адыны анчаг.

УЉДУЗЛАР КИМИ

Чипарларын көлкәсində
Мән көрүрәм заман-замаң,
Бир кәнч өпүр бир көзәлин
Нар чичәји — додағындаң.

О кәңч мәнәм, о гыз да сән,
Севишәрдиң бу севкиләр өлкәсиндә.
Өз ешгимиз — ана Вәтән —
Чинарларын көлкәсиндә,

Данм мәним гәлбимдәсән
Ән мә'налы бир сөз кими,
Нечин, нә тез белә солдун
Дан үзүндә улдуз кими?

Кечәниң хејрә галсын,
Күлләр,
Сизн титрәдән
Горхуму, ја тәлашмы?
Сизин көзләриниздә
Парлајан шәһми, јашмы?

Хејрә галсын кечәниң,
Сакит јатың дојунча,
Шәфәгләрлә өпүшүн
Күн үфүгдән доғунча.

Апар мәним һәсрәтимн сән мешәјә,
Ағ ганадлы гушум мәним,
Чичәкләрнн хош әтриндә
Ешидилір нәғмәләрим.
Чох доғмадыр мәнә палыд,
Һәм дә мүдам јашыл күкнар.
Еј Муровун шаграғ гушу,
Һәсрәтимн
сән мешәјә апар, апар!

Парујр СЕВАК

I

Бири-биримизн танымырыг... мән
Сәнә раст кәләндә күчәдә һәрдән
Үзүң ох кими санчылыр көзүм.
Аңчаг нә хош бахыш, нә бир тәбәссүм
Көрмүрәм мән сәндә... һеј јығын-јығын
Гүссәләр јығылыб көнлүмә һәр күн,
Өз дост-танышыны саламладығын
О хош бахышларын, о тәбәссүмүн
Мәнә дә, мәнә дә гисмәт олајды,
Белә бир арзуја фүрсәт олајды...

Тез-тез растлашырыг. Бу заман сәнин
Гырпылыр о узун, ох киприкләрин,
Бахырсан бир анлыг мәнә... Куја сән
Бахырсан мәгсәдсиз, лап тәсәдүфәй,
Әл сумканы ачыб өртүрсән бу ан,
Санки нәји исә сән ахтарырсан.

Биз таныш дејилик, күчәдә һәрдән
Сәнә раст кәләндә дајанырам мән
Папирос јандырмағ бәһанәсилә,
Гурујуб галырам бир анлыг елә.
Аңчаг унутмушам, дәрәдә дүшәрәк
Јапыр папиросум өз үрәјимтәк.
Бу да бир ојундур ојнајырыг биз,
Чох гәмли, әзаблы ојундур аңчаг
Һәрдән тоғгушса да нәзәрләримиз
Сән дә утанчагсан, мән дә утанчаг.

Буну билирәм ки, сән ахтарырсан,
Лакин ахтардығын билмирсән нәдир,
Ону да билмирсән ахтардығын шәј
Сумкандамы, јохса үрәјиндәдир?

Билмирсэн бу сиррин нэ олдуғуну,
Эзизим, мәнә дэ елә кәлир ки,
Тапмырсан,
тапмырсан,
тапмырсан ону!

2

Онлар күсүлүдүр... — Сән дэ күс бидан, —
Тапшырмыш бөжүкләр сәнә, һәм мәнә.
О гоча нәнәнә нә дежим ахы,
Аһ, сизин данаја... мән нә дежим, нә?

Мөһкәм бағламайыб нәнән дананы,
Хорул-хорул јатыб,
о дәчәл дана

Ахы биз нә биләк јайыныб көздән
Кәлиб кирәчәкмиш бизим бостана.

Бу инсафсыз һејван, бу дәчәл дана.
Хијар тағларыны тапдајыб тамам...
— Бизим јерпәнәкләр ачы олачаг, —
Дејә гәзәбләниб, һирсләниб атам.

Онун мәгсәдини анлајырам мән,
Онлар кәләк кәлир јәгин ки, бизә.
Нә олар хијарлар гој ачы олсун,
Биз ачы олмајаг бир-биримизә.

АНА ӘЛЛӘРИ

Ананын күл әлләри,
Әлләриндә чичәк ачар әмәлләри.
Һәм әзәли, һәм дә даим тәзә әлләр,
Нәләр етмиш бизә әлләр.
Сачымызда бир меһ кими
кәзән әлләр,
Оғул тоју, шәнлијиндә
Ганад ачыб сүзән әлләр.

Өмрүмүзә дајаг әлләр,
Јолумуза чыраг тутан
чыраг әлләр,
Гајғымызы чәкән әлләр,
Өз күчүнү, гүввәтини
Бизим өмүр јолумуза
Чичәк кими сәпән әлләр,
Галха-галха енән әлләр,
Ахыр нәнә әлләриннә
дөнән әлләр,
Һәр һејкәлдән, абидәдән,
уча әлләр,
Һәм дә күчү азаланда
Нәвәсинин әлләриндән гүввәт алан
гоча әлләр.

Дағлар јаран, дашлар чапан,
Кәпчлијини биздә тапан
Инчә әлләр, габар әлләр,
Дәрдинизә, гәмимизә сүпәр әлләр.
Кәлин, өпәк оғул кими бу әлләри,
Шад еләјәк
О үмидләр абидәси көнүлләри.

Һәр диндән, һәр тәригәтдән
Мүгәддәсдир
Өмрүмүзә дирәк әлләр,
Јолумузда чадар олан,
габар олан,

Анчаг јенә
Бизим үчүн ипәк әлләр.

Галмарам учушдан јенѳ.
Бу сирли дүнјаја неч олмаса мѳн
Бахым ѳз ѳсримин зирвѳлѳриндѳн..

Инди көз өнүмдө күнөш, ишыг, нур.
Наһаг демирләр ки, дөврү гәдимдән:
Һәјат бир сәһнәдир, инсан актјор.

ДӨРДЛҮКЛЭР

Дејирләр: үзүндө күл ачсын күлүш,
Гој һүчүм чәкмәсин әләмләр сәнә.
Дејирәм: кәл, гачаг о күлүшдән ки,
Гәм, кәдәр кәтирир өзкәләринә.

Анчаг истәмирәм, о ағач әкәр
Алса күнәшини өзкәләринин.

Өзкә жарасыны сағалтмаг үчүн
Гәлбинин одуну вер гәтрә-гәтрә.
Мән инсан дејирәм һәр саат, һәр күн.
Өзкәнин дәрдијлә көзәрәнләрә...

Нә дәрддир, билмәдим буну бир кәрә,
Ајагларын дејир: динчәләк бир аз.
Фикримсә јол алыб әнкипликләрә
Дејир: ачылмамыш изләр ачаг биз.

Раһатлыг ахтарыр һиссим, дүшүнчәм,
Әглим килејләнир һеј мәндән мәнә.
Дејир: кәл, динчәләк, үзүлдүн тамам,
Гәлбимсә... һеј учур, һеј учур јенә.

Көзләрим јорулур, дејирләр: бәсдир,
Дур, сөндүр чырағы, бу нә һәвәсдир?
Мәни мәндән алаң хәјалларымса
Дејир: кәл, сејр едәк аләмн бир-бир.

Бирн евә чәкир мәни дәмадәм,
Бири ездән говур...
Буна нә дејим?
Дүзү, бу нә дәрддир, билә билмирәм,
Кимә гулаг асым, кимн изләјим?

ЛУХУ

Дејирәм, өтдүкчә күнләр, һәфтәләр,
Дөһәр хатирәјә бу нағыл јенә.
Дајан, көнлүм, дајан,

јухуја бәнзәр

Бу көзәл сәһәрн далым сејринә.
Будур, һәр тәрәфдә түғјана кәләр
Тәкрарсыз, фүсункар, ширин нәғмәләр.
Бах, бу чичәкләрн илыг нәфәси,
Јашыл јарпагларын титрәјән сәси,
Сәбәбсиң кәдәрн алову, оду,
Чәмәнин отлары, дағын булуду,
Ағачдан гырылыб дүшән о јарпаг,
О фикирли сөјүд, о дәрә, о дағ,
Саһилә гысылан шылтаг ләпәләр.
Керчәкдә бир ширин нағыла бәнзәр.
Бир дә... о көзәл аң тәкрар олунмаз,
Дајан, мәним көнлүм, дајан, гулаг ас,
Далым о сәһәрн, далым сејринә,
Јухуму көрүрәм јохса мән јенә?

ДӘЈИРМАН ДАШЫ

Дәли бир сүр'әтлә даш фырланмада,
Бахырсан, баханын һәрләннр башы.
Ағармыш тирләрнн снгләти алтда
Һәрләннб ағлајыр дәјирман дашы.

Тоз басыб һәр јаны лап таванадәк,
Дөзүр, бу ағрыја таб кәтирәрәк.
Дәјирман дашлары

тахыл јеринә
Бир гәним кәснлиб өз-өзләрннә.

Бу кнзли дејил кн...

Вахтын һөкмү вар,
Сеһирли нағыллар кечмишдә галды.
Дәјирман дашлары инди ган ағлар,
Тарнхә говушду, о да гочалды.

Ахыр шәләләкин сојуг көз јашы,
Өтән күнләрннн аныр, о, аныр,
Инди донгулданыр дәјирман дашы,
Бағарча чөрәји һарда бугланыр?

Дәли бир сүр'әтлә даш фырланмада,
Бахырсан, баханын һәрләннр башы.
Ағармыш тирләрнн снгләти алтда
Ағлајыр, ағлајыр дәјирман дашы.

* * *

Һәр кәс Диокен кими алышдырыб чырағы
Күнүн күнорта чағы
Әсл инсан ахтарыр.
Инди кн, бу дүнјада бу гәдәр Диокен вар,
Нә үчүн көрә билмир бир-бирннн бәс онлар?

КӨЈ ГУШ

Һаны сәнин көј гушун?
Де, сөјлә, олмусанмы
Сән онун сорағында?
Бәлкә о, јахындадыр,
Һардаса лап јахында?

Охујур сәнин үчүн,
Ешитдинми сәсини
Онун ганадларынын?

Бәлкә о, узагдадыр,
Бәлкә унудуб сәни?
Сән нечә?

Унутдунму

Онун нәғмәләрннн?

Сән һеч һисс еләмирсән,
Јохсан сән өзүн,
Һаны сәнин көј гушун?

ПАРУЈР СЕВАКА

Гочалырыг, Парујр Севак, гочалырыг.

П. Севак.

Аһ, полајды гочалајдын,
Әзиз достум, Парујр Севак.
Тәлатүмлү үрәјинлә, фикри ајдын, сөзү ајдын
Јајлагдакы евчијиндә сән бу күн дә отурајдын.
Вурушајдын өз-өзүнлә һәдәф едиб бу дүнјаны,
Јенә дөјүш мејданына чевирәјдин өз масаны.
Тәзә-тәзә әсәрләрлә овлајајдын гәлбимизн,
Сән Нарекин кечмишинә апарајдын јенә бизн.
Нәфәсиндән көјдә улдуз ојанајды,
Сән дејәјдин «Ишыг олсун!»

Дүнја нура бојанајды.

Аһ, нолајды гочалајдын,
Әзиз достум, Парујр Севак.

Пәнчәрэдән бојланајды илк шәфәги ал сәһәрин,
Сәсләјәјди јенә сәни гаггылтысы кәкликләрин.
Пилләләрлә јаваш-јаваш енәјдин сән,
Гучағына атылајды көрпә нәвән.
Кәклик кими о өтәјди гучағында,
Бу дүнјанын севинчини сән дадајдын
бу чағында.

Мәһәббәтдән ишыг алан күл коллары
Габағында баш әјәјди,
Сәнин бәјаз сачларыны даг күләји јелләјәјди...
Аһ, нолајды гочалајдын,
Әзиз достум, Парујр Севак.

Анчаг...
Анчаг чатдырмады гочалыға тале сәни,
Тале јаман амансыздыр, әзир бә'зән севдијини.
Тале сәнә һәм јар олду,
һәм амансыз, бу аләмдә
Һәм галдырды сәни көјә,
Чырпды көјдән јерә һәм дә.
Тәсадүфмү, јохса гисмәт бу давраныш,
билмирәм мән.
Јүз-јүз илләр кәрәкдир ки, доғуласан сән јенидән.
Тале сәни сынајырды, сән дүнјадан кам алмадын,
Сән кимиләр та гәднмдән гочалмамыш, гочалмадын.
Аһ, нолајды гочалајдын
Әзиз достум, Парујр Севак.

ДӘЈИРМАНЧЫ

Јохду бу күн нә дәјирман,
Нә дә дәјирман дашы.
Дајаныбдыр инди онлар
Тарих илә јанашы.

Дәјирманчы үјүтдүјү ун илә
Ағардарды башыны,
Дәјирманчы һәрләдәрди
Дәјирманын дашыны.

Бу даш онун дүнјасыјды дүнјада,
Дајансајды әкәр бу даш
Онун үчүн дајанарды дүнја да.

Гоча дүнја јаранандан
Бу даш күндүз фырланыр,
Бу даш кечә фырланыр.
Јохдур бу күн нә дәјирман,
Нә дә дәјирман дашы.
Бу даш дүнја дәјирмансыз, бу дашсыз
Инди нечә фырланыр?

БАҒ

Бахырам ләкләрә, чичәкликләрә,
Анамы андырыр бағын һәр јери,
Чәннәт кушәсинин һәр гарышында
Јашајыр анамын ајаг исләри.

Бу ләкләр — анамын өз әлләрилә
Јаздығы китабын сәтирләридир.
Мән ону охујуб ағласам белә,
Мәни гынамајын, валлаһ, јеридир.

Бурда ағачларын көзү јол чәкир,
Асылыб һәсрәти пәһрәләриндән,
Ана әлләринин һәрарәтнин
Торпағын алтындан һисс едирәм мән.

Алма ағачынын будағы сынды,
Вердији хејирдән — өз бәһәриндән,
Анам буну көрүб алышды, јанды,
Вурду дизләринә:
— Қор олајдым мән!

Илкин доғушунда өлән заһытәк
Бар верә билмәди... Өмрә бах, нә кәм!
Чырыб өнлүјүндән анам бир чәрәк
Сарды јарасыны ағачын бу дәм.

Еј бағ, јадындамы,
О, сәһәр еркән
Дуарды јухудан беләчә һәр күн,
Јујарды үзүнү чај суларында
Сонра... О сонра
Үзүнү тутарды меһраба сары,
Кәләрдн астадан пычылтылары:

— Еј сәһәр, өпүрәм нур телләриндән
Нәләрә гадирсән, мән билирәм, мән,
Хејир-бәрәкәтин күн-күндән артсын,
Гој сәнин ишығын һамыја чатсын:
Инсана, чпчәјә, ота, ағача,
Көрпә бөчәкләрә, јола, јамача...

Битәнтәк анамын хејир-дуасы
Башлады гушларын чөлдә нәвасы.
Бәс инди?
Еј бағча, һаны о нәғмә?
Һаны о сәһәр?
Һаны о әлләр?

Алек ХАЧУНС

ИНАМ

Бәдәним бәркијиб мөһкәмләnmәмиш
Тәле ушаг кими минди чпјнимә,
Әјилдим, үрәјим һәлә динмәмиш
Фиқирләр, хәјаллар долду бејнимә.
Изтираб һәјаты өјрәтди мәнә,
Бәркидим
Салдыгча јола илләри,
Күл дә изтирабдан доғулур јенә,
Әкәр күл јанмаса билинмәз әтри.
Күлү гохлајырыг,

Билмирик анчаг
Онун ағрысыны...

Бахырыг ода.
Билмирик ағачын чан ағрысыдыр
Алышан көсөвүн аловлары да,
Чохалыр күн-күндән дәрду-сәрим дә,
Кечән күн ше'р олур,
Өмүр јарыдыр.
Мәним бу јаныглы нәғмәләрим дә
Мәним әзабымын аловларыдыр.

О АДАМЫ СЕВИРӘМ КИ...

О адамы сеvirәм ки,
Заманы өз сәси кими дуја билсин,
Өз гәлбинин кунаныны
өз гәлбилә јуја билсин.
Мән о кәси сеvirәм ки,
Солан, өлән мешәләрин кәдәрини
Көкс өтүрүб нәфәсилә дәрә билсин,
Күнәшдәки о атәшин өзүнү јох,

Гајнагыны көрә билсин,
О адамы сеvirәм ки,
О инаныр:
Мешәләрдән әсән сәрин күләкләрин ганадында
Тохум јохдур.
О билир ки, илдырымда нур варса да,
Анчаг гәлби чох сојугдур.
О адамы сеvirәм ки,
О инаныр:

үрәкләрин һәм севкиси, һәм нифрәти
Өлә билмәз ән дәһшәтли бир күндә дә.
Шахта вуран ағачларын көкүндә дә,
Тијәсини заман әјмиш чидада да,
Јетим галмыш јувада да
О јашајыр, о јашајыр!
О адамы сеvirәм ки,
Әјә билмир вугарыны шаһ далғалар,
Үрәјиндә дәннз кими далғаланан
Үмиди вар, инамы вар.
Еләләри инамыны кибрит кими
Гәлбинин бир кушәсиндә сахлајыр ки,
Мәгамында о алышсын.
О алышсын, о данышсын.
Мәним севким вә нифрәтим
Далғаларла гој дөјүшсүн.
О адамы сеvirәм ки,

баша дүшсүн:

Торпагдакы тохум белә
Асанлыгла көјәрмәјир.
Тәбиәтин бу сирринә,
Мө'чүзүнә «аллаһ» дејир.
О адамы сеvirәм ки,
О инаныр:

сусузлугдан тәкчә-архын додағы јох,
Үмманын да додаглары јана биләр,
сөнә биләр,

Мәсләкинин, шәрәфинин
уғрундакы вурушларда
Залимә дә дөнә биләр.
Мәсләкинин јолларында
Ачыгындан, гәзәбиндән
додаглары лал оланы
Севирәм мән.

Көјләр кими ачыланы,
Тутуланы сеvirәм мән.
О инсандыр,
Еләсинин үзүнү јох,
Үрәјини көрдүјүмдән
Севирәм мән, сеvirәм мән!
О, билир ки,
Ачлыгын да, тохлуғун да
Өз рәнки вар.
Бирчә гырыг севинч үчүн
Диләнчитәк әл ачмајыб јашајаны
Севирәм мән!
Кәдәрини өз чијиндә
Киши кими дашыјаны
Севирәм мән!
Улдуз олуб күнәш кими батаплары
Севирәм мән!
Үмид, инам ганадында
Күнәшә әл атанлары
Севирәм мән!
Еләләри сојуг Аја бел бағламыр,
Һәгигәти Күнәш олур,
Күнәшини ајагламыр:
Күлмә, сонда күләнләри
Севирәм мән!
Јајлыг тәкчә көз јашыны силмәк үчүн дејил,
Буну биләнләри
Севирәм мән!
Мән сеvirәм о кәси ки, баша дүшүр:
Гајаларын дөшүндәки чығырлардан
Хәјаллара јол учалыр,
Гылынчларын гајаларда
Јаратдығы ојуглардан
Үрәкләрдә чапыг галыр.
Торпаг алтда
Чүчәрмәјә һазырлашан исти дәнн
Севирәм мән!
Гајаларын синәсиндә
Сусан өлү булагларын
нәғмәсини ешиндәнн
Севирәм мән!
Еләләри инаныр ки,
һарадаса һәлә јенә ган төкүлүр,

Һагг аглайыр, зүлм күлүр.
Һарадаса јенә, јенә
Ал Күнәши гурбан кәсир зүлмүн әли
Сојуг Ајын хатиринә!
Сабаһ үчүн арзусуну тохум кими әкәнләри
Севирәм мән!
Өлүмүндән бир күн габаг
Зәмисиндә јалғыз галан
Тәк сүнбүлүн мин дәрдини
Чәкәнләри
севирәм мән,
севирәм мән!

СЭНКЭРЛЭР

Вахт кечдикчә
Вахтын ағыр ләнкәрләри
Тоз-торпагла һеј долдурур
О дүнәнки сәнкәрләри
Иһсанларын жаралары долаң кими...
Итирсинһиз, а сәнкәрләр,
Торпаг үстә изләринһиз галыр анчаг
Чаһ жарасы сағаланда
чапыг јери галан кими.
Һәлә, һәлә сиз варсыһыз, а сәнкәрләр,
Әр атамын сағ голунда
јашарсыһыз, а сәнкәрләр.
Сабаһ өлсә мәһим атам...
Галачагдыр евимһиздә
Дөјүшләрдә газандығы чичәк-чичәк
о медаллар,
Гәбр евинә кетмәјәчәк о медаллар.
Гојһунузда газандығы
Нечә күллә гәлпәсини
Өзү һлә апарачаг
Атам анчаг.
Алгыш јенә бу һәјата!
Һәлә сағдыр атам мәһим,
Јох миннәти бојһунузда,
Күһдүзләри евимһиздә јашар атам,
Кечәләри гојһунузда...

Өлүм онун пусгусунда дајаныбдыр
о бэрэдэ, бу бэрэдэ.
Жазыг атам һеј гочалыр,
һеј гочалыр сәнкәрләрден кәтирдийи
нечә-нечә хатирә дә.
Заман кечир, ахарындан кери галмыр,
О, атамы гочалтса да,
Анчаг онун бәдәһнидә кизилдәјән гәлпәләри
Һеч гочалмыр, һеч гочалмыр...

ДУРНАЛАР

Узаг-узаг өлкэлэрдэн
Сиз тэлэсэ-тэлэсэ,
Жолларда эсэ-эсэ
Өзүнүзү наһаг јерэ
Јорурсунуз, дурналар.
Евмин бир бучағында
Өзүнүзэ
Исти јува
гүрүрсунуз, дурналар!

Сиз өз тәзә јуванызда
Даим галмаг истәрдиниз,
дурналар,
Нә етмәли?
Бу јолларда сиз күл әкиб,
Вај дәрдиниз, дурналар.

Кедин, сонра гар да жагар жоллара,
Шахта хара, сиз хара?
Учун, учун, арзумуздан
Телинизе тел дүзэрик, дурналар.
Биз сојуға өјрәнмишик,
Биз дөзэрик, дурналар,
Учун, кедин,
Өзүнүзе жүк олмајын, дурналар.
Гырғыларын, гузгунларын
Јастығына түк олмајын, дурналар.
Учун, учун, јолунузу көзләјир

Күнәш, баһар,
чәмән-чајыр, дурналар.
Күнәш һеч вахт алдатмајыр, дурналар.

АНАМ

Ахшам дүшдү,
Дурду анам,
Чырағы јандырды анам.
Сонра јенә
Кедиб узанды јеринә.
Гочалыбдыр, даһа дөзмүр
Сојуглара јазыг гары.
Бир ан она аман вермир
Үрәјинин санчылары,
Кечә кечир, солур зүлмәт,
Јаваш-јаваш сөкүлүр дан.
Бирчә анлыг көз јуммаға
Аман тапмыр ағрылардан.
— Ана, сәнә нә кәтирим?
— Неч нә, јери, сән раһат ол.
— Ахы...
— Сөндүр чырағы ки,
Бәлкә бир аз јатым, оғул,
Јахынлашдым сөндүрмәјә,
Инилдәди анам јенә,
Дүјмә үстдә галды әлим,
О бахды дөрд дөврәсинә,
Сөндүрмәдим, дағ-дағ едиб
Мән јандырдым үрәјими.
Елә билдим, чыраг сөнсә
Анам сөнәр чыраг кими.

ТӘЛӘБӘЛИК

Нәғмәләр сөјләјиб сәндән күлләрә
Бир дәстә кәтирдим, күлүм, сәнинчүн.
Нејләјим, зәһмәтим кетди һәдәрә,
Мәктәбә кәлмәдин, күлүм, сән о күн.

Јох, мән ешитмирәм зәнкин сәсини,
Сәни көзләјирәм мән сына-сына.
Сәнә кәтирдијим күл дәстәсини,
Јох, верә билмәдим мән ајрысына.

Пычылты башланды, дәрс унудулду,
Көзләр мәнә бахды дуруб үзбәүз.
Мәктәбә кәлмәдин, көр нәләр олду,
Ачылды, севкилим, кизли севкимиз.

ӘН ЈАХШЫ НӘҒМӘМ

Ән јахшы нәғмәми апарды күләк,
Ән јахшы нәғмәми,
О дәли шимшәк
Дилмидән чалды ки, һирси совушсун,
Нәғмәси нәғмәмтәк мүлајим олсун.

Ән јахшы отағым бешијим олду,
Бешикдә билмәдим сәадәtimi,
Бөјүдүм, дүнјада һәр шејим олду,
Анчаг тапаммадым итирдијими.

Бешикдән чыхынча кәздим, доландым,
Өзүмү чох јордум...

Јандым, нә јандым,
Јашадым һәмншә башгаларыјчүн,
Демәдим динчәлим, демәдим јатым,
Шириң әзабларым артды күнбәкүн —
Өлүмдән сонрадыр мәним һәјатым.
Сиз мәнә күлмәјин,

Тапдым һәјаты
Һәјатын долашыг кешмәкешиндә.
Гәбримин үстүнү дашла һөрмәјин,
Сиз мәни дәфн еднн дашын ичиндә.

ЧОХ ДА БИР АЗ ГОЧАЛМЫСАН

Чох да бир аз гочалмысан,
Гэм елэмэ
Инди даһа нэрмэназик,
Шух олмусан!..
Сэн заманы сахламагмы истэјирсэн,
Аман, гадын! Аман, гадын!..

Наһаг јерэ о ағармыш сачларыны
Хыналадын,
Аман, гадын, аман, гадын!
Јаман көрүр өз ишини
Заман, гадын, заман, гадын!

Сачларынын ағармасы
Неч вахт сэнэ ар олмасын,
Нијэ кэрэк гыш фэслиндэ
Гар олмасын,
Гар олмасын?

КУЛУМ, ИСТЭЈИРЭМ...

Кулүм, истэјирэм, истэјирэм сэн
Дэрэсэн ше'римин чичэклериндэн...
Бир тикэ кулүшчүн имэклэјэрэк
Сэн нечэ гапыны дөјэсэн кэрэк.
Узаг ол һэмишэ гэмдэн, кэдэрдэн,
Кэдэр өзү дөјүр гапыны һэрдэн.

БАКЫ

Мэн һалэ бир нэгмэ гошмадым сэнэ,
Неч тэ'риф сөјләрми севэн севэнэ?
Эслиндэ гүдрэти зәифдир сөзүн,
Һәр чүр тэ'рифлэрдэн учасан өзүн.

Мә'налы күнләрим јашајыр сәндэ,
Ахы нэ мә'насы бош тэ'рифләрин?
Сөзү ағызларда чох чејнәјәндэ
О да өз рәнкини итирир јәгин.

Сөзсүз, тэ'рифсиз
Севкијэ һэмишэ инанмышам мән,
Мәним зәһләм кедир зәнкин, арамсыз
Гәлбини фаш едән чинкилтисиндән.

Әсил мәһәббәти, әсил севкини
Гышгыран көрмәдим, дејән көрмәдим,
Атанын, ананын, балаларын да
Дилсиз севкисинэ ешг олсун дедим!

Һүснүнэ нэ дејим, нэ сөјләјим мән?
Сәни ајырмырам өз Вәтәнимдән!

Арзу бөјүк, өмүр көдәк,
Мән нэ гәдәр јашајырам,
Дөјүшләрим, ворушларым битмәјәчәк.
Тәләјимиз ворушдадыр,
О ки бизим алнымызда јазылмајыб,
Һалэ неч бир гыш ворушсуз
бирдән-бирә јаз олмајыб.

Неч бир чичәк күл ачмајыб
даш үстүндэ өзбашына,
Неч бир нэгмэ өз-өзүнэ
Чеврилмәјиб инсанларын сирдашына.
Нэгмәләрә дөндәрмишик сел сәсини,
јел сәсини,

Гоча дүнја ворушмагла
Итиләјир тәләјинин тијәсини.
Котан јерлә ворушараг
Торпаг үстә јазмајырмы нэгмәсини?
Ворушларла узун јоллар гыса олур,
Гајаларла
пәнчәләшә-пәнчәләшә су дурулур.
Әмәл олса јол, даг ашар,

Вурушларла өлүм сәндән узаглашар,
Арзу бөјүк, өмүр көдөк,
Өмрүм боју вурушларым,
Дөјүшләрим битмәјәчәк!

Һеј ағыр-ағыр
Јенә гар јағыр...
Јаған елә бил ки, сәссиз нәғмәдир.
Көјләрдән јенә
Һәсрәт чичәкләри сәпилір јерә.
Сәссиз нәғмәсини бу јаған гарын
Лаллар јахшы дујар...
Гар јағыр јенә...
Дән дүшүр үстүнә
гара сачларын,
Һәлә бүрүнмәмиш гара, сачларым,
Сәһәр шәфәғимдир, өз дан јеримдир,
Бу гара сачларым, гара сачларым
Һәләлик ујујан диләкләримдир.
Јарысындајам һәләлик өмрүн.
О јатан диләкләр ајылар бир күн,
Јанар, говрулар,
Гара сачларым ағаппаг олар.
Гышы да о лал-кар нәғмәләриндән
Охујарам мән!

Мән истәрдим:
чичәкләр чох шеји билмәсинләр.
Истәрдим һәр күл, чичәк
Дуја, әввәлдән билә
Опларын ләчәјинә илк гар нә вахт дүшәчәк.

Чәкил, овчу, чәкил, дедим,
Бу дағлар данлар сәни,
Бир тутајды ахытдығын
Күнаһсыз ганлар сәни.

Гушлар һүркүр...
Бир-биринә
Сығынырлар наәләч.
Һәр бир гушун өлүмүлә
Јетим галыр бир ағач.

Гојдум узағларда даш евини мән
Мешәнин гојнунда динчәлмәк үчүн.
Гушларын јекнәсәк нәғмәләриндән
Јорулдум, усандым дүзү мән бу күн,
Һәр чәмән,
Һәр чичәк,
Һәр от,
Һәр отлағ.
Мешәдә өзүнү дүшүнүр анчаг...
Беләчә раһатча, беләчә асан
Јашамағ әслиндә дејил јашамағ.
Јох! Кәрәк мешәдә јашамајасан,
Гонағ олмалысан сән орда анчаг!

ПАЈЫЗ

Рәнкләр бир-биринә гарышыб нәдир?
Азалды истиси торпағын, дашын.
Бир әли баһарын әтәјиндәдир,
Бир әли гышын.
Һавалар дәјишир, дөнүр мүттәсил,
Сабаһын ешгинә јашајыр бу күн.
Гәсдән сојуглашыб күнләр елә бил
Күнәшин гәдрини билмәјимизчүн.

ЛЕОНАРДО ДА ВИНЧИ

Кәнчлијиндә дејил,
О, өз шәклини
Көрән иијә чәкди гоча јашында?
Солуб сараланда өмүр күнәши,
Көзләри алтында күл топлашанда...
Шәклини чәкмишди олдуғутәк о,
Әлләр дамар-дамар,
Үз гырыш-гырыш.
Јалныз көзләринин кәнчлик одуну
Гочалыг шәклиндә чәкмиш, сахламыш.

Нийжэ?
Эсрлэрин миньбыр рэнкини
Көрэ билмэк үчүн
вә... дужмаг үчүн.
Бунунла һэжатын өз алһэнкини
Позмады... Өзүнү јашатды бу күн.

О деди: փырчама баш әжир заман,
О биззә көстәрди јаранышындан
Сәнәтә тәслимдир бу дөврү кәрдиш,
Бир чүт көз нә гәдәр јана биләрмиш!..

О бизэ көстәрди: јатан ојанар,
Лал рәнкләр данышар, сөзә дөнәрмиш,
Бир үрәк нә гәдәр дејүнәр, јанар,
Бир руһ да нә гәдәр түстүләнәрмиш...

Һарадаса...
 Эрзин һансы күнчүндәсә
 Гап рәнкинә бојајырлар сәһәрләри,
 Јаралыдыр дан јерләри,
 Һарадаса...
 Эрзин һансы күнчүндәсә
 Һәлә әлләр
 Сәнкәр ачыр синәсиндә лал торпағын.
 Аналарың үрәкләри
 Дәрд әлиндән дағым-дағым...

Һарадаса...
Көнчлијини дөһи едирләр
бир чаваның..
Һарадаса...
Синәснә од әләһи
бу чаваның!
Еј үрәјим,
Бу дунјаның гулағына де ки, инсан
өзү Күнәш,
хәјаллары — бир дан јери,
Дунјадакы көзәлликләр
о Күнәшнн әмәлләри.

КӨЗҮМ ГОРХУБ

Көзүм горхуб,
Бағчамдакы ағачлары
Басдырырам чох дәрінә,
Шахта, соғу
Ишләмәсин
ағачларын көкләринә.

Севинчимдэн аглайрам
Агачларым көжәрәндә...
Ах, нечәси гурујубдур!
Күнаһ нәдә? Билмәмишәм,
Торлагдамы, јохса мәндә?
Көкү јанаһ агачларын
Јанғысына нечә дөзүм?
Горхуб көзүм!
Инди баға дашдан һасар чәкмишәм ки,
Агачлары јел тутмасын,
Көкләрини гурутмасын.
Даш ичиндә әкилсә дә,
Инди мәним агачларым
јарпаг ачыр,
Чичәкләри әтир сачыр.
Дадлы, ширин мејвәсини јејәчәјәм
Даш ичиндә әкдијимин,
Һеч кәс билмир, бунун үчүн
Мәним нәләр чәкдијими.

* * *

Кечди баһарым...
Өмрүмүн пајызы дурур габагда...
Жарпаглар солмагда, сызылдамагда...
Инди елэ рэнклэр көрүрэм ки, мән
Көрэ билмәмшидим онлары дүнән.
Инди гијмәтләннр һәр дәмим мәнним,
Башга бир рэнк алыр аләмим мәнним.

Кечди баһарым,
Дәјишди әввәлки мөһри-мәһәббәт,
Итирмәк дәрә дејил мәнә илләри...
Һәјатын мә'насы беләдир әлбәт:
Бир итирирсә, тапыр дикәри!

* * *

Де, илдырым чахдымы?
Олап олду дағлара.
Сәһралара нә вар ки?
Сәдәмә дә, хәтәр дә
Зирвәләрә гонар ки!..

Де, илдырым чахдымы?
Ғајаларын гашында
Чәтинликлә көјәрән
Ағачлары вурачаг...
Бир ғајдадыр бу, анчаг..
Сәһралара нә вар ки!..

ЗӘҺМӘТ ИЛИАДАСЫ

(Поэма)

Билирсиниз нечә јатыр ғағайылар?
Көј дәннзин чижәрилә нәфәс алыр,
Көлкәсини суја салыр,
Ачыг сәма алтындача

јатыр онлар,
Јатыр онлар һеј баш-баша,
Бу мәнзәрә бир лөвһәдир,
бир тамаша.

Онлар бурда дајаг олур бир-биринә
Ағ күл кими сәпәләннб
Гара дашлар үзәринә.
Топа-топа, чичәк-чичәк,
Көј Хәзәрин вичданытәк.
Чыгырышыб охујурлар
Бир нәғмәни дөнә-дөнә,
Гибтә белә еләмирләр бир-биринә.
Нәғмәләрдән нә усаныр,
Нә јорулур ғағайылар,
Мүдрик олур ғағайылар.
Нәғмәсиндә

нәсә дејир ғағайыла
Әкәр туфан олачагса,
Әввәлчәдән

һисс еләјир ғағайылар.
Гышгырышыр,
Бу сәсдәки ишарәни
Баша дүшүр ғағайылар,
Тез һүркүшүр ғағайылар.
Бә'зән олур,
Чашбаш салыр ғайыгчыны,
капитаны

улдузларын ишарәси,
Лакин һеч вахт, һеч бир кәси
Алдатмамыш
ғағайынын түкүрпәдән
«га-га» сәси,

Гагајылар
 Кәмиләри, гајыглары
 јола салыр,
 Бу һикмәтә, бу әсрара
 Инсан өзү һејран галыр.
 Јох! Һәлә дәрк етмәмишик
 көјү, јери.
 Бизим бу Нефт дашларынын
 Бу әбәди сакинләри
 Елә бил ки, торпағын өз чијәрилә
 нәфәс алыр...
 Нефт дашлары, Нефт дашлары,
 Гучағында нә десән вар.
 Бәс еләјсә нечин белә
 Гәмли өтүр гагајылар?
 Нәдән дүшүб, һардан дүшүб
 Гагајынын сәсинә гәм нишанәси?
 Јохдур, јох, Нефт дашларында
 Бир лајла, бир ушаг сәси.

БИРИНЧИ ЕВ

Күнәш бурда
 Чәтинликлә ачыр гызыл көзләрини,
 О доғулур чәтинликлә нәғмә кими.
 Дәниз үстдә бириңчи ев —
 Бу дахманын сакинләри
 ијирми нәфәр.
 Горху нәдир, үркү нәдир,
 билмәдиләр,
 Өзләринә күвәндиләр.
 Чох иш көрүб,
 Аз данышыб, аз диндиләр.
 Јалвармады бир кимсәјә
 Һеч бириси бир иш үчүн,
 Јалвармады һеч бириси
 Бир парчачыг алов үчүн, атәш үчүн.
 Јашадылар
 Буз дәнизин гучағында,
 Јашадылар
 Үрәкдәки дүјгуларын очағында.

Јашадылар
 күлә-күлә,
 Јашадылар,
 Билдиләр ки, көзәллиқдир
 Көзәллијин хатиринә
 өлмәк белә.
 Онлар тахта дахмаларда јашадылар,
 Јашадылар,
 Билдиләр ки,
 Күл үстүндә од галамаг асан олур,
 Әзијјәтләр гучағында
 Һүнәр, икидлик доғулур,
 Далғаларла пәнчәләшә-пәнчәләшә
 Онлар чыхды
 Дәниз илә мин күләшә,
 Гојмадылар
 Намус, гејрәт дамарлары
 инчәләшә...
 Су үстүндә од галады,
 бахды онлар,
 Ләпәләрин нәғмәсилә
 Јатды онлар, галхды онлар.
 Севиндиләр —
 Далғаларын нәрилтиси, курултусу
 Үрәкдәки чәсарәти, әзми, ешги,
 боға билмир,
 Севиндиләр —
 Дәриләрин бәјаз рәнки дәјишсә дә,
 Нә јахшы ки,
 Ганын рәнки дәјишилмир.
 Гыш күнәши, елә бил ки,
 Лап гурумуш бир гарыдыр,
 Рәнки јенә сапсарыдыр,
 Анчаг оду, атәшисә
 талан олуб,
 Дөврәсиндә даирәви чызыг галыб.
 Шахта белә кар еләмир һеч онлара,
 Дөјүшләрдән чыханлара...
 Сәһәр еркән, кечәјары
 Онлар ачыр
 Көј суларын алтындакы
 Кизли галан дамарлары.
 Саламлајыб лал көјләрин

Чыраг-чыраг гэндилини,
Онлар ачыр дэнизин дэ лал дилини,
Даһа бөјүк дөјүшләр вар һәлә өндә.
...Дәли гышын гасырғалы бир күнүндә
Тәзә буруг сорағыҗла
Далғалары җара-җара
Онлар кетди узаглара.
Бағышламыр
Хәзәр

онун сүкутуну позанлары,
Синәсинә
«Мән дә варам» сөзләрини
җазанлары,
О һирсләнир, о гышгырыр,
Көјәртәҗә су фышгырыр.
Дәниз ашыр,
Дәниз дашыр,
Бәнди гырыр,
Чох күчлүдүр, тутумлудур
Гучаг-гучаг гаранлыгдан
Бир дамчы нур.
Ғаҗыг кедир,
Дәниз ону атыб-тутур,
Кедә билмир, ғаҗыг дөнүр,
Иҗирми чаван, иҗирми үмид
Далғаларын гучағында
Чыраг кими батыб сөнүр.
Илләр кечиб...
Ғапыдадыр көзләр җенә,
Һәр бир ана
Баласыны көзләр җенә...

Үмид ғалыб җухулара,
Һәҗат һара, җуху һара?
Һәҗат ки вар, мө'чүзәдир,
Өлүм илә көз-көзәдир.
Нә сән ону дәрк едирсән,
нә о сәни,
Нә бу һәҗат һесаблаҗыр
Сәндән чалыб алдығыны,
Нә дә ки, сән һесабларсан
Бу һәҗата вердиҗини.
Онлар өлдү...

Көјдә батан улдуз кими
Јанағларда донуб дурду
көз җашы да.

Онлар өлдү...
Анчаг биздән уммадылар
Көзәл, гызыл һәрфләрлә
Үнванлары җазылмыш бир
башдашы да.

Дәнизин алтында о мәрһумларын
Рухлары сакитми, җа гәзәблими?
Дејирәм: бәлкә дә тәлатүмлүдүр
Дәнизин алтында дәнизләр кими?..
Ғәбирдә сүкутму?
Буна шәкким вар.
Бахын, җатан кимдир?

Өмрү мүттәсил
Гызғын еһтирасла баша вуранлар
Торпаг алтында да һеч сакит дејил.
Инан, гәлбим, инан, җашаҗыр җенә
Далғалар гојнунда о гәһрәманлар.
җашаҗыр-дәнизин ләпәләриндә,
Тәлатүм ичиндә җашаҗыр онлар.

Инан, гәлбим, инан,
үрәкләринин
Одуну дәнизә бәхш едиб, онлар
җашаҗыр җәгин..
Онларын үзүндә һәлә дә тәр вар.

Онларын гәлбинин истиси, оду
Сулара ғарышды, сулары җарды,
Елә олмасаҗды, дәнизин сују
Гышын шахтасында буз бағлаҗарды...

Инан, гәлбим, инан, җашаҗыр җенә
Онлар бизә вериб үрәкләрини,
Күнәшин ишығы алынларында,
Торпаға даҗаҗыб күрәкләрини.

Суларын алтында онлар ишләҗир,
Онлар инсанлара көрән нә дејир?
Онлар гышгырса да, дәриндир дәниз,
Рухларын сәсини ешитмирк биз.

Ешит, көр нә дејир о нәфәс, о сәс,
Гәбирдә сүкунәт?

Јох, ола билмәз!

Сәндә, мәндә јашар өмрү онларын,
Өлмәзлик кәтирир инамла өлмәк.
Инамла јашајыб јараданларын
Әмәли бу күнә, сабаһа өрнәк!

Әввәл истәмирди чијинләриндә
Сахласын бир еви бу гоча Хәзәр,
Индисә јашајыр сујун үзүндә
бу бојда шәһәр.

Нечә дүшүнүрсән, дүшүн,
бу јердә

Кәлмәјә биләрми көнүл илһама?
Музејтәк јашајыр һәмин шәһәрдә
Тахтадан гурулмуш биринчи кома.

Јарадычылыг нәғмәси

Зәһмәт, гүдрәт нәғмәси —
Дилләрин әзбәри!

Бешикдә өјрәнибләр
онлар бу нәғмәләри,

Әскәрә бәнзәр онлар.
Анчаг бирчә фәрги вар:

Онлар дөјүшә кедир
Тапшырыгсыз, әмрсиз.
Дөнмәз бу јолдан анчаг,

Онларын командири вичдандыр,
вичдан анчаг!

Јатанда да дөјүшүр,
Далғаларын гојнунда
Динчәлир, јатыр онлар,
Јалныз јарадыр онлар.
Бамбашгадыр, онларын
Үзүндәки тәбәссүм.
Онларын тәбәссүмү
Јарыр бир шимшәк кими
Синәсини зүлмәтин.
Онларын күлүшү дә
Судан чыхардыглары

Од кими, атәш кими
Чәтин доғулур, чәтин!
Онларын күлүшүндә
Башга мә'налар да вар:
«Јашајырыг, бах, белә.
Адамлара, һәјата
Биз кәрәјик, биз кәрәк.
Јашајырыг һәјатда,
Јашајырыг ағачтәк
Мејвә верәк, бар верәк».
Тикилир көј суларда
Мөһтәшәм галалар да...
Өз һөкмү вар су кими
Ахыб кечән анларын.
Анчаг диварларында
Аллаһларын рәсми јох,
Асылыб шәкилләри
Дөнмәз гәһрәманларын.
Һәр бири өз јериндә...
Мән көр нәләр охудум
Онларын ишыг сачан
Нурлу күлүшләриндә:
Шаир, дурма, јаз, јарат,
Көр, нә дејир бу һәјат.
Биз сәндән истәјирик
Бизә лајиг нәғмәләр.
Бизи сев,

бизи таны,
Бизә кәрәк дејилдир
Кечикмиш хорузларын
Гырыг, күнорта баны.
Биз сәндән истәјирик
Көзүмүздән пәрдәни
Галдыран дан јерини,
Оху, оху бизимчүн
Сәһәр нәғмәләрини.
Бизә кәрәк дејилдир
Өлү, күскүн нәғмәләр,
Гәмли, мискин нәғмәләр,
Оху, оху бизимчүн.
Гылынчтәк кәсиб төкән,
Ити, кәскин нәғмәләр.
Алгыш, еј јараданлар,

Гэлбиниздэн кечэни
Өз хиссим, дујғум кими
Ахы нечэ мэн дујум?
Сизэ јарымчыг дејил,
Бүтөв нэгмэ охујум.
Бунун үчүн гэлбимдэ
Кэрэк од галајам мэн,
Бунун үчүн сизинтэк
Мүдрик олмалыјам мэн.
Бурда һэр ан — бир эср,
Чэтинликлә ачылан
Бир галача, бир гэср,
Ја да чэтин доғулан
Бир нэгмэ,

бир арзу, кам.
Ја да көзэл бир кэлам...
Онлар да бизим кими
Истэјир ки,

эјлэшиб
Исти отагларында
Дејиб-күлсүнлэр бир аз,
Күнүн бу чағларында
Ичмэк дә һеч пис олмаз!
Ја да ханымларыјла
Ипэк јорған-дөшөкдэ
Јатмаг истәрди онлар,
Ја да ад күнләринэ
Кедәрдилэр...

Нэ етмэк!
Һэрэнин өз талеји,
Өз гисмэти, јолу вар.
Онлар јарадыр анчаг
Дөбдөбэләрдән узаг.
Онларын вахты олмур
Дуруб күзкү өнүндэ
Даранмаға сәһәрләр,
Дәнизин далғасыны
Дарајыр нәфәсләри
Сола, саға сәһәрләр.

Онлар гоча дәнизин
Бағрындан гызыл алыр,
Һалгаланыр дөврәси,
Бу әмәлин, бу ишин
Дөзүмдүр бүнөврәси.

Онлар јарадыр анчаг,
Тә'рифләрдән,
тостлардан,

Учуз өпүшмәләрдән
Онлар узагдыр, узаг,
Онлар јарадыр анчаг!
Борчлу галмаг истәмир
Кәлдикләри дүнјаја
Онлар кетмәздән габаг,
Онлар јарадыр анчаг!
Өзләри дә садәдир,
Сөзләри дә садәдир:
— Салам.

— Әлејкәссалам.
Онларын сөһбәтиндә
Олмаз иккинчи мә'на,
Ја ишарә, ја ејһам.
Әкәр һәјатын јолу
Бешикдән гәбрәдирсә,
Бу гәдәр, бу гәдәрсә,
Дүкүндән јасадырса,
Бу гәдәр гысадырса,
Онда нијә кәрәк ки,
Мәгамындан енәсән?
Һәјатын јолларында
Бир һәјат диләнәсән?
Онда нијә кәрәк ки,
Ары атыб дејәсән:
«Тәки чаным сағ олсун».
Бир өмүрлүк һәјатын
Һәјата јамаг олсун?
— Өлүм нәдир?

Сордулар.
О, һаггын јолу дејил,
Асанлыгла өлүрсә әкәр инсан
онунчун

Өлүм горхулу дејил.
О адам ки, һәјаты
Баша дүшүр дәриндән,
О адам ки, усанмыр,
дојмур әмәлләриндән,
О кәс ки, баша дүшүр
Һәјат чыдыр мејданы,

Арамсыз бир гачышдыр,
Јашамағын өзү дә
сәнин истәјин гәдәр
Азадлыгдыр, учушдур,
Чәтин өлүр, чох чәтин.
Еләләри

чијниндә чәкир ағыр јүкүнү
Сонсуз диләкләринин...
Арзуларын јолунда өлмәк белә
башга чүр
Јашамагдыр, јашамаг?
Һәјат еләләријчин арзулардан икигат
Көзәлдир!
Көзәл анчаг!

Онлар јарадыр анчаг е'тигадла, инамла,
Һәјат да өз јолуну ахыр, ахыр мүттәсил.
Ше'рә дүзәлиш верәк? Бу мүмкүндүр бәлкә дә.
Һәјата дүзәлишми? Јох, јох, о, мүмкүн дејил,
Кәрәк дүзкүн јазыла һәјат башдан, бинадан.
Һаким олар дүнјада хејирхәһлыг о заман.
Елә олса дејәрик: бизим бу планетдә
Бөһтан да јох, шәр дә јох,
Ону биз ујдурмушуг.

Онлар јарадыр анчаг,
Дөјүш кедир елә бил,
Һарај дүшүб дәнизә.

Су үстүндә нә ат вар,
нә сүнкү вар,
нә низә,

Анчаг дөјүшүр онлар.
Нефтчиләр дә бир әскәр —
Көрпәликдән дәнизин нәғмәсини севәнләр...
Онлар елә әскәр ки, һәлә бир јол дөјүшә
Хәјанәт етмәмишләр,
Әмрлә,
Тапшырыгла

дөјүшә кетмәмишләр.
Вичданынын сәсидир онлары дилләндирән,
Голларына күч верән,
Дәнизләдир, дәнизлә әбәди вурушлары,
Дәнизин сәрт дашлары
онларын балышлары.
Бу да хошдур онлара.

Вәтән јаман күндә дә
Архамызда дағ олур,
Вәтәнин дашлары да
Балынчтәк јумшаг олур.
Бәли, јарадыр онлар...
Мума дөнүр,
Әјилир әлләриндә дәмирләр,
Онлар өз ишләринин әвәзиндә
кимсәдән

Мүкафат истәмирләр.
Онларын еһтијачы јохдур һеч бир вәкилә.
Јох, онлар истәмир ки,
чәкдикләри әмәкләр
тәрәздә чәкилә.

Онлар үчүн намус, ар гијмәтлидир мин дөфә
Бу дүнјанын варындан,
Онлар јахшы билир ки, хырда тәр дамчылары
Мин дөфә ағыр кәләр
Тәрәзи дашларындан.

Асмыр чәки дашлары онлар диләкләринә,
Күвәннә,
Күвәннрләр јалныз биләкләринә.
Онлар күвәнмәдиләр
Нә јолдаша, нә јада,
Өзүнә күвәнәнләр, гол-ғанады сынса да,
уча билир дүнјада.

Онларын тәк дили јох, данышыр көзләри дә,
Бөјүк олдугларыны дәрк етмир өзләри дә.
Әлләриндә о гәдәр дәмир тутуб ки, онлар
әлләри дәмирләшиб,

Нарын дәмир тозундан үст-башлары кирләшиб.
Анчаг үрәкләриндә чичәк нәваниши вар,
Даим јарадыр онлар.

Күнләр кечир,
Күнләрдән үрәкләрдә из галыр,
Онлар од оғурлајыр дәнизин синәсиндән,
Анчаг чәзәсыз галыр.
Сәһәр-ахшам дәнизә
Нәвазишлә, һөрмәтлә
онлар салам верирләр,
Дәнизин синәсиндә мәш'әл тутуб алышан
чырагларын дилилә

Мән дә һамы кими бир адамам.
 Сизин кими мәнимчүн дә
 Һәр истәјин, һәр мәтләбин
 өз јерн вар,
 Сизин кими, мәним дә өз үрәјимдә
 Јаратмағын
 Әзабы вар, кәдәрн вар.
 Анчаг мәним үрәјимдә
 Чох күчлүдүр сәси, сөзү
 Һәјәчанын, тәлатүмүн,
 Бу һәјатын далғасына бахш етмишәм
 Өз гәлбими мән бүсбүтүн.
 Чох севирәм
 Аваратәк мән бир аз да сәјаһәти,
 Анчаг јенә вәтәнидир
 Һәр бир кәсин өз чәннәти.
 Вәтән, Вәтән! Өз көкүнә бағлананын
 Амалы вар,
 виңданы вар,
 мәсләкн вар,
 Сатгын олур, алчаг олур
 Өз көкүндән ајрыланлар.
 Бах, кечәдир,
 Јенә мәним үрәјимдә
 Илһамымын атәши вар.
 Инди сәнә нечә дејим
 Нечин,
 нијә јаралыдыр
 Бу нәғмәләр, бу китаблар?
 Анчаг ону билирәм ки,
 Јоллар узун,
 Өмүр көдәк.
 Бир аз шаир,
 бир аз да ки,
 нефтчијәм мән
 Инди бу Нефт дашларытәк.

Гурумун гујулар, дағылмыш кәмиләр

(Гоча гујуларын чаван гујулара сөзү)

Сулар дашыр, сулар чошур,
 Каһ дурулур, каһ буланыр,
 Тәзә, чаван гујуларын нәғмәләрн
 Далғаларын снәсиндә далғаланыр:
 «Наһаг дилхор олурсунуз
 Ешидәндә бу нәғмәни,
 Орда сизин пәјыныз вар.
 Ахы сиз дә охујараг
 Бу нәғмәни бир заманлар,
 Зүлмәтләрн јара-јара
 Пәјладыныз одунузу инсанлара.
 Хәчаләтлә башынызы јерә дикмәк
 Лајиг дејил сизә бу күн,
 Ахы сиз дә јашадыныз
 Бир заманлар бу халг үчүн.
 Сиз өлүмдән сонра анчаг
 Өзүнүзчүн јашарсыныз,
 Бизим үчүн өлмәдиниз,
 сиз варсыныз.
 Чох кәрәкдир
 Бизим кими чаван, тәзә гујулара
 Сизин илыг нәфәсиниз,
 Сиздән гүввәт алырыг биз.
 Кәрәксиниз,
 Кәрәксизлик гүссәсини чәкирсиниз
 Наһаг јерә.
 Сиз — дүнәнин чырағлары,
 Сиз — тарихин унутулмаз варағлары,
 Дурун, дурун, јанымызда
 Сыраланмыш бир дағсыныз,
 Архамызда дајагсыныз.
 Сизә бағлы бу күн бизим чатдығымыз
 Шөһрәтимиз, шанымыз да,
 Утанмајын,
 Дурун бизим јанымызда!
 Сәрт далғалар, гарт далғалар
 Дөрд тәрәфдән үстүмүзә һајгыранда
 Онларын да зәрбәсини

үстүнүзө аларсыңыз
Күнөш бизи жандыранда
Үстүмүзө хәфиф көлкө саларсыңыз.
Еј дағылан,

еј гәрг олан
бош кәмиләр,
Кәрәксинииз бизә сиз дә.
Белнииздә
Бир шәһәри сахларсыңыз.
Кимдир сизә өлү дејән?
Сиз варсыңыз!

Сиз варсыңыз!
Сиз — дүнәнин гадир сәси,
Сиз — бу бөјүк шәһәрдәки
Һәр бинанын бүнөврәси.
Утанмајын,
Бу күн сизи көрмәсәк дә,
Уча-уча галаларын диварлары
Даш-кәсәкдән һөрүлсә дә,
Көрүнмәјир даш-кәсәк дә.
Өзүнүзү чәркәмиздә әскәр сајын!
Утанмајын, утанмајын!
Сиз дәннзин синәсинә
Бу шәһәри нәгш етдиниз,
Гәлбиннизин аловуну
Инсанлара бәхш етдиниз.
Сизлә биркә јарадырыг
Инди биз дә,
Утанмајын,

Сиз инди дә кәрәксиниз.
Синәнизи далғалара кәрә-кәрә
Бир заманлар дәннз боју ат сүрдүнүз,
Инди дә сиз.
Алнымыза вуран шимшәк зәрбәсини
үстүнүзә көтүрдүнүз.
Бизләрә дә өјрәтдиниз
Дөјүшмәји,
Галиб кәлмәк дәрсини сиз.
Утанмајын,
Нә гәдәр ки, гулагларда сәсләнәчәк
бу дәрсиниз,
Бизимлә өмр едәрсиниз.
Утанмајын,

Архамызда дағ олдуруз,
Һәр доғулан буругла бир
Сиз тәзәдән доғулдуруз.
Утанмајын,
Дәннз үстдә бир шәһәр нәгш етмисиниз.
Өзүнүзү һеч данмајын,
Күнәш доған өлә билмәз,
Утанмајын,
утанмајын!

Торпағын вицданы

Мән дејирәм: гоһумдур чичәкләрлә бөчәкләр,
Јашајырлар дәннзин үзәриндә баш-баша,
Дәмир ајаглар үстдә сәндәләјән шәһәрдә
Көрдүјүм һәр мө'чүзә тамашадыр, тамаша.
Кәмиләрин ичинә торпаг төкүб адамлар,
Күлүстан јарадыблар.
Шәфәг рәнкли, бојалы, ал-гырмызы чичәкләр,
Һәм гышы саламлајыр, һәм дә јазы чичәкләр.
Көрүнмүр ағачларын нә дүјмәси, нә бары,
Төкүлүр ағачларын бурда тумурчуглары.
Лимон ағачларынын көлкәсиндә һәр сәһәр
Мин әфсанә сөјләјәр ләпәләр, ағ ләпәләр.
Бурдакы күл-чичәкләр бизим бағбан Мухтарын
Әлләрилә сүсләнир,
Мәнә елә кәлир ки, далғалар да Мухтарын
Овучунда сәсләнир.
Илдырымлар чахыбдыр онун овучларында,
Арзулары ачыбдыр јарпагларын учунда.
Бу балача бағчадыр онун еви, јувасы,
Ону мәтинләшдириб дәннзин сәрт һавасы.
Елә ки, ал Күнәшә кор пөһрәләр көз ачыр,
Мухтар бу пөһрәләрә кәләчәкдән сөз ачыр.
Севинчиндән ағлајыр бој атанда ағачлар,
Бә'зән дә гүссәләннр,
Һәр фәрәһин сону вар.

Гәмләннр ки, буранын амансыздыр иглимн,
Кор едир көзләрини дүјмә көз ачан кимн,
Төкүлүр сары јарпаг.
О гурујан ағачлар өлүмүндән аз габаг
Бир кәдәрли, бир һәзин нәғмә сәпир торпаға,

Өлән ағач көрәсэн нә сөjlәjир торпаға?
Мин бир арзу jашаjыр меjвәсиндә,
барында,

Арзусу вар,

сөзү вар

ахы ағачларын да.

Нә jахшы ки, ағачлар бәнзәмир улдузлара,
Ағачларын торпагдан ширәси вар, jүкү вар,
Улдузларын көкү jох,

ағачларын көкү вар.

Jахшы ки, торпағын да jашыл ағачлар кими
арзусу вар,
сөзү вар,

Jашамаг истәjирләр,

бу дүнјада көзү вар.

Jел әсир нарын-нарын...

Торпаг да өз сиррини дүнјаја

ағачларын

Додағыjла сөjlәjир, нәфәсиjлә сөjlәjир.

Мән билирәм ағачлар бу дүнјаја нә деjир,

О деjир: фәjдасызлар көрән ниjә доғулду?

Бар вермәjән ағачлар, бар вермәjән адамлар

Чичәксиз дибчәк олду.

Торпаг ешги учалдан,

Jата билмир кечәләр

Нә ағачлар, нә бағбан.

Онлар ниjә jатмады?

Бу нә дәрddир көрәсэн?

Нәдир бу дәрдин ады?

Бу да бәшәриjјәтин

Бир өлүмсүз дәрddир,

Инсанын башгасына вердиjи дәрд өзү дә

Торпағын өз дәрddир.

Нәдир бу дәрдин ады?

Ниjә онлар jатмады?..

Бә'зән елә олур ки, мин көнүлүн арзусу

Бир көнүлдә ағлаjыр,

Ағачларын, күлләрин

Көкү јерин алтында,

Көзү чөлдә ағлаjыр.

Чәтинликлә бар верир, дедим, бурда ағачлар,

Бәлкә чәтинликлә дә jашамағын сирри вар.

Ағачлар, аj ағачлар,

Истәрәм бә'зиләри сиздән өjрәнсин анчаг
Нә демәкдир jашамаг!

Гасырғада, туфанда онлар да сизин кими

Кеjмәjәjди әjнинә палтар кими иглими.

Күндә мин үз көстәриб һаваја уjмајаjды,

Нә бораны, jағышы,

нә шимшәjи сајаjды.

Беләләри азмыдыр?

Нечәсиjлә көрүшдүм.

Бирн фәһлә Мустафа!

Онун изинә дүшдүм.

Данышдыг,

Үрәjиндә Хәзәр дәннзиндәки

Далға гәдәр сөзү вар,

Анчаг, о, аз данышыр.

Онун әвәзиндәсә

Данышды,

Чох данышды

Овчундакы габарлар,

Алнындакы гырышлар.

Бир дә...

Сөзлү, суаллы

Бахышлар, сәрт бахышлар!

...Дәннзин снәсиндә бағ бөjүjүр, учалыр,

Әтрафа көлкә салыр.

Руһдур ону jашадан,

Бир шеj дағылан заман

Башга бир шеj гурулур,

Су бир јандан буланса, башга јердән дурулур.

Ешгдир торпаға да, чичәjә дә чан верән,

Дилсизи дилләндирән.

Ешг вар, ешг јалныз

Јердән галхан бухарда,

Көjdән енән jағышда!

Әсрләрлә јер алтда

Чүрүjүб гәлпәләнән даша да руһ версәниз,

Чичәкләнәр о даш да!

Бир булағын көзүндә, бир чичәjин тумунда,

Кәлин кедән гызларын илыг тәбәссүмүндә

Баһарын чичәjиндә, гышын тәзә гарында,

Ајаг ачан көрпәнин горхаг аддымларында

Ешг вар, ешг јалныз!

Сөjlә! Гучағымызда ушаг ағлајан заман

Торпаг ганын дилилэ чох данышмаз бир даһа,
Күллэлэр дэ ачылмаз бу күнлэрдэн сабаһа.
Голсуз галмаз адамлар, архлар дөмнөз сәнкэрэ,
Ган көлүнэ бир даһа бөлөнмөз бир дағ-дэрэ.
Зинданда, ај ушаглар,

инди тэкэм,
инди тэк!

Сиз мөндөн инчимэјин, зинданлар да Күнөшдө
күчсүз олар мөнимтөк.

Инди мөнимлө биркө
дәрдинизә аглајыр

торпаг да һезин-һезин,

Торпаг да истәјир ки, өвладлары өлмөсин.

О, онларын үзүндә

тәбәссүм әвезиндә

Истәмир ки, даш көрә —

Гәбир дашы, баш дашы!

Торпаг дејир: инсана бәсдир даһа көз јашы.

Истәјирәм сиз инди биләсиниз, ушаглар,

Дава өзү битсә дә,

Тәһлүкәси һәлә вар.

Бәлкә мүһарибәни өлдүрүбдүр аналар

исти көз јашларында,

Үзләриндә ачылмыш дәрин гырышларында?

Анчаг давадан галан

О дүнәнки түстүләр

Ағ күлө дөнүб јашар онларын сачларында.

Әскәр абидәләри јашадыгча,

һәлә вар

Мүһарибә, ушаглар!

Демәк, һәлә гадынлар дул галыр, әрсиз галыр.

Демәк, јетим аналар чаван балаларындан

јенә хәбәрсиз галыр.

Јенә ушаглар јетим, гызлар евдә гыз галыр.

Демәк һәлә чаванлар јенә ајагсыз галыр.

Будур, јенә бәшәрин өз јолуну азмасы,

Будур, чәмијјәтдәки туфанын әлјазмасы.

Далғаланыр Хәзәр дә,

Хәзәр үстдә шәһәр дә,

Ләнкәр вуран сулар да нәсә дејир бу заман.

Елә бил ки, дәннз дә

Мүғәннинин дилијлә

Сүлһ истәјир дүнјадан...

Дәнизин өвладлары

Үфүгләр ағарыр, атыр дан јерн,

Бүрүнүр гызылы шәфәгләринә,

Далғалы дәннзин алмаз көзләри

Бу дәмпр шәһәрә ачылып јенә.

Күнәш телләрини дәннзә јајыр,

Һамы иш башына,

кәсәдир јоллар.

Бурда күчәләр дә чарпазлашмајыр,

Мәрамын өзүтәк гысадыр јоллар.

Әслиндә јол кетмәк асан олса да,

Евдән јола чыхмаг чәтиндир јаман.

Чәтин ајрылырсан јухудан,

ја да

Ајрыла билмирсән исти отагдан.

Анчаг нејләмәли? Сән кетмәлисән,

Сәни иш көзләјир, һүнәр көзләјир.

Дашы нәфәсинлә әритмәлисән!

Бурда ишин өзү нәғмәләр дејир.

Өзүн сағалдырсан бурда јараны,

Нә мәлһәм әлачдыр, нә һәким сөзү.

Торпаг да еләдир,

сән ону таны,

О, өз јарасыны сағалдыр өзү.

Торпагдыр дүнјада һәр дәрә чара,

Мүдрикдир, бөјүкдүр о, фитрәтиндән.

Нә десән бәхш едир о, инсанлара,

Анчаг һеч данышмыр сәхавәтиндән.

Онлар ишә кедир, кечә јары да

Иш, зәһмәт һәмишә бејинләриндә,

Көһнәлмир долабда палтарлары да,

Көһнәлир, дағылыр әјинләриндә.

Үрәкләр ешг илә долу оlanda

Кечәләр сүбһәдәк јатмыр чохлаы.

Динчәлән дә дејил,

јох, јоруlanda

Чыхыр чапларындан јорғунлуглары.

Нәр бири өз бөјүк мәнәббәтилә
Архадыр бу елә, Вәтәнә, јурда.
Онларын нәр бири өз зәһмәтилә
Абидә учалдыр өзүнә бурда!
Онларын тәмәли гојулур бу күн.
Галибләр үзүнә күлүмсәр Хәзәр,
Онларын нәр бири һәм өзү үчүн,
Һәм дә дүнја үчүн түстүсүз јанан
аллаһа бәнзәр!

Иракли АБАШИДЗЕ

Ана дилим, доҗма дилим,
Идракымыз, јадашымыз
Жүрүшүмүз, учушумуз,
 савашымыз.
Алдыгымыз һәр нәфәсин гајнағысан,
Илк дәмисән, сон дәмисән,
Дәрдимизин мөлһәмисән.
Өз сифәтим, өз рәнкимсән,
Дашы даша јапышдыран әһәнкимсән.
Бу дашлардан
Сән бој алыб учалмысан,
Мэзарымын баш учунда
Сән нечә дә тәк галмысан

Узаглашсам,
Нечә-нечә гоһумумдан, сирдашымдан,
Јүз јаланчы,
Јүз доғручу

Дүшмәнимдән,
јолдашымдан,
Кәлиб чатса сону өмрүн,
Һәр шеј битсә мәним үчүн
Ашылмајан дағы ашсам,
Дүнја илә видалашсам,
Гулағымда чинкилдәјәр
Һағгын сөзү,
Ешгин сәси.
Тәкчә сәндән ајрылмарам,
Еј өлмәзлик абидәси!

Сәнсән мәнә өмрүмдән дә
Әзиз олан,
Ширин олан,
Дәрјадан да дәрин олан
Доғма дилим,
Ана дилим.

Сәнсән мәним таныдығым ал Күнәшим,
Ајым, илим,
Сәһәримсән.

Мәним ачы севинчимсән,
Мәним ширин кәдәримсән.
Кәләчәјә шәстлә бахан,
Кечмишимин абидәси, — бүрчүм мәним,
Гәһрәманлар гәһрәманы —
күрчүм мәним.

Фырчам мәним, тиш'әм мәним,
Лајлам мәним, дуам мәним,
Гәмим мәним, нәш'әм мәним,
Иверијанын, Тамаранын дили — дилим,
Идракымыз, јаддашымыз,
Јүрүшүмүз, учушумуз, савашымыз,
Дағларымын шәләләси, сели дилим.
Ола билсин, дағлардакы абидәләр,
Даш галалар,
дәмир сәдләр,
нәләр, нәләр,

Бир андача һәшәм ола,

Үрәкдәки хатирәләр унудула,
Ола билсин, шимшәк чаха,
туфан ола,

Даш дешилә, дағ учула,
Бунлар сәнин вүғарыны әјә билмәз,
Вахтын дәли ахышындан
Сәнә

завал дәјә билмәз.
Селләримин, чөлләримин
Доғма сәси — ана дилим,
Еј меһрабым,
Еј өлмәзлик абидәси — ана дилим.
Идракымыз, јаддашымыз,
Јүрүшүмүз, учушумуз, савашымыз!

КАҢ АҢ, КАҢ ӘСР

Тәләтүмлү дүнјада
Бирчә ана бәнзәјир бу бир анлыг дүнјамыз.
Заманын тәләсмәси —
Ани күләк әсмәси!
Гачан вахтын далынча
Сән атыны чапмадын,
Сән дүнјада бир кәрә
Севмәјә вахт тапмадын.
Гој олсун лап јүз кәрә!
Мәкәр чохдур јүз кәрә?
Һеј бахырыг, бахырыг
Кечдијимиз изләрә,
Каһ хејир, каһ шәр олур,
Бә'зән әсрин өзү дә
Ана бәрабәр олур.
Нә узун јол кечмисән...
Севинирсән
Буна сән,
Анчаг кедирсән јенә.
Лап мәәттәл галырсан
Заманын сүр'әтинә,
О нә вахтды?
Олурму о күнләри андығын —

Өкүз арабасында жатыб хумарландыгын?
О күнлөрдөн

Өлчүсүз узун бир заман кечиб,
Яш да жарыдан өтүб,
Санырсан ки, ан кечиб.

О замандан
Нечө жол сән гайнадын,
дашмадын,

Сән нөлөр ешитмэдин,
Нөлөрлө раслашмадын?!

Бэли,
Ан да,
эср дэ — бу дүнјадыр,
тэлэсир,

Сөjlө, хансы jахшыдыр,
сөjlө,
ан, jохса эср?

А. ГРИШАШВИЛИ

ВЭТЭН ВЭ ГЭЛЭБЭ

Бизэ бабалардан jадикар галан
Ики сөз вәhdэтдир, вәhidдир хәр ан:
Вэтэн вэ гэлэбэ! — Будур ешгимиз,
Онун кешиjиндэ даjанмышыг биз.
Доғур jолумуза гызыл бир сәһәр,
Нә гәдәр әзиздир: Вэтэн вэ зәфәр.

Севмәмәк олармы сәни, еj ана?
Шөһрәтин jаjылмыш бүтүн чаһана.
Күлләри сәjрышан бир бағчасан сән,
Дүнја ишыг алыр сәнни һүснүндән,
Доғур jолумуза гызыл бир сәһәр,
Нә гәдәр әзиздир: Вэтэн вэ зәфәр.

Башына доланыб пәрванә кими,
Вермишәм мән сәнә бүтүн гәлбими.
Сәдагәт көстәриб Вэтэн андына,
Бир анлыг гылынчы салмарам гына,
Доғур jолумуза гызыл бир сәһәр,
Нә гәдәр әзиздир: Вэтэн вэ зәфәр.

Әбүлгасим ЛАҒУТИ

МӘРДИСТАН

Гәдим заманларда
Бизим дијарда
Мәрдистан¹ адында бир кәнд вар иди,
Онун сакинләри гадынлар иди.
Кимиси гочајды, кимиси ушаг,
Чаван көрүнүрдү һамысы анчаг.
Бири дикәрини һәмишә онлар
Әрләрин адыјла чағырардылар.
Һәр кәсә шәрәфди әринин ады.
— Бәһрамын арвады, Самын арвады —
Дејә чағырарды бири-бирини.
Онлар јашадарды өз әрләрини
Азад додағларын хош күлүшүндә...
О кәнддән узагда, бир дағ дөшүндә
Јамјашыл, сәфалы бир мешә варды,
Сәрвләр көјләрә баш галдырарды...
Һәр сәрвин өнүндә дашдан, поладдан
Бир һејкәл дурурду чијниндә галхан,

¹ Кишиләр кәнди.

Дағы андырды онлар гүрурда.
Бу даш һејкәлләрин һәр бири бурда
Онларын әринин јадикарыјды,
Иззәти, намусу, ирзи, арыјды.
Бурда чичәкләрин рајиһәсиндән,
Нәғмәкар гушларын чәһ-чәһ сәсиндән
Көңүлләр мәст олар, көзләр ахарды,...

Бу кәндиң белә бир адәти варды:

Бурда һәр баһар

Бүтүн гадынлар

Кисәјә, зәнбилә јығыб варыны,
Күл кимн гызардыб додағларыны,
Вериб өзләринә мин бәзәк-дүзәк,
Мүшк-әнбәр илә әтирләнәрәк,

Һејлә, гавалла,

Мин бир чәләлла

Һәмән бу мешәјә үз тутардылар,
Һәр дәрди, һәр гәми унудардылар.
Һәрә ушағынын тутуб әлини,
Өпүб өз әринин даш һејкәлини,
Сәчдәјә дурурды өнүндә онун.
Бүтүн ишләриндән елин, обанын,
Оғлундан, гызындан, бөјүк-кичикдән
Данышарды она һәр шеји һөкмән!
Липи зәни едәрди һәр кәс әрини,
Онлар алдадарды өз-өзләрини.
Һәр бири кизлиндә налә чәкәрди,
Көзүндән торпаға јашлар төкәрди.
Лакин ана јурдун мәнәббәтини,
Һәр кәс өз әринин ағибәтини,
Шәрәfli адыны хатырлајанда,
Өлүнү әбәди дири сајанда
Бүтүн изтираблар унудуларды,
Гадынлар о саат сәжит оларды.

Дөнүб дан јеринә сөкүләрдиләр,
Јанағлар гызарар, тез күләрдиләр.
— Намус, ар јолунда мәнв олан бир әр,
Һәмишә дириди — сөјләјәрдиләр.
Белә икидләрин, белә әрләрин
Ады өвладына шәрәфди јәгин,
Онлар ахшамадәк бурда о ки вар,
Әјләшип, шадланыб, гајыдардылар.

Гадынлар мешәдә шадлыг едәндә
 Гәриб бир мүсафир кәлди бу кәндә.
 Көрдү һәр гапыда мин чаһ-чәләл вар,
 Һәр аддым башында шыр-шыр булаглар.
 О кәзди, долашды кәнди нә гәдәр,
 Көзүнә дәймәди лакин бир нәфәр.
 Дөйдү гапылары тараггатараг,
 Сәс верән олмады сәсинә анчаг.
 О, һејрәт ејләди... — Аһ, бу нә ишдир?
 Бәс кәнди ким белә абад етмишдир?
 — Һардасыныз? — дејә ғышгырды јенә,
 Бу дәфә узагдан онун сәсинә
 Бир өлү сифәтли гадын һај верди,
 Үзүндән, көзүндән гәм чиләнирди.
 О гара кејинмиш, гәдди бүкүлмүш
 Јазыг, елә бил ки, диријкән өлмүш,
 О, бир аз дикәлдиб әјри белини,
 Јарпагсыз будагтәк гуру әлини
 Мешәјә узатды, деди: — Кет ора!
 Јолчу тез үз гојуб дар чығырлара —
 «Бу сирри мән кәрәк өјрәнәм» дејә,
 Ахтара-ахтара кәлди мешәјә.
 Онун һејрәтини көрән бир ана
 Бүтүн әһвалаты данышды она.
 Деди: — Јолчу, бундан нечә ил габаг
 Кәндә һүчүм етди бир гудуз алчаг.
 Ордулар үз гојду вәтәнимизә,
 Бу чоһ ағыр кәлди о заман бизә.
 Бизим әрләримиз чыхды мејдана,
 Дүшмәндән алдылар јүз ган бир гана,
 Намуслу, шәрәфли өлүмү онлар
 Шәрәфсиз һәјатдан үстүн тутдулар.
 Јаманча дөјдүләр јаделлиләри,
 Дүшмән мәғлуб олуб чәкилди кери,
 Ғырылды мин-мин...
 Бизим чандан кечән әрләримизин
 Чәсәди галанды бир дивар кими,
 Буну ешидинчә јүрдун һакими
 Тез көмәјә кәлди, јелтәк әсдиләр,
 Дүшмәнин көкүнү тамам кәсдиләр.
 Анчаг әрләримиз тамам ғырылды,
 Кәнддә бир арвадын кишиси галды.
 Гачмышды мејдандан чүнки о алчаг,

Инди сән тәлејин һөкмүнә бир бах.
 Онун әзабыны чәкди арвады,
 Башыны ашағы дикди арвады.
 Чәкилди јазығын варлығы дара,
 О күндән әјнинә кејинди гара.
 Деди: — Еј бачылар, сиз хошбәхтсиниз,
 Мәни бундан белә дул чағырын сиз.
 Шәрәфсиз јашамаг өлүмдүр дејә,
 Шәрәфсиз јашајан дири кишијә.
 О күндән һәр јердә өлү дејилди,
 Анчаг өләнләри ел дири билди.
 Кишиләрин ады о күндән белә
 Бизим исмәтимиз, адымыз олду,
 Мешәдә онлара һејкәл гојулду.
 Инди сән тәлејин һөкмүнә бир бах,
 О әрли бачыја дул дедик анчаг,
 Әрсиз гадынлара дул дејилмәди,
 Неч кәс өлүләри өлү билмәди.
 О күндән, еј јолчу, бил буну сән дә,
 Мәрдистан дедиләр бизим бу кәндә.

ГАРДАШЛЫГ ГАНУНУ

Бухарада эмирлик
бир күн деврилэн заман,
Рус гардашымыз бизим
жерлэрэ кэлэн заман,
Биз ешитдик илк дэфэ
догма тачик елиндэ
«Азадлыг», бир дэ «чөрэк»
сөзүнү рус дилиндэ.
Охујуб лоғманлары
бу дилдэ дэрин-дэрин,
Кениш хэзинэсинэ
јол тапдыг емлэрин.
Јахын бир сирдаш олду
бизэ о күндэн бэри
Ленинин галын-галын
гырмызы чилидлэри.
Азаддыр, дөвлэтлидир
мөним көзэл вэтөним,
Рус гардашым, башымы
сәңсән учалдан мөним.
Рус дилиндэ «сүлһ» сөзү
эзәмәтлэ сәсләнир,
Бу сөздэ инсанлығын
арзулары бәсләнир.
Гәрар тутмуш «сүлһ» сөзү
гәлбләрдэ бүллур кими,
Һиндли, зәнчи, франсыз
ичир ону нур кими.
Еј рус дили, рус дили,
Парис, Варшава, Берлин
Севинчләрлэ гаршылар
сәни гәһрәман тәкин!
Сәсләнир Москванын
догма сәси бигәрар,
Сүлһүн кешикчисидир
бизим садә адамлар.

Бу гардашлыг гануну
бизэ верилмиш һәмән,
Чанымыздан эзиздир,
анамыздыр бу Вәтән.
Еј рус ели, саламлар
сәни Тачикистаным,
Сәнә салам көндәрир
мөним јепи дөвраным.
Кедиб сәнинлә биркә,
сәвиб сәнин дилини,
Өз догма дилимизлә
саламлајырыг сәни.

Ҳамид ГУЛАМ

САЛАМ, АЗЭРБАҶЧАН КӨЗЭЛИ

Мән кечиб саһилсиз гум сүкутундан,
Ашараг Хазэрин ағ булудундан,
Мән шэфэглэр сачыб гэлбим одундан
Эрмәған кәтирдим өзбәк јүрдундан,
Гәбул ет, узаныб гардашлыг әли,
Салам, Азәрбајчан көзәли!

Дәниз далғасытәк күчлү бир ахын
Чырпынды гэлбимдә сәни көрән күн.
Көзләрин сәһрли, бахышын күлкүн,
Өзбәк елләриндән төһфәм сәнинчүн
Нәғмәдир, ше'римдир дузлу, мәзәли,
Салам, Азәрбајчан көзәли!

Ики ешиг — ики јүрд чырағы олсун,
Достлуғун әбәди бајрағы олсун,
Арзумуз арзулар сорағы олсун,
Фикримиз елләрин дајағы олсун,
Сачсын ишығыны достлуг мәш'әли,
Салам, Азәрбајчан көзәли!

Бу күн көјләрдән дә көзәллик јағар,
Күлләр булудлардан нур, ишыг сағар,
Тәбиәт тој гулар, чалар, чағырар,
Бизимчүн кәлибди бу илки баһар,
Өзүмдә дејиләм сәни көрәли,
Салам, Азәрбајчан көзәли!

Һәјат нә көзәлдир, нә шәндир бу дәм,
Бу торпаг мәнимчүн бир бағи-Ирәм!
Дөјүнән көңлүмә сән дә ғыл көрәм,
Бу сирри һеч кәсә ачан дејиләм,
Севкидән горхмурам, севким әзәли,
Салам, Азәрбајчан көзәли!

САЛАМАТ ГАЛ

Нағыл кими сирли, көзәл бир дијар көрдүм,
Бу дијары гардашыма ифтихар көрдүм.
Һәр тәрәфи күл-чинчәкли илк баһар көрдүм,
Бурда бәхти јараданы бәхтијар көрдүм.
Азәрбајчан — Одлар јурду — тарихи улу,
Азәрбајчан сәадәтлә, күнәшлә долу!
Нефт дашлары гәһрәманыг, һүнәр мејданы!
Минкәчевир Вурғунларын сөз күлүстаны!
Сумгајытса Коммунизмн эфәр дастаны!
Бу јер шадлыг дијарыдыр, эфәр мөканы!
Бура мәним өз Вәтәним, үрәјим, чаным,
Өзбәкистан гәдәр әзиз Азәрбајчаным!
Бу вүсәлын, бу көрүшүн мин ләззәти вар,
Күнләр кечәр, хатирәдә бу күнләр јашар,
Инсан олан инсанлығы нечә упудар?
Дост ешгини дост үрәкләр мүгәддәс тутар.
Бакы, Хазәр саһилиндә јандын чырагтәк,
Ешигин илә вурачагдыр данм бу үрәк!
Көр нечә дә сәһрләјиб мәни Көј көлүн,
Һејран едиб көңлүмүзү Кәңчә бүлбүлүн.
Гәлбим сәнин үрәјиндә дөјүнүр, гардаш,
Кәләчәјә јүрүјәркән јолумдур јолун.
Азәрбајчан, һөрмәт күдән, гәдир биләнсән,
Нәһәнк устад шаирләрин вәтәнисән сән.

Бир ананын ики оғлу, ики гардашыг,
Биз ки, елэ эзэл күндән чандаш, сырдашыг.
Әдәбијјат бәһанәдир,
көрүшдүк...

Артыг
Һичран дәми јахынлашыр,..
Кәл, видалашаг,
Мән кедирәм, үрәјими сән әманәт ал.
Азәрбајчан, дост өлкәси!
Де, саламат гал.

Чамал ҚАМАЛ

УЛУГБӘЈ

Күһәк гурганыны дөврәләмишдир
Сачлары пәришан Мәчнун сөјүдләр,
Сәмаја узанмыш әлләрлә бу јер
Сачлары пәришан сәнәмә бәнзәр.

Бу мәнзил јер дејил, сәма тачыдыр
Бу елмин очағы, билик ханәси,
Көјләрин ән бөјүк јер дајағыдыр
Мирзә Улугбәјин рәсәдханәси...

Бу гәсрин биннасы там олсун дејә
Һәр кәлән даш үстә бир дә даш гојуб,
Кәләндә баш әјдим мән бу гһбләјә,
Кедәндә кедирәм бурда баш гојуб.

Һәр дәфә шад кәлиб, кетдим бағры ган,
Гәлбим ган ағлајыр, көзләрим долур,
Бу јердә Улугбәј шәһиддир һәр ан,
Мүртәд Әбдүлләтиф бир гатил олур.

Бурда һәм хараба, һәм дә күлшәнәм,
Севинчә, кәдәрә батырам бирдән,
Бурда шәһид дә мән, гатил дә мәнәм,
Әбдүлләтиф дә мән, Улугбәј дә мән.

Бу јердә гүрурум чаһандан бөјүк,
Бу јердә өз дәрдим өзүмә бир јүк.
Башы улдузлара дәјән дә мәнәм,
Башымы утаныб әјән дә мәнәм.

Бу јердә тарихим күнтәк ашикар,
Нифрәтим јашајыр мәһәббәтимдә,
Асимана чатан мәрифәтим вар,
Чәһәннәм бојдадыр чәһаләтим дә.

ШАИРЭ

Иллэр өтүб кечэр,
 өтэр заманлар,
Бэ'зэн Күнэш ајдын, бэ'зэн Ај гара,
Каһ сүкут һөкм едэр, каһ да туфанлар
Һэјатын бу сонсуз далғаларында.

Шаирим, бу јолда сэфэрдэсэн сэн,
Бэлкэ бэхтэвэрсэн, бэлкэ килејли.
Эдалэт һиссини сэн итирмэсэн,
Дүзү дүз көрэрсэн, эјрини эјри.

Вичданын үзүнэ сэн пэрдэ чэксэн,
Дүңјада өзүнү дүшүнэчэксэн,
Онда шикэст олар, өлэр мähэббэт,
Һакимлик елэјэр кин вэ гəбаһэт.

Дөјүш мејданына бэнзэр бу дүнја,
Күчсүзү тапдајар, эзэр бу дүнја.
Бэ'зэн барышы вар, бэ'зэн савашы,
Бэ'зэн күлүшү вар, бэ'зэн көз јашы.

Шаирим, элинде һагг адлы бајраг,
Сэн дэ бу јолларда јолчусан анчаг,
Һэгигэт һиссидир мүзэффэрилијин —
Сəнин дирилијин, сəнин эрлијин.

Лакин сэн дэ дүшүб һүнэр атындан,
Сэн дэ тэк езүнү дүшүнэн заман,
Демэк шикэст олуб јазыг мähэббэт,
Демэк үз верибдир гара гəбаһэт.

Адамлар доғулур, адамлар өлүр,
Ғисмəти каһ севинч, каһ да дəрд олуp.
Бу белэ олубдур, олачаг белэ,
Сəнсə бу туфандан гачма саһилэ.

Шаирим, дилинде һэгигэт вэ һагг
Јүрү өн чəбһэјэ өз нијјəтинлэ.
Горхма ирəли кет, ирəли анчаг,
Бөјүксэн, күчлүсэн шүчəəтинлэ...

Лакин сэн дэ экэр намəрдлик етсэн,
Јалныз өз-өзүнү дүшүнсэн элбэт,
Онда јазыг олуб аһамыз Вəтəн,
Демэк үз верибдир гара гəбаһэт.

Чүмәнияз ЧАББАРОВ

ЛОЛ

Өмүр дә бир жолдур... ирәли кедир...
 Жол — инсан өмрүнүн једәкчисиدير.
 Истәр көјдә олаг, истәр јердә биз,
 Даим јол кедирик бу дәмләрдә биз.
 Газет охујанда,
 Ағач әкәндә,
 Хәјала даланда,
 Бир ев тикәндә
 Биз даим јолдајыг...
 Билмирик анчаг
 Бу јол сон мәнзилә нә вахт чатачаг.
 Габарлар мәнзилә чатдырыр бизи,
 Нәсрәтә јетирир әлләримизи.
 Тәр төксәк,
 Сөз гошсаг,
 Мә'дән дә газсаг,
 Јенә јолдајыг.
 Гарантыг мешәдә чашыб јол азсаг,
 Јенә јолдајыг.
 Күррәдә даими бу дөвран нәдир?
 Кечәли, күндүзлү јол кетмәкдәдир,
 Доланыр бу дүнја,
 Дәјишир фәсил,
 Атадан өвләдә јол кедир нәсил.
 Бу она әвәздир,
 О буна әвәз.
 Нәјат — өлүм јолу неч вахт түкәнмәз.
 Нәләл јашајанын јолу уғурлу,
 Түкәнмир јолу...
 Нәләлдан гачанын јапалаг кими
 Шәфгәтдән, һүммәтдән үзүләр әли,
 Дәрјаја чатмајан бир ирмаг кими
 Елә һәмнин күн дә гырылар јолу.

Овчум ичиндәдир көјүн гүббәси,
 Овчумда кәһкәшан — улдуз мәчлиси.

Сәма јанағында гызыл хал — күнәш,
 Нейбәтли үмманлар — бирчә дамла јаш.

Сәһралар зәррәдир, дәрјалар дамла,
 Ағачлар чөпләрдир, дурур низамла.

Шәфәг низәләри — адичә бир ох,
 Чәһан күлзәрлары бир јарпагча јох.

Бир гырпыма бәнзәр әсрлә заман,
 Дағлар — һүзурумда бирчә овуч дән.

Бунча сонсүз икән бу јер, бу сәма,
 Мәним үрәјимә сығышыб амма...

АЗƏРБАЙҶАН

Р. Бешбудава

Илһам көһләнини сәјирт дөрд јана,
Тапмазсан белә бир көзәл заманы.

Чүнки үрәкләрә нәгш етди дөвран
О достлуг дејилән улү дастаны.

Көјләрә галдырыр «гардашым» дејә
Бу күн Азәрбајчан Өзбәкистаны.

Сөјләсин мин иллик ағ сачлы тарих,
Һеч вахт сарсылмајыб достлуг иманы.

Биз өзбәк олмаздыг, анламасајдыг
Вагиф дилиндәки инчә мә'наны,

Достлуг — севки кимн чағлар дујғудур,
Ашыр сәрһәдләри онун фәрманы.

Муганна* ешгинә бәнзәтмәк олар
Бабәкин гәлбиндән дашан түғјаны.

Низами ше'риндән од-алов алан
Нәваи зәбт етди бүтүн Тураны.

Өзбәјин әлиндән дүшүбмү бир ан
Фүзули ше'ринин алтун диваны?

Биз ки, көнлүмүздә јашатмадајыг
Нәсимидән галан бөјүк иманы.

* Өзбәк халг гәһрәманы.

Бизим көнлүмүзү әфсунламышдыр
Вагифин, Вургунун сөз күлүстаны.

Сизинлә ингилаб сәнкәрләриндә
Биркә анламышыг јахшы, јаманы.

Хәзәр гәдәһ олсун, чамү-Чәм олсун,
Биз дә алгышлајаг белә дөвраны.

Сәнинтәк гонагчыл тапмаг чәтиндир,
Сән дә тапаммазсан мән тәк мейманы.

Әкәр бу дүнјада олмасајды да,
Хәјалән тапардым Азәрбајчаны.

ГЫЗЫЛ БАЛЫГ

Күрүдән чыхынча кәтириб ону
Атдылар буланыг, кичик бир көлә,
Гырынты јемәклә кечди һәр күнү,
Санды ки, бу дүнја беләдир, белә.

Сыхмады гәлбини бир никаранлыг,
Тапды көлмәчәдә зөвгү сәфаны,
Мәни јандырыр ки, бу гызыл балыг
Лилли новуз саныр бу кен дүнјаны.

ЧӘННӘТ

(Зарафат)

Кичик гардашымы әјләндирмәкчүн
Нағыллар данышдым мән она бир күн
Ширин әфсанәли чәннәт бағындан,
Көвсәр чешмәсиндән, сүд булағындан.
Ертәси вермәјиб фөвтә фүрсәти
Деди: — Көстәр мәнә сән о чәннәти.

Нэ дејэ биләрдим?
Бәрәлди көзүм,
Гурдуғум тәләјә дүшмүшдүм өзүм,
Нағылда дејилән чәннәт адына
Күллү бир бағчаны көстәрдим она,
Мән ону алдатдым,
Дилләнди үрәк:
Ону әјләндирди јалан чәннәтин,
Амма бөјүкләрә нағыл демәјәк,
Онлары алдатмағ чәтиндән чәтин!

ГӘРИБӘ АДАМ

О, нә шаһр иди, нә мәшһур адам,
Анчаг дүнја илә бир иди дәрди.
О да һамы кими һәр сәһәр-ахшам
Ишә тәләсәрди, ишдән дөнәрди.

Анларды дүнјаны дәриндән дәрин,
Пешиман дејилди доғулдуғуна,
Бә'зән сыхылса да үрәји, јәгин
О, фикир вермәзди һеч заман буна.

Нитг сөјләмәди гәбр үстүндә о,
Тојда да чәкинди сағлыгдан, тостдан.
Өлүм — сон һәдәфә санчылан бир ох,
Доғум — сона гәдәр кәрилән каман.

Һеч кәсдән һеч јердә јохду умусу,
Гәлбиндә бир дәрја далғаланырды.
Нәфсинин нөкәри, шөһрәт дәлиси, —
Белә кимсәләри ахмағ санарды.

Бир кимсә онула севдалашмады,
О да бир нәфәрә үрәк ачмады.
Нә мәнсәб, нә сәрвәт, нә шөһрәт, нә ад
Ону ејләмәди бир ан нараһат.

Көзә дүртүлмәјән ади бир оттәк
Өмрү баша вурду бөјүк бир үрәк.

О һардан кәлмишди? Билмәди һеч кәс
Дүнјадан сәссизчә өлүб кетди о.
Бу мө'чүз дүнјанын тәгазысына.
Мәнчә бир дојунча күлүб кетди о.

Нәсрәддин МӘҤМӘДИЈЕВ

НӘСИМИНИН СОН СӨЗҮ

Мән — аллаһам,
Варлығымын
Нә сону вар, нә эввәли,
Жер һакими, көј һакими!
Хејирхаллыг — мәгсәдимдир,
Әбәдијәм севки кими!..

Каннат да, бу торпаг да һечди мәнсиэ,
Мән дүнјанын бир зәррәси!
Јараданам, јашаданам,
Нәфәсимдән нәфәс алып јер күррәси!

Нәфәсимлә исидирәм бошлуғлары,
Чәннәт олур сәһралар да әмәлимлә.
Нәфәсими тохундурсам
Чана кәләр дашлар белә.

Јаныр мәним үрәјимдә әбәди од,
Каһ алышдым, каһ дајандым.
Мән инсанын вурғунујам,
Һәгигәтдир мәним андым.

Мән демишәм: — О бөјүкдүр!
Мән дејирәм: — О аллаһдыр
Учалтса да инсанлығы бу кәламлар,
Билмәдим ки, билмәдим ки,
Үзү инсан, гәлби шејтан олан да вар.

Гандал вуруб әлләримә чәллад мәним,
Саһибинин фитвасыны көзләјир о,
мүгәввәтәк,

Чамаатса
Бу вәһшәти сејр еләјир әснәјәрәк.

Бу биканә сејрчиләр
Өз чаныны күдүр анчаг,
Инди мәни мәдһ етсәләр,
Мәдһ едәчәк бу күтлә дә,
Өлдүрсәләр, онлар дөнүб әл чалачаг.

Заһид верир фитвасыны,
Саһибинин сөзләрини
Тутугушу тәкрат едир.
О, нә билир һичран нәдир, севки нәдир,
Һәјат нәдир, өлүм нәдир.

Чәллад чәкир гылыңчыны,
Улдуз-улдуз гызарыр јер,
Гышгырмам, јалвармырам,
Мәним андым вә инамым
Өлүмдән дә гүввәтлиндир.

Дөјүшләрдә кечди өмрүм
Җаным ахды чичәк-чичәк,
Һәмишәлик јаначағам үфүгләрдә
Әбәдијәт Күнәшитәк.

Мән аллаһам,
Аллаһларын мәскәнидир
Мәним үчүн јер күррәси!
Ағлатмышам әзабы мән, зүлүмү мән.
Мәним руһум учур, учур кәләчәјә,
Торпаг кими танымырам өлүмү мән.

ҺӘЈАТ ВӘ АРЗҮ

Һәјат да бир естафетдир,
Јүјүрдүнмү?
Дөнмә кери!
Әлиндәки о ағачы
Өндәкинә өтүрмәли!

Өлүмүндән сонра белә
эмәлләрин
Кәләчәјә чатар сәнин!

Нәсил кәлир, нәсил кедир,
Айрылмарыг көкүмүздән,
Мирасымыз:

Бабаларын үрәк оду,
Мүдрик ағлы.
Заманын да жүксәниши
Буна бағлы!

Бәшәрин һәр зәфәриндә
Әчдадларын арзусу вар,
Һәвәси вар,
Бизим космик кәмиләрин
нә'рәсиндә

Бабаларын өз сәси вар.
Бабаларын башладыгы
Әмәлләрә күвәнирик,
Бу күн варыг,
Дүнән вардыг,
Әкәр белә олмасайды
Һәр бир иши
Биз тәзәдән башлаярдыг.
Бабаларын арзусула, һикмәтилә
Баш вурурам көжә, јерә,
Мән онлара һөрмәтимлә
Көз дикмишәм јени-јени
Зәфәрләрә!
Јол кедирик...
Үфүгләрә дикилмишдир
Көзләримиз,
Көрүнмәјир јолун сону,
Апарырыг чижнимиздә
Әчдадларын диләјини,
Арзусуну.
Бир күн мән өз мәнзилими
Һаглајарам... о јер мәним
Сон мәскәним.
Мәндән сонра кәләнләр дә
Башлајар өз јүрүшүнү
Гуртардығым јердән мәним!
Мән бир һечә дәнсәм белә,
Гәлбимдәки арзуларым
Өлмүр анчаг.
Онлары да өвладларым
Мәндән сонра
Дашыјачаг!

ЛИТВА ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Едуардас МЕЖЕЛАЈТИС

МӘНИМ ТОРПАҒЫМ

Чај арасы кедирәм, әлимдә дә бир ағач,
Сәпәләнир чижнимә ағачларын ағ гары.
Мән кедирәм хәјалла, башымда јох папағым,
Су үстүндә әријир көј думан бурумлары.

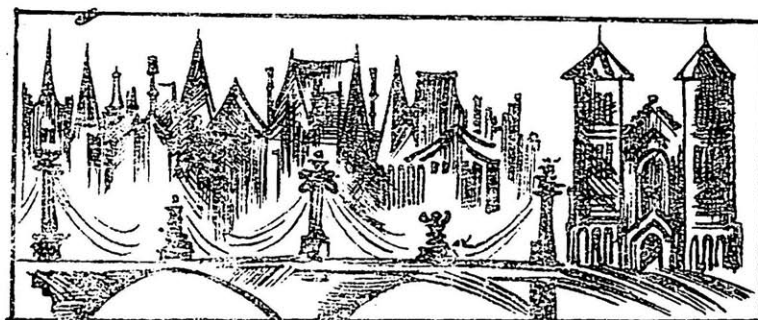
Санки килсә эәнкидир дүшүб сујун үстүнә,
Сәпир гызыл пәрәкләр күнәш гүруб едәрәк.
Су ичиндә сајрышан гызыл, бәргли улдузлар
Далғаланыр зәминдә арпа дәнәләритәл.

Әтраф сакит..., Нәфәсим кизләнир бирчә анлыг,
Көјләр јерә нә исә дејир әсдикчә рузкар.
Чәмәнләрә сәпилән гәтрә-гәтрә шәһ кими,
Өпүр инчә күлүнү көјдә күлән улдузлар.

О инчә јарпагларын, инчә хышылтысытәк
Бөчәкләрин нәғмәси, учалыр сәһәр-сәһәр,
Хәфиф көлкә бурахыр мәним исти нәфәсим,
Елә бил ки, јухуда шырылдајыр чешмәләр.

Еј мәним доґма јурдум, меһрибаным, әзизим,
Дүнјанын һәр јериндән сән ки, мәнә көзәлсән.
Бизим гызыл улдузлар чимиб Неман чајында,
Мәнә сирр пычылдајыр, ешндирәм буну мән,

Чорч Ноел Хордон БАЙРОН

МӘНИМ ГƏЛБИМ КƏДƏРЛИДИР

Мәним гәлбим кәдәрлидир, мин гәним вар,
Тез ол, көклә сән арфаны, еј нәғмәкар,
Гој јетирсин сәнин шүмшад бармагларын
Гулағыма халларыны нарын-нарын...
Нәғмәләрин үрәјимә баш вурачаг,
Һәр арзуму чәкиб үзә чыхарачаг.
Үрәјимдә көз јашлары кизләнибсә
Ахачагдыр бу нәғмәјә, бу хош сәсә.

Јаныр бејни, јаныр ағыл, јаныр үрәк,
Нәғмәләрини бу јанғыја су сәпәчәк,
Елә чал ки, гәлб даһа чох гәмә долсун,
Нәғмәләрин һәзин олсун, дәрин олсун.
Шән, фәрәһли халларыны вурма бүкүн,
Јаранмамыш шән маһнылар мәним үчүн.
Мән ағламаг истәјирәм — дедим — анчаг,
Јохса гәлбим дөрд әлиндән партлајачаг.
Үрәјимни гидасыдыр гүссә, кәдәр,
Үзүр мәни инилтиләр, инилтиләр...
Үрәјимни әзәл досту гәм олмушдур,

Даһа ағыр дәрәдә бу күн тутулмушдур.
Бирдәфәлик ја партласын бирчә анда,
Ја да учсун маһныларын ганадында.

БИЗ АҢРЫЛАНДА...

Көз јашлары ичиндә аҗрылдыг сәрин-сәрин,
Поздуг өз әһдимизи гәлбимизә ујмадан,
Саралан јанагларын, сојујан өпүшләрин
Мәнә букүнкү гәми хәбәр верди о заман.

Аһ, донду гашларымда сәһәр мейи буз кими,
Елә бил ки, бу, мәнә
Әввәлчәдән дејирди

Букүнкү гәмләрими...

Андларымыз позулду...
Үрәјимиз әзабдан бир гәдәр азад олду,
Адын һәр чәкиләндә титрәјирәм мән јенә,
Мән сәнинлә ортағам адынын ләкәсинә.

Чағарма ләрзә дүшүр адын һәр чәкиләндә,
Налә кими сәсләнир адын гулагларымда.
Онлар билмир ки, анчаг дост идим сәнә мән дә,
Сәнсиз аным олмамыш о кәнчлик чағларымда.
Таныјырдым мән сәни,
Сәнин һәссас гәлбини...
Пешиман олачағам, бәли, кечдикчә илләр,
Меһрибан олдуғума мән сәнинлә бу гәдәр...

Көрүшәрдик кизличә, мәнн боғарды кәдәр
Ки, гәлбин ата биләр,
Руһун алдада биләр.
Узун илләрдән сонра көрүшсәјдик әкәр биз,
Бир јерә, бир мәчлисә, аһ, дүшсәјдик әкәр биз,
Көз јашлары ичиндә боғулараг көрәсән,
Нечә саламлајардым, еј севкилим, сәни мән?

КӘЛЛӘДӘН ДҮЗӘЛДИЛМИЩ ГӘДӘН ҮЗӘРИНДӘ ЈАЗЫ

Горхма, достум, горхма, артыг горхулу дејиләм мән,
Горхма, мәнә бејин јохдур, чохдан кетмиш о, бада.
Мән ки, јалныз өз ичиндә әлван шәраб кәздирән
Ади сүмүк парчасыјам, әввәлим нә олса да.

Мән дә бир вахт сәнин кими севдим, ичдим, јашадым,
Ахыр өлүм, торлаг мәни чанландырмәз јенидән.
Тәһгир едә билмәзсән һеч бундан сонра сән мәни,
Чүнки артыг бејним јохдур, дүшүнә билмирәм мән.

Гурдлара јем олмагданса, бир гәдәһә чеврилиб
Бундан белә мәчлисләрдә шәраб кәздирмәлијәм.
Унутмагчын бу дүнјанын һәр гәмини, дәрдини
Үрәкләрә, бејинләрә мән гүввәт вермәлијәм.

Бир заманлар мәннм дәхи әглим пар-пар јанармыш,
Гој инди дә башгасынын мән парладым әглини.
Биздән шүүр јох оlanda онун јерини јалныз
Шәраб тутсун! Ондан көзәл нә вар ки? Долдур мәни!

Ич, нә гәдәр бачарырсан! Јохса башга бир нәсил
Мәзарындан чыхарараг сәнин дә бош кәлләни,
Үзәринә ше'р јазар, мәннм кими, будур, бах,
Мәчлисләрдә әлдән-әлә јәгин кәздирәр сәни.

Нә гәдәр ки јашајырыг бу вәфасыз дүнјада
Пис ишләрә тәһрик едир бизи даим бејнимиз.
О заман ки, гурдлар јејир бејнимизи мәзарда
Инсанлара хидмәт едир, бир гәдәһ олуруг биз.

АБИДОС КЭЛИНИ

Түрк һекајәти

Әкәр севмәсәјдик бир-биримиз
Һичран азаблары тапмазды бизи.
Јахын олмасајдыг бу гәләр дә биз
Дәрдә јар олмазды үрәкләримиз.

Роберт Бернс.

*Мөһтәрәм Лорд Һолланда бу һе-
кајәни еһтирам вә һөрмәт һисси илә
она борчлу вә миннәтдар олан һәги-
ги досту Байрон иһаф едир.*

Биринчи нәғмә

I

Дејин, танышсынызмы о көзәл өлкәјлә спз?
Сәһралары күл-чичәк, сәмалары ләкәсиз.
Мәрсин, сәрв ағачлары бүтүн чинајәтләрин
Шаһидидир о јердә... Өз һүснү вар һәр јерин.
Дәрин олур бу јердә сонсуз сәмалар кими
Көјәрчинин севкисин, чалағанын гәзәби.
Үзүм тәнәкләриндән бурда мин орман олур,
Бу јердә күл-чичәкләр һәмишә әлван олур.
Бурда хәфиф јелләрин әтирли ганадлары
*Күл бағындан** өтәндә чичәкләр шан-шан олур.
Бурда лимон бағлары јашыл олур мүттәсил,
Бүлбүлләрин нәғмәси бурда кәсилән дејил.
Јерин, көјүн рәнкләри бир-биринә гарышыр,
Көзәлликдә бу рәнкләр елә бил ки, јарышыр.

* Курсивлә верилән сөzlәр Байрон тәрәфиндән ишләдилмиш
Азәрбајҗан сөzlәридир.

Бу јердә көзәл олур күндүз дә, кечәләр дә,
Дәрјанын сулары да гырмызыдыр бу јердә.
Бу јерин көзәлләри инчә олур күл кими,
Сачлары узун олур зәмидә сүнбүл кими.
Онларын сөз-сөһбәти бүлбүлләрин сәсидир,
Бура Күнәш өлкәси, бура Шәрг өлкәсидир.
Тарихләрә һөкм едән бу јер јенә о јерми?
Шәрг өз өвладларынын әмәлләринә бахыб
Бу күн кечмишләр кими күлүмсәјә биләрми?
Арзулары, ишләри илаһидир, улудур,
Онларын нағыллары хәјалларла долудур.
Ешгинә сәчдә гылан
Бир-бириндән ајрылан
Чаван севкилләрин сөzlәри ишләритәк,
Онларын көксүндәсә сакит дејилдир үрәк.

II

Отурмуш тахтында ихтијар Чәфәр,
Дурмуш сағ-солунда чәсур икидләр.
Онун сифәтиндә дәрин гырышлар,
Гара көзләриндә мин бир гүссә вар.
Мүсәлманын үзү, бир гајдадыр бу,
Билдирмәз һеч заман өз дүјдүғуну.
Буна чалышса да ихтијар Чәфәр,
Үзүндән бәллидир гәлбиндәкиләр.
Онун дәрдли көзү, гәмли чөһрәси
Бурда дүшүндүрүр инди һәр кәси.
Үзүнүн мә'налы ифадәсиндән
Һамы үрәјини охујур һәмән.

III

— Хачәни чағырын, она сөзүм вар,
Сиз дә чыхыб кедин!

Кетди ә'јанлар...

Отагда бир оғул, бир ата галды,
Оғлунун гәлбини шүһнәләр алды.
Атанын өнүндә дурду лал кими,
Әјилди гәмәти бир суал кими.
— Һарун, гој дағылыб кетсин чамаат,
Сонра Зүлөјханы кәтир јаныма.
Көрмәсин гызымы намәһрәм көзү,

Бу, нөгсән кәтирәр мәним шаныма.
 Гоҗ достум шад олсун, өлсүн дүшмәним,
 Гызымын бәхтинә күн доғмуш мәним,
 Неч нә демәјәсән анчаг сән она,
 Өзүм гоҗмалыҗам иши јолуна.
 — Паша дүз бујурур, сөзүңүз һагдыр,
 Гулун вәзифәси гулаг асмагдыр.
 Бу саат, пашамыз, бу саат, — дејә,
 Хачә дүз јолланды һәрәмханәјә.
 Пашанын өнүндә Сәлим баш әјди,
 Ислам тајфасында гајда беләјди:
 Мүсәлманлар үчүн ата өнүндә
 Әјләшмәк, бетәрди́р мин пај өлүмдән.
 О, ајаг үстүндә данышды: — Ата!
 Бачыма, кәнизә ачыгланма сән,
 Күнаһ сајыларса әкәр бу хәта,
 Бу ишдә биринчи мүғәсир мәнәм.
 Динлә, сонра һирслән, мән ки, һәр сөзү,
 Өзүн билирсән ки, ачыг дејәнәм.
 Бу күн дан јериндә күн бојлананда,
 Шәфәгдән од алыб көјләр јананда
 Ојандым јухудан, јата билмәдим,
 Сәһәрин һүснүнү сејр едим, дедим.
 Анчаг бу чәлала, бу көзәллијә
 Тәк бахмаг мәнимчүн әзабдыр, дејә
 Поздум јухусуну Зүлејханын да,
 Дәјишди көзүмдә һәр шеј бу анда.
 Ширин јухудајды нөкәрләр һәлә,
 Севимли бачымла вериб әл-әлә
 Үз гојдуг мешәјә, кәздик, долашдыг,
 Гајалар адладыг, тәпәләр ашдыг,
 О говду, мән гачдым, каһ да о гачды,
 Кәздик аддым-аддым зүмрүд чөлләри.
 Бизим дилимиздә чичәкләр ачды
 Мәчнунун дастаны, Сә’динин ше’ри,
 Чох кәзиб әјләндик, бирдән узагдан
Тәмбурун сәсини ешитдим әл’ан.
 Билдим диванхана топланыр демәк,
 Гајалар адлајыб чөлләр кечәрәк
 Гачдым үз-көзүмдән тәр јаға-јаға,
 Кәлдим пашамызы саламламаға.
 Мән кәлдим, Зүлејха ордадыр һәлә,
 Ата, гәзәбләнмә, һирсләнмә белә.

Паша гәзәбләнди: — Гул оғлу, шејтан!
 Сән, еј имансызын гарнындан чыхан!
 Атан киши көрмәк истәрди сәни,
 Сән көзүндә гојдун һәр диләјини.
 Инди ох атмалы, низә атмалы,
 Мејдан суламалы, ат ојнатмалы,
 Нүнәр көстәрмәли вахтыңдыр сәнин,
 Нүснүнә далмысан сәнсә гөичәнин.
 Далмысан гушларың шаграг сәсинә,
 Чајларың, селләриң зүмзүмәсинә.
 О гыз сәнә хош үз көстәрмәсәјди,
 Өз одундан сәнә борч вермәсәјди,
 Белә инчәлмәзди үрәјин јәгин.
 Олсајды намусун, гејрәтин сәнин,
 Јанардын Вәтәнин һалыңа сән дә,
 Бир ад-сан гојардын ана Вәтәндә.
 Бизн мәғлуб етди христианлар,
 Гејрәтин олсајды, сән буну анлар,
 Оғул, һеч олмаса јалһыз бир кәрә
 Сән дә јолланардын о дөјүшләрә.
 Арвад әмәлиди́р бу әмәлләриң,
 Гој хәнчәр тутмасын сәнин әлләриң,
 Бүтүн өмрүн боју чәһрә әјирсини,
 Әгидәсиз кәллән гој јерә кирсини!
 Гызын архасынча сән дә кет, һарун,
 Јахшы бах, бу јајы, де, көрүрмүсән?
 Бир дә белә етсә әкәр Зүлејха,
 Чаваб верәчәксән өз башыңла сән.

V

Сәлим гыфыл вурду додагларына,
 Үрәјиндә галды үрәјиндәки.
 Пашанын сөзләри даг чәкиб она
 Кәсди христиан гылынчы тәки.
 «Демәк, мән горхағам, мән гул оғлуҗам?
 Еләјсә, бәс мәним өз атам кимди́р?
 Башгасы десәјди мәнә бунлары
 Баһа отуарды она бу тәһгир...»
 Башга һаләт көрдү Сәлим өзүндә,
 Гәзәб гығылчымы јанды көзүндә.

Чәфәр кизли-кизли бахды оғлуна,
 Нәләр сөйләмәди о көзләр она?
 Ону көзләриндә парлажан үсјан
 Чәфәри горхуја салды бу заман,
 Сәлимни көнлүнү алмагчын әлә
 Гымышды, астаңа сөйләди белә:
 — Сусурсан, јахын кәл, оғлум, јахын кәл,
 Сәнин һәр ишини изләјирәм мән.
 Саггалы олана һәр иш, һәр әмәл
 Јарашмаз, ај оғул, сән ки кишисән!
 Мәнә ағ олсајдың гоча јашымда,
 Гылынч сындырсајдың әкәр башымда,
 Нәвәслә бахардым сәнә мән, оғул,
 Афәрни дејәрдим јенә мән, оғул!

Тә'нәли сөзләри дејәркән Чәфәр
 Сәлимә бахырды... О ити көзләр,
 О ити бахышлар, ијнәтәк јенә
 Санчылды пашанын дүз үрәјинә.
 Чәфәр бу көзләрдән горхуб чәкилди,
 Анчаг нә даныша, нә динә билди.
 «Јох, јох! Белә олмаз, бу башсыз оғлан
 Күнү-күндән мәни горхудар јаман.
 Бөјүк тәһлүкәдир бу мәнә тез-кеч,
 Әзәлдән мән ону севмәмнишәм һеч.
 Мәним үрәјимдә јох онун јери!
 Ону фәрасәтсиз гадын әлләри
 Чәјран овуну да бачармаз... Анчаг,
 Јарамаз мәнә дә архајын олмаг,
 Шүбһәлидир онун сүкүту белә,
 Мәним ганымдандыр ганы да һәлә.
 Бу ган... Бу сирдән ки, өзүм һалыјам,
 Мән она даһа чох көз олмалыјам.
 О да мәни севмир. Бәс мән нејләјим?
 Гәлбимни сиррини мән кимә дејим?
 Мәнимчүн гул олмуш бир христиан,
 Ја да бир әрәбдир Сәлим һәр заман...»
 «Дајан, Зүлејханын сәсимидир бу?
 Бу сәс һуриләрин һимнинә бәнзәр.
 Ону анадан да чох севирәм мән,
 Гој онун һүснүнү горусун көјләр».
 — Пәрим, хош кәлмисән, сәнин нәфәсин
 Чаныма чан верир, үмидим сәнсән.

Сәһраји-Кәбирдә тәшнә бир кәсин
 Ичдији су гәдәр сән дә ширинсән.
 Сән доғулан заман, гызым, нә дејим,
 О *Мәккә евинә* мәним вердијим
 Нәзир гәдәр нәзир вермәмниш һеч кәс,
 Атан бир ан сәнсиз јашаја билмәз.

VI

О, күнаһкар бир гадын — мәғмун, вәфасыз кимн,
 Илк дәфә алдадылмыш бир дилрүба гыз кимн
 Бахырды һәм горхулу, һәм дә истәкли олан
 Иланын көзләринә. Нечә ағырды бу ан!
 Елә бил ки, јухуду, бу бир хәјалды, ја да
 Үрәкләр бирләширкән бир-биринә јухуда,
 Саныр ки, көјдә тапмыш јердә итирдијини.
 (Һәјат верә биләрми хәјалын вердијини?)
 О залым сәркәрдәнин көзәл гызы бир чичәк,
 Әзиздир, дәфи едилмиш ешгин хатирәситәк.
 Тәмиздир бир ушағын һәзин дуасы гәдәр,
 Ону һүснүнү көрән ширин-ширин иләјәр.
 Көзәллик! Мә'налысан сән дүнән дә, бу күн дә,
 Илаһи көзәллијин вәсфиндә, тә'рифиндә
 Сөзүн ачизлијиндән ким шикајәт етмәмниш?
 Ким сәнә һејран галыб башыны јелләтмәмниш?
 Јанағы каһ ағарыб, каһ да хал-хал олмамыш?
 Көзәллијин өнүндә һансы дил лал олмамыш?
 Һансы үрәк вурмамыш өнүндә јејин-јејин?
 Мүгәддәс тимсалыјды Зүлејха көзәллијин!
 О, әглини башындан ејләјәрди баханын,
 Үзү гәдәр көзәлди гәлби дә Зүлејханын.
 Мусиги сәсләнирди онун хош нәфәсиндә,
 Чәјлар нәғмә дејирди онун титрәк сәсиндә.
 Елә бил ки, тәбиәт өзү јаратмыш ону,
 Көзләри ајна кимн әкс едирди руһуну,
 Елә бил ки, јаратмыш һүснү әмәлләрини.
 Јавашчадан галдырыб о, тумбул әлләрини
 Көксүнүн үстә гојду. Бирдән чошуб чағлады,
 Атылыб атасынын бојуну гучаглады.

Итирди өзүнү, дејәсән, Чәфәр,
 Әријиб јох олду гәлбиндәкиләр.
 Чох шеј демәлидир гызына бу күн,
 О һардан башласын, нечә сөјләсин?

— Зүлөйх! Еј мөним күлүм, күлшөним,
 Нэ гэдэр эзизсэн атана, билсэн!
 Сэнэ бэслэдијим гајғымдан мөним
 Бэлкэ дэ, бэлкэ дэ һалы дејилсэн!
 Сэнлэ ајрылығы дүшүнөндө мөн,
 Нэ ағрылар кечир бу үрәјимдән!
 Тез-кеч бу кэдәри мән көрмөлијәм,
 Сәни башга евэ көчүрмөлијәм.
 Сән ки. бу ганундан артыг һалысан,
 Гызым, башгасыјла јашамалысан!
 Башгасы! Сорсана кимдир, нәдир о?
 Бүтүн вурешларын өнүндәдир о!
 Икилдир, гочагдыр, һәр ишдә башдыр,
 О. һәлэ горхуну танымамышдыр.
 Гара Осман нәсли бу вахта гэдәр
 Дајанмыш башында Тејмуриләрин.
 Гәдр-гүјмәтини јахшы билирләр
 Онлар тутдуглары һәр гарыш јерин.
 О, бир аз гочадыр, дүзүнү билсэн,
 Ушаға вермөрәм, ахы, сәни мән.
 Хејли дөвләти вар, зәнкиндир јаман,
 Сәнэ боллу мирас галачаг ондан.
 Бу күнә кор олсун гој дүшмән, гызым,
 Һәм о гүввәтлидир, һәм дэ мән, гызым.
 Әкәр бирләшәрсә гүввәләримиз,
 Өлүмү күлүшлэ гаршыларыг биз.
 Атасына мүт'и бир өвлад кимн,
 Јәгин ки, апладын сән нијјәтимн.
 Мән сәнэ, а гызым, өјрәтдим буну,
 Саһибин өјрәдәр ешгин јолуну!

Зүлөјханын башы көксүнә енди,
 Гара көзләриндә јаш киләләнди.
 Јапағыны хәфиф көлкәләр алды,
 Бозарды, гызарды, каһ да саралды.
 Итирди өзүнү, сөзләр ох кимн
 Дәјди гулағына, дешди гәлбинн.
 Горхуму, һәсрәтми онун сирдашы?
 Гызын көзләринә ипчи көз јашы

Елэ јарашыр ки, мәнәббәт белә
 О көз јашларыны өпүшләрилә
 Гурутмаг истәмәз бир анлыг бары.
 Һәјадан гызарды күл јанаглары.
 Онун јанағында ачылан лалә
 Елэ көзәлдир ки, мәрһәмәт белә
 Истәмәзди онун азалмасыны,
 Ал-әлван күлләрин јох олмасыны.
 Ата һисс етсә дэ бәс нәдән, нијә
 Вурду бу һаләти көрмәмәзлијә?
 Үч дәфә әл вурду, тез кәлди нөкәр,
 Әмр етди атыны јәһәрләсинләр.
 Даш-гашлы *чубуғу* кәнара атды,
 О. ајаға галхды, гашыны чатды.
 Миниб кәһәринә чыхды чөлләрә,
 Далынча дәлиләр баш вурду јерә,
 Дүзүлдү јанында сәфләрә мин-мин.
 О кетди мәмәлүк мәгриблиләрин
 Мәшгинә бахмаға. Гој ојнасынлар,
 Гылынч дөјүшүнүн өзкә һүснү вар.
 Тәк гызлар, маврлар диллиндә әнин
 Чүрүјүр күнчүндә һәрәмханәнин.

Тутду әлләрилә башыны бу ан,
 Бахды узаглара о. јана-јана.
 Зилләнди көзләри шүтүјүб ахан
 Ана Дарданелин көј суларына.
 Сәлим көрмәјирди, бахырды анчаг,
 Фикри сулар кимн ахырды анчаг.
 Бахырды, көрмүрдү Сәлим бу заман
 Пашанын *дүлбәндли* дәстәсини дэ,
 Әсла ешитмирди гылынч ојнадан
 Икидләрин вәһши, кур сәсини дэ.
 Онун гулағына чатмырды әсла
 «Аллаһ, аллаһ» сәси дөјүшәнләрин.
 Чәфәрин гызыны дүшүнүрдү тәк
 Хәјала далараг о, дәрин-дәрин.

Зүлөйхә аһ чәкди, Сәлим динмәди,
 Дајандығы јердән һеч тәрпәнмәди.
 Һәлә сәјр едирди о узағлары,
 Үзү гәм далғалы, рәнки сапсары.
 Дөндү она тәрәф Зүлөйхә бу ан,
 Бир шеј анламады о лал дурушдан,
 Одлу бир кизилти кечди гәлбиндән,
 Анлаја билмәди нә үчүн, нәдән
 Ону данышмаға гојмајыр үрәк,
 Сыхылыр варлығы бир мәнкәнәтәк.
 «Үзүнү дөндәрнр о мәнән һәлә,
 Биз көрүшмәмишдик әввәлләр белә.
 Онун арзусу нә, хәјалы нәдир?
 Бу рәфтар мәнимчүн чох гәрибәдир».
 Ајырыб Сәлимдән көзүнү бирдән,
 Зүлөйхә отағы кәзди, доланды.
 Донуг көзләрилә бу заман көрән,
 Сәлим нә дүшүндү, Сәлим нә анды?
 Зүлөйхә көтүрүб тез күлабданы
 Чиләди, әтирә тутду һәр јаны.
 «Иран әтри-күлү» учду бу ара
 Сәпилди тавана, зәр диварлара.
 Сәлим билдимни ки, бу нә ојунду?
 Дамлалар онун да үстүнә гонду.
 Бу чағрыш Сәлимә әсәр етмәди,
 Онун үрәјини һеч тәрпәтмәди.
 Сәлим бир даш кими динмәди, дурду,
 Әзаблар, фикирләр ону сусдурду.
 — Бу нәдир, һәлә дә пәришанмысан?
 Сән белә дејилдин, ахы, бир заман.
 Аһ, Сәлим! Бу кәдәр јарашмыр сәнә,
 Бәри дөн, су сәпим әләмләришә.
 Зүлөйханын хумар көзләри бу дәм
 Дәјди дибчәкдәки күл-чичәкләрә.
 Онун нәзәриндә дәјишди әләм,
 Дүшүндү, башыны диңкәрәк јерә:
 «Күлләри өзүнә тутараг һәмдәм
 Бир заман онлары Сәлим севәрди.
 Она бу күлләрдән һәдијә версәм
 Бәлкә гардашымын азала дәрди».
 Дәриб гызыл күлү Зүлөйхә бу ан

Инчә тәбәссүмлә узатды она.
 Өзү дә билмәди анчаг нә заман
 Дөшәнмиш Сәлимни ајағларына.
 — Гардашым, һирсләнмә, тез ол, бәри дөн,
 Көр бир нә дејирәм, ахы, мән сәнә,
 Бу күл, дәрдләрини дағымәг үчүн
 Бир намә кәтирмиш бүлбүлдән сәнә.
 Бүлбүл сөјләјир ки, өтәчәјәм мән.
 Бу кечә ән ширин нәғмәләримни,
 Гој Сәлим ајрылсын өз дәрдләриндән,
 Күлсүн дәрд ичиндә о мәним кими.
 Күлүб данышасан, дејә сән јенә
 Шәнлик гатачагдыр о. өз сәсинә.

— Нечә? Таб едәрми бу дәрә үрәк?
 Мән вердијим күлү алмырсан демәк?
 Сән мәнә гәзәблә бахырсан һәлә,
 Сәлим, көрмәмишдим мән сәни белә.
 Сәни мәнән артыг, де, ким севәр, ким?
 Аһ, әзиз Сәлимим, әзиз Сәлимим!
 Нифрәтми едирсән мәнә, сөјлә, сән?
 Бәлкә дә горхурсан? Аһ, чәкинирсән!
 Кәл, кәл, сән башыны гој синәм үстә,
 Сәнә лајла чалым мән аста-аста.
 Сәни мәст ејләјим өпүшләримлә,
 Нијә тутулмусан, нә олмуш белә?
 Сәнә дикилмишдир мәним көзләрим,
 Гәлбинә руһ версин гәлбинни сәси.
 Әсәр еләмәди сәнә сөзләрим,
 Нә дә ујдурдугум бүлбүл намәси.
 Атамыз чох сәртдир, билirik буну,
 Сәнин дә бу гәдәр сәрт олдуғуну
 Билмирдим, бу сәртлик гәлбимә охдур,
 Атамыз бир гәдәр сәнә сојугдур.
 Анчаг, сөјлә, бәс сән јенә осанмы?
 Бачынын ешгини унутмусанмы?
 Пашанын әмрини сусдурду сәни,
 Чохалтды дәрдини, кәдәрләрини?
 Бәлкә дүшмәниндир Гаросман сәнин?
 Әкәр белә исә әмин ол, әмин,
 Вермәрәм көнлүмү мән она гәсдән.

О Мәккә свинә анд ичирәм мән!
 Өзүн де, сән нечә бахырсан буна?
 Дөзәрәмми сәнин аҗрылыгына?
 Әкәр аҗырсалар зор илә бизи,
 Де, ким тәскин едәр үрәжимиз?
 Мәним пасибаным онда ким олар?
 Сәнин мәндән башга сирдашынмы вар?
 Јох, елә бир гүввәт тапылмаз һәлә
 Руһуну руһумдан аҗыра билә.
 Мурдар *Әзрајылын* ганлы охуна
 Һансымыз туш олсаг (әмин ол буна),
 Бу, һәр икимизә вурулан дағдыр,
 Бир вуран үрәкләр бир сусачагдыр!
 Мәһв олунча бизим диләкләримиз,
 Әбәди үҗүҗаг бир мөзарда биз...

XII

Өлүҗдү, елә бил, о, чана кәлди,
 Ғызын сөзләриндән һәҗчана кәлди.
 Чеврилди бирдән,
 Ғалдырды јердән
 Дизи үстә чөкмүш ғызы о, рһал,
 Елә бил, јох олды о дөрд, о элал.

Ғәлбиндәки фикирләр
 Кизләнмәди дәриндә,
 Ғара-гура хәҗаллар
 Алышды көзләриндә
 Көҗләрин гүббәсиндә
 Парлајан шырым кимн.
 Булудлар архасындан
 Чыхан илдырым кимн
 Онун гәлби бу заман
 Парлады кирпикләри
 Арасындан...
 Аһ, һејһат!
 Нә шејпур сәсләриндән
 Дөҗүшлөрдә үркән ат,
 Нә ғәфил ит сәсиндән
 Сәксәнән гарт чанавар,
 Нә дә сон дөҗүшләрә
 Чағрылан бир зүлмкар
 Титрәмәмиш, әсмәмиш

Зүлејханын андыны
 Ешидиркән, титрәјән
 Сәлим кими... Аһ, нәдән!
 Динләјиб Зүлејханы
 Сәлим бајагдан бәри
 Ачыб төкдү гәлбиндә
 Кизләтдији сирләри:

— Артыг мәнимкисән, мәнимсән, бәли,
 Сән һәм бу дүнјада, һәм о дүнјада.
 Аҗырмаз әчәлин Ғара чәнкәли
 Сәни мәндән, сәнсиз јанарам ода.
 Сәнин о пак андын бағлады бизи
 Ғырылмаз телләрлә бир-биримизә.
 Һеч бир шеј сарсытмаз үрәжимизи,
 Һөкм еҗләјә билмәз көҗләр дә бизә.
 Өз үлви, мүгәддәс андынла мин-мин
 Башлары өлүмдән хилас еҗләдин.
 Рәнкин ағармасын! Сәнин һәр түкүн
 Мәндән тәләб едир мин гурбан бу күн.
 Бир гыврым түкүнү, сән инан мәнә,
 Дәјишмәм Истәкар хәзинәсинә.
 Бир күн үрәжими думан-чән алды,
 Мәни данладылар, Ғаным Ғаралды.
 Ғорхаг адландырды мәни ихтијар,
 Гул оғлу олсам да, өз аләмим вар.
 Диксинмә, бу сөзү
 Деди о өзү!
 Артыг нә дејәрләр бир гул оғлуна,
 Сәнин хатиринә дөзүрәм буна.
 Нејнәк, һәр тәһгирә чатар бир әвәз,
 Анчаг андымызы билмәсин һеч кәс.
 Сәни, еј Зүлејха, мәним әлимдән
 Алмаг истәјәни таныјырам мән.
 Дөвләтлидир, анчаг кәдәдир, кәдә,
 Ситајиш етмәјир *мүсәллимә дә*.
 Бунлар кечәр, арзум будур ки, јалныз
 Һеч вахт позулмасын бизим андымыз.
 Осман бәјә исә өз Ғәјдасытәк
 Мәним адамларым чаваб верәчәк.
 Дар күндә өз архам, өз достларым вар,
 Мәним Ғисасымы тез алар онлар.
 Јахшы таныјырам досту, дүшмәни,
 Көрүндүјүм кимн дүшүнмә мәни!

— Көрүндүүн кими дүшүнмэмэкми?
 Нечэ дэжишдирди сәни бу кэдэр?
 Аһ, Сәлим, нечэ дэ сән башгалашдын,
 Нэ гэдэр инчәдин, шәндин бу сәһәр.
 Сәп мәним ешгимдән хәбәрдар идин,
 О неч вахт сојумаз, әмин ол, әмин!
 Јалныз сәни көрмәк, сәнинлә олмаг
 Ән бөјүк истәјим, арзумдур анчаг.
 Бирликдә данышмаг, бирликдә күлмәк,
 Сәнинлә јашамаг, сәнинлә өлмәк! —
 Будур ән мүгәддәс диләјим мәним,
 Ешгинлә чырпыныр, үрәјим мәним.
 Сәнин көзләрини, јанагларыны,
 Сәнин әлләрини, додагларыны.
 Өпмәк истәјирәм белә, белә, бах!
 Кифәјәтдир, сәндән дојмурам анчаг.
 Аһ, аллаһ! Од јағыр додагларымдан,
 Мәнәдәми кечди сәндәки һәјчан!
 Мәним дә јанағым гызармыш, дејән,
 Сән хәстә оlanda, аһ, нолајды мән
 Сәнин һәр дәрдинә ортаг олајдым,
 Сәрв олуб башына көлкә салајдым.
 Алныны сыгамаг, телини ешм
 Бүтүн дөвләтим сәнлә бөлүш. Әк,
 Анчаг хәрчләмәмәк истәрдим, Сәлим,
 Аһ, мәним гардашым, мәним дәчәлим!
 Сәнинчин јелләрә верәрәм өмрү,
 Һәр шејдән кечәрәм мән сәндән өтрү.
 Һәр шејә һазырам. Анчаг өләркән
 Көзләрини өртмәк истәмәрәм мән.
 Бу дәрәдә ким дөзәр, ким таб едәр, ким?
 Будур дујғуларым, дүшүнчәләрим.
 Даһа бундан артыг нә кәрәк бизә?
 Бу гэдәр јахынкән бир-биримизә,
 Нәдир гәлбимиздә јатан сирләр?
 Сирр сахламаг сәнә хошдурса әкәр,
 Нә етмәк, Сәлимим, гој белә олсун.
 Бу да ешгимиздә бир пиллә олсун!
 Анчаг бәс «силаһым», «достларым» нәдир.
 Анламырам, бунлар нәјә кәрәкдир?
 Мәнә елә кәлир бу заман Чәфәр

Бу бөјүк андыны ешндә биләр.
 Анчаг нә гәзәби, нә һирси бир ан
 Мәни дөндәрәммәз өз инадымдан.
 Олдуғум кимијәм эзәлдән бәри,
 Заманын о ачы, сәрт күләкләри
 Дэјишдирә билмәз мәни неч заман.
 Зүлөјханын көзү ушағлығындан
 Јалныз сәнә бахмыш, сәнә дикилмиш,
 Сәни өз үрәји, өз ешги билмиш.
 Еј әниз гардашым, достум, Зүлөјха.
 Сәндән өзкәсинә бахармы? Әсла!
 Сәнә бәсләдијим һиссләримни,
 Де, сәнин өнүндә бир китаб кими
 Нечин ачмалыјам? Сыхылыр үрәк,
 Ахы, һәгигәти нејчин кизләдәк?
 Пәрдәләр чәкилмиш көзләримизә.
 Бизим сәрт шәриәт тапшырды бизә:
 Күнаһдыр көрүнмәк намәһрәмләрә.
 Бүтүн өмрүм боју һәлә бир кәрә
 Онун еһкамына зидд кетмәк. Ишәм,
 «Пәјғәмбәр» демишәм, «аллаһ» демишәм.
 Бу ганун нә гэдәр хош кәлир мәнә,
 Чүнки көрүнмәдим бир өзкәсинә.
 Сәлим, көрмәдијим адама кетмәк
 Мәнә ағыр кәлир. Анчаг нә етмәк?
 Беләјсә, бу сирри бәс нә үчүн сән
 Кизләтмәји мәнә мәчбур едирсән?
 Билирәм пашанын хасијјәтини,
 Билирәм, о, әсла севмәјир сәни.
 Тез-тез гәзәбләнир о әбәс јерә,
 Нифрин дә јағдырыр улу көјләрә.
 Ону бәд әмәлдән сахласын аллаһ,
 Кизләниб гәлбимдә нәсә бир күнаһ.
 Күнаһ сајылырса, аһ, бунлар әкәр,
 Башыма гәзадан јумруглар дәјәр.
 Аһ, Сәлим, кәл мәнә ач өз сиррини,
 Әзабдан, гүссәдән хилас ет мәни.
 Одур, *чухадары* көрүрәм, аһ, мән,
 Мәшгини гуртармыш атам, дејәсән.
 Онунла көрүшмәк әзабдыр мәнә,
 Нә үчүн беләдир, Сәлим, десәнә?

— Зүлејха, тез чәкил сән отагына,
 Дуруш кәтирәрәм мән өзүм она.
 Фәрманлар, веркиләр һагда инди биз
 Сөһбәт едәчәјик, беләдир шәксиз.
 Горхулу хәбәрләр алырыг һәр күн
 Дунај саһилиндән. Бу бизим үчүн
 Бөјүк тәһлүкәдир, дүшмүшүк сәсә,
 Ордуну дағыдыр бизим вәзирсә.
 Күлүб ордумузун бу «чәлалына»,
 Тәшәккүр көндәрир кафирләр она.
 Амма, бах, елә ки, сәсләнди тәбил,
 Чыраглар сөнәндә, зүлмәт чөкәндә
 Сәнин отагына кәләрәм мән дә.
 Сакитчә чыхарыг, кедәрик јенә
 Јухулу суларын саһилләринә.
 Бизим бағымызын һасары үстдән
 Һеч кәс аша билмәз, архајынам мән.
 Кечәнин јарысы кечәрәк баға
 Һеч кәс чүр'әт етмәз бизи пусмаға.
 Әкәр тапыларса белә бир гочаг,
 Мәним гылынчымдан төһфә алачаг.
 Орда Сәлимини таныјачаг, сән
 Чох кизли шејләри өјрәнәчәксән.
 Мәндән горхма, мән ки. сә. ләм, сәнин,
 Мәндә ачары вар һәрәмханәнин...
 — Мәндән горхма! Сән ки. бу вахта гәдәр
 Белә данышмаздын, нәдир бу сөzlәр?
 — Ди, тез ол, һарунун көзәтчисинә
 Мән бәхшиш вермишәм, алачаг јенә.
 Онлар әлимдәдир, мәндәдир ачар,
 Аһ, сәнә демәјә чохлау сөзүм вар.
 Зүлејха, бу кечә әмин ол ки, сән
 Мәним һәр сиррини ешидәчәксән.
 Охујуб дәриндән мәним гәлбими,
 Көрәрсән, дејиләм көрдүјүн киими.

I

Һелленин* үстүндә курлады туфан,
 Севки дә о кечә ишләјиб күнаһ
 О Сестос гызынын үмиди олан
 Чаван гәһрәманы унутмушду, аһ!
 О кечә көј үзү нура бојанды,
 Онун гәл'әсинин мәш'әли јанды.
 Санки гопан күләк, (бу кечә јары)
 Дәниз гушларынын чығыртылары
 Мә'налы-мә'налы инилдәјирди,
 Она өз јурдуну тәрк ет дејилди.
 Јанырды көзүндә аловланараг
 Онун мәһәббәти, севкиси анчаг.
 Ону саламлајан јеканә улдуз
 Һерон маһнысыны дејирди јалныз:
 «Далғалар, үрәкдир севкинин јери,
 Кәлин ајырмајын севкилиләри».
 Бу маһны, бу дастан олса да көһнә,
 Бу илаһи севки тәзәдир јенә.
 Севәнләр гатлашыб чәбрә һәр заман
 Кечәр мәһәббәтин фыртынасындан.

II

Һелленин үстүндә чошур далғалар,
 «Көјләрә совурур сулары рузкар,
 Кечә пәрдә чәкир чох наһаг јерә
 Ганла суварылмыш дүзәнликләрә.

Приам дөврүндән галан мәзарлар
 Бизә хатырладыр о кечән күнү,
 Кор, гоча Скио адаларына
 Бахмагла алдадыр өзү өзүнү.

* Дарданел богазынын гәдим јуан дилиндә ады. Јуан әфсанәсинә көрә Агамос шаһын гызы Һелле бурада батмышдыр. Буна көрә дә јуанлар Дарданел богазыны Һелле дәнези адландырмашлар.

Мәним ајагларым, еһ, бир заманлар
 О көзәл јерләрдә аддымламышдыр.
 Һәр бир гарышында ајаг изим вар,
 О мүгәддәс јерләр мәнә танышдыр.
 Севдалы мүғәнни! Дајанма, инлә,
 Дүшүнмәк, гәмләнмәк хошдур сәһнлә!
 Бу јердә һәр гаја, һәр учуг, јәгин,
 Өтән дөјүшләрдән бир јадикардыр.
 Һәр јашыл тәпәдә мин бир шаһидини
 Адсыз, хатирәсиз түрбәси вардыр.
 (Һәлә јазылмамыш дәһшәти онун.)
 Јалајыр дашлары суларын дили,
 Сәһни доғма, «Кеннш һеллеспонтонун»
 Дәли далғалары јујур саһили.

IV

Кечә ганад кәрди, һава гаралды,
 Һелле суларыны көлкәләр алды.
 Иданын* үстүнә, чәмәнә, чөлә
 Ај өз шәфәгини сачмајыр һәлә.
 Инди онун бүллур шәфәгләриндән
 Наразы галармы бир әскәр...лә?
 Дөјүшләр кәсилмиш, ишә ба...ишә,
 Чобанлар севинир бу асајишә.
 Ганады ғырылмыр учан гушларын,
 Дарданын охујла мәһв олмушларын
 Мәзары үстүндә сүрүләр отлар,
 Салыб көлкәсини чөлә булудлар.
 Бир вахт бу тәпәдә нә'рә чәкәрәк
 Аммонун өвлады долашарды тәк.
 Шаһларын дурдуғу бу һүндүр тәпә
 Инди гәриб, тәһһа мәзара бәһзәр.
 Бурда јатанларын — гәһрәманларын
 Адыны чәкмәјир тәк әһнәбиләр.
 Түрбә чох јашајыр, билирмисән сән,
 Гәдим, әфсанәви абидәләрдән.

* Түркиядә ән јүксәк даг зирвәси.

Чобан јол көстәрәчәк (көјләр гара, јер гара)
 Кечә јарысы бурдан өтән гајыгчыларә,
 Мајак белә јанмасын бу фүсункар кечәдә.
 Аһ, бу гаранлыг кечә әсрарлыдыр нечә дә!
 Көрфәзин ишыглары сөнүб итди бирбәбир,
 Сүкута гәрг олду көј, сүкута гәрг олду јер.
 Алышырды тәк чыраг кечәнин бу чағында
 О көзәл Зүлөјханын балача отағында.
 Бәли, јаныр тәк чыраг орда ахшамдан бәри,
 Тахт үстүнә сәпилмиш кәһрәба данәләри.
 О кәһрәба тәсбәһин јанында, һәм дә будур,
 Бәзәкләрлә јазылмыш мүгәддәс Гур'ан дурур.
 Титрәдәрәк сәһнини
 Охујур аста-аста о, күрсү ајәсини.
 Сәрилмиш, сәпәләнмиш тахтын үстүнә чин-чин
 Зәрли диванлары да Иран шаирләринини.
 Бунларын үстүндә дә каһ ағлајан, каһ сусан
 Уду гојулмуш онун. Көксү гара, бағры ган
 Чырағын бир јанында чини дибчәкләр дә вар.
 Дөшәмәдә күлүмсәр гәдим, әлван халчалар.
 Бунлар Иран бәзәји, Шираз чинчәкләридир,
 Бунлар мәзлум инсанын зәһмәтидир, тәридир.
 Анчаг јаман ағырдыр бу отағын һавасы,
 Һаны евин пәриси, нијә бошдур јувасы?
 Бу дәһшәтли кечәдә алдадыб нөкәрләри
 Нејчүн тәрк етмиш көрән өз евини о пәри?

VI

Унудараг һәр шеји,
 Мүсәлманлардан өзкә һеч кәсин кәјмәдији
 Чод, самур дәрисинә бүрүнүб кечә јары,
 Зүлөјха аста-аста тапдајыб отлуглары
 Әзиз бәләдчисини, Сәлими изләјирди,
 Күләк ишилдәјәрәк, санки нәғмә дејирди.
 Ону кери дөнмәјә мәчбур етсә дә горху,
 Бачармырды о анчаг. Јох, јох! Һеч мүмкүнмү бу?
 Ајрылса гардашындан онун гәлби ган ағлар,
 Сәлими данлајармы һеч о зәриф додаглар?

Нəһајəт, тəбнəтин əли илə дүзəлмиш,
 Инсанын əли илə дəјишиб чанə кəлмиш
 Мағараја чатдылар. О, нə кениш, нə дарды,
 Бурада о чох заман өз удуну чаларды.
 Əзбəрлəрди Гур'аны бə'зəн дə һəзин-һəзин,
 Бə'зəн дə дүшүнəрди мə'насыны чəннəтин.
 Аһ, онун пəјғəмбəри гəрибə кəлир онə,
 Һəгəрəтлə бахыбмыш нəјчүн гадын руһуна?
 Пəјғəмбəр демəмишдир мə'мин мүсəлманлара
 Руһу һара кедəчəк гадын əлəндəн сонра.
 Јери чохдан һазырдыр Сəлимин чəннəтдə, аһ,
 Ғыз һеч инанə билмир, инанə билмир, аллаһ!
 Чəннəтдə Зүлəјхəсыз јашаја билсин Сəлим,
 О сəһрли алəмə тəнһə чəкилсин Сəлим.
 Һансы чəннəт һуриси, ахы, Зүлəјхə гəдəр
 Сəлимин севə билəр, ону охшаја билəр?

VIII

Ичəријə киричə гуруду һəјкəл кими,
 Јаманчə дəјишилмиш мағаранын кəркəми.
 О күндүзлəр кəлəрди, ахы, бура кизличə,
 Бəлкə кəзə башга чүр кəрүнүр һəр шəј кечə.
 Əтрафа нур сачараг
 Јаныр, јаныр мис чыраг.
 Дүлбəнди дəлилəрдə кəрмəдији силаһлар
 Јығылмыш бир бучаға. Аман, бурда нə сирр вар?
 Бу харичи ғылынчлар нəјчин јығылмыш белə?
 Биринин дəстəсиндə ган изи дə вар һəлə.
 О, бəлкə дə күнаһсыз бир фəғирин ганыдыр,
 Күнаһсыз ган ахытмаг бəшəрин нөгсаныдыр.
 Тахт үстүндə гəдəһ вар. Ичиндə шəрбəт* ир?
 Шəрбəтə бəнзəмəјир, аһ, ким билир о нəдир?
 Сəлимин кəрмəк үчүн Зүлəјхə кери дөндү,
 Аһ, онə гардашы да башга чүрə кəрүндү.

IX

Сəлим тамам дəјишмиш кəркəминин, бир заман
 Тахдығы дүлбəнди дə чыхарыбдыр башындан.
 Онун əвəзиндəсə о, чалма бағламышдыр,
 Белини ишлəмəли кəмəр гучагламышдыр.

Лə'л бəзəкли хəнчəри чыхармыш кəмəриндəн,
 Гоша тапанчалары асмыш онун јериндəн.
 Бир дə əјри бир ғылынч дəјир топуғларына,
 Аһ, бу тəзə кəјими нəчə јарашыр онə!
 Күмүшлəрлə бəзəнмиш чийниндəки ағ плаш
 Дизлəриндəн ашағы јеллəнир јаваш-јаваш
 Атдыгча аддымыны. Олмасајды, аһ, əкəр,
 Алнындакы о вугар, кəзүндəки шəфəғлəр,
 Сакит дурушундакы о əзəмəт, шүбһəсиз,
 Адн гəлєончуја* бəнзəдəрдик ону биз.

X

— Демншдим ки, дəјилəм һеч дə сən кəрдүјүнтəк,
 Доғру сөјлəдијими инди өзүн кəрəчəк,
 Тəəччүб едəчəксən, инан, еј кəзəл ниқар,
 Јухуја да сығмајан гəмли бир дастаным вар.
 Бу дастаным сəнин дə гəлбини јахачагдыр,
 Артыг өз һəјатымы кизлəтмəјим һаһагдыр,
 Сən буну билмəлисən. Демə дəлисən, нəsən,
 Сən о Ғара Османə эрə кетмəмəлисən!
 Əкəр күл додағларын башга сөзлəр десəјди,
 Габағымда титрəјиб о анды ичмəсəјди,
 Бəлкə дə өз сиррини мən ачмаздым һеч сənə,
 Сəбəб олмаздым сəнин кəдəринə, гүссənə.
 Мən инди ачмајырам сənə мəһəббəтимини,
 Излəјир инди бизи тəһлүкə кəлкə кими.
 Зүлəјхə, башғасына эрə кетмəмəлисən,
 Бил, акаһ ол ки, сəнин гардашын дəјилəм мən.

XI

— Аһ, «Гардашын дəјилəм» сөзүнү кəтүр керин,
 Күлдүрмə үстүмүзə јадлары, өзкəлəрин.
 Ај аллаһ! Бу дүнјада мən тəк доғулмушаммыш?
 Гој ағлајым бу күнə. Сənə јад олмушаммыш?
 Демəк севмəјəчəксən бундан сонра мəни сən,
 Буну ағлар үрəјим һисс етмишди əзəлдəн.
 Анчаг буну јахшы бил, Зүлəјхəјам мən јенə,
 Сəни севən, охшајан бир бачыјам мən сənə.
 Əкəр хошдурса сənə, дурма, өлдүр сən мəни,
 Ачыг снəм кəзлəјир сəнин мəһкəм эрбəни.

* Дəјинзин демəкдир.

«Өл» десэн, мэн өлөрэм, назырам һәр эмрини,
Сәлимсиз бир һәјатдан өлүм чох хошдур мәнә.
Мән инди анладым ки, атам ким, сән дә кимсән,
Чәфәри сән өзүнә нејчүн дүшмән билмисән?
Мән Чәфәрин гызыјам, сөјлә, буна көрәми,
Һамы сәнә лағ едир, тәһгир едир гул кими?
Јох, бачынам, чыхмарам, Сәлим, эмриндән сәнин,
Эмр елә, голу бағлы гулун олум мән сәнин.

XII

— Мәним гулум Зүлејха, сәнин гулунам өзүм,
Сәнсэн мәним тәләјим, сәнсэн кечәм, күндүзүм.
Јох, бизим тәләјимиз бағланыб бир-биринә,
Анд ичирәм, Зүлејха, пејғәмбәрин гәбринә.
Гој мәним бу нијјәтим дәрдинә мәһһәм олсун,
Гылыҗыма јазылмыш
Гадир Гур'ан әјәси гој мәнә һәмдәм олсун!
Горусун ешгимизи һәр бәладан, хәтадан,
Гылынчымын одунда гој әрисин сис, думан.
Андым салар көјләрдән гушун да ганадыны,
Гүрурла кәздирәрәм үрәјимдә адыны.
Сәнин атан олса да мәним гәддар дүшмәним,
Дөјүнүрсән һәр заман үрәјимдә сән мәним.
Чох севмиш мәним атам Чәфәри — гардашыны,
Чәфәрсә «уф» демәдән кәсмиш сән башыны.
Мәним көрпәлијимә ачымыш, өлдүрмәмиш,
Јаланчы гајғыларла о мәнә лајлај демиш.
О, мәни изләјирди, зәнчирини гырага,
Бир күн гача биләчәк шир баласы тәк анчаг.
Ахыр дамарларымда инди атамн ганы,
Санки мәнән сорушур: «Интигамын бәс һаны?»
Јалһыз сәнин хәтринә көзләјирәм һәлә мән,
Салмајырам Чәфәрин чанына вәлвәлә мән.
Лакин мәнә бурада галмаг артыг јарамаз,
Һәлә дастан битмәмиш, сән ардына гулаг ас.

XIII

— Әјрәнә билмәмишәм бу вахтадәк һәлә мән,
Һансы бир һисс гардашы етмиш гардаша дүшмән.
Чох кичик бир иш үстә үрәк кәлир түғјана,
Гаты дүшмән кәсилир. бә'зән инсан инсана.
Аһ, атам Абдулланын гочаглығы бу күн дә

Јашајыр Босниләрин* ширин нәғмәләриндә,
Пасванн дәстәләри јенә ондан дејирләр.
Өз дәрин нифрәтини боға билмәмиш Чәфәр,
Өлдүрмүш гардашыны. Аһ, нечә дә гымыш о,
Бәс мән нејләмәлијәм, неч билмирәм, доғрусу,
О, мәни азад етмиш, өлдүрмәмиш о. мәни,
О замандан һамыдан кизләмиш өз сиррини.

XIV

Әввәл һәјаты, сонра һакимијјәт јолунда
Пасван, вурушмаларда гәләбә чалды сонда,
Тәкәббүрлә, гүрурла, о, Видада отурду,
Һүзурунда пашалар әлләри дөшдә дурду.
О заман гардашлар рүтбә дәхи вердиләр,
Һәрәси бир һиссәјә рәһбәрлик едирдиләр.
Атларынын гүјругу, далғаланды онларын,*
Софја дәрәси олду мәскәни гошунларын.
Чадырлары гурдулар, динчәлдиләр, јатдылар,
Чәфәрин эмри илә һијләјә әл атдылар.
О, зәһәрли гәдәһи вердиләр әмрә көрә,
Абдулланын руһуну учуртдулар көјләрә.
Овдан јорғун гајыдыб ваннасында узанан
Абдулла нә биләјди зәһәрлијди о финчан.
Ичди сон дамлајадәк јанғысы сәнсүн дејә,
(Гатыблармыш зәһәри гул әлијлә бадәјә)
Аһ, Зүлејха, бунлара инанмырсанса әкәр,
Кет, һарундан хәбәр ал, һамысыны о сөјләр.

XV

Елә ки, јатырылды Пасванн да үсјаны,
Чәфәр әлине алды бүтүн ели, обаны.
Бизим диванханада вар-дөвләтин әлијлә
Тезчә јүксәлә биләр алчаг адамлар белә.
Абдулланын шөһрәти, шаны, ешги, әмәли
Бир гардаш гатилинин әлине кечди, бәли!
Дүздүр, онун дөвләти чыхды әлиндән јенә,
Сонрадан башга јолла о кечирди әлине.
Нечә? Һансы јол илә? Тарлалара нәзәр сал,
Буну әли габарлы кәндлиләрдән хәбәр ал.

* Тајфа адыдыр.

* Ат гүјругу пашанын бајрагыдыр. (Гәјд Бајронундур)

Бечәрдији тарладан соруш нә чатыр она,
 О пешмандыр, пешмандыр, инсан доғулдуғуна.
 Нечин хилас ејләмиш, анламырам, о, мәни?
 О. бәлкә дә сәјмамыш, чылыз, мәсум көрпәни.
 О. неч дүшүнмәмиш ки, бу балача ушагдан
 Ән ағыр бир зәрбәни дада биләр бир заман.
 О, мәни оғуллуға, бәлкә көтүрдүјүчүн
 Көјләр ону оғулдан мәһрум етмиш бүсбүтүн.
 Башга бир мәгсәд үчүн бәлкә етмиш о буну?
 Бөјүтмүш оғул кими гардашынын оғлуну?
 О, сындыра билмәјир гүруруну бирчә ан,
 Мән дә кечә билмирәм өз атамын ганындан.

XVI

Өз евинин ичиндә дүшмән бәсләјир Чәфәр,
 Атанын дүшмәнидир чөрәјини јејәнләр.
 Әкәр бу адамлар сөјләсәм бу сирри мән,
 Ајыралар тез онун башыны бәдәниндән.
 Онлар бир атаман — јол көстәрән кәрәкдир,
 Нәр бири һагг јолунда чанындан кечәчәкдир.
 Чәфәрин бу сиррини һарун билибмиш анчаг,
 О, көрмүш Абдулланы чан верәндә, ишә бах!
 Әлиндән нә кәләрди, јазыг, мәғмун бир гулун?
 Гисасмы? Јох, бачармаз! Анчаг ағышты һарун
 Ағасынын оғлуну хилас етмиш өлүмән,
 Будур, јашамышам мән,
 Доста хәјанәт едиб, зәфәр чалыб дүшмәнә,
 Тахт үстүндә гүрурла Чәфәр отурду јенә.
 Бу заман һарун мәни —
 Мән кунәһсыз көрпәни
 Чәфәрин һүзуруна кәтирмиш гучағында,
 О, мәни «эфв ејләмиш» кефинин хош чағында.
 Мән орда баша вурдум өмрүн илк илләрини,
 Сонра биз тәрк ејләдик Дунај саһилләрини.
 Румелләрдән ајрылыб јенә дә төкәрәк ган,
 Асија өлкәсиндә гәрар тутдуг о вахтдан.
 Һарундан өзкә кимсә бу сирри билмәмишдир,
 О. өзү дә бу сирри кимсәјә демәмишдир.
 Јалныз бир дәфә һарун акаһ ејләмиш мәни,
 Ачмыш нубијалынын сирринин зәнчирини.
 Аллаһ беләләринә өмүр верир, күч верир,
 Кунәһкарын сиррини ачмаг үчүн көндәрир.

XVII

Мәним бу һекајәтим зәһәрлә јоғрулса да,
 Сәнин пинчә гәлбини јараламыш олса да,
 Бүтүн бу һәгигәти ачмалыјам сәнә мән,
 Сән акаһ олмалысан атанын ишләриндән.
 Сән һејрәтлә бахырсан мәним бу гијафәмә,
 Нәлә чох кејәчәјәм бунлары, һејрәт етмә.
 Ешгинә анд ичдијин гаршындакы бу оғлан,
 Дәниз гулдурларынын башчысыдыр, аһ, аман!
 Зүләјха, гулдур кими сән таныма онлары,
 Гылынчларында парлар онларын ганунлары.
 Онларын үрәк дәлән сөзләрини ешитсән,
 Онларын дәрдләринә өзүнү сүпәр етсән,
 О солғун јанагларын дөнәр солғун хәзәлә.
 Аһ, Зүләјха, дүнјада нә көрмүсән сән нәлә.
 Көјләрә дирәк олмуш пиратларын аһлары,
 Онлар кәтирмиш бура көрдүјүн силаһлары.
 Бу чам да онлар үчүн долдурулмуш, бил, әкәр,
 Бирчә гәдәһ ичсәләр, чанларындан кечәрләр.
 Онлар шәраб ичирләр, аһ чәкирләр дәриндән,
 Кечсин Пејғәмбәримиз онларын тәгсириндән!

XVIII

Мәндән нә көзләјирсән?
 Гапылардан говулмуш,
 Арзусу тәпгир олмуш,
 Мәсләки кетмиш бада,
 Бир адамдан дүнјада
 Нә көзләмәк олар ки?
 Сыхыр мәни кәдәрләр...
 Өз горхусундан Чәфәр
 Мәни мәһрум ејләди атдан, охдан, низәдән,
 Зүләјха, аддымбаши тәпгир олушмушам мән.
 Чәфәр мәни һәмишә алчаг, мәғмун билибдир,
 Диванхана өнүндә о, нә гәдәр күлүбдүр.
 Чинлов, гылынч тутмағы бачармајан әлимә,
 Бүтүн диванхананы күлдүрүбдүр Сәлимә.
 Апармазды о. мәни өзүлә вурушлара,
 «Сән ачизсән» дејәрди, — дава һара, сән һара?»
 О, мәни киши сәјмаз, нәр ишдә унударды,
 О, мәни гадынлара, һаруна тај тутарды.
 Тапшырарды һаруна мәни бир арвад кими,

Тәһгир едәрди Чәфәр мәним һејсијјәтими.
 Нечин олдум мән белә?
 Бәлкә көзәллијиндир мәни инчәлдән белә?
 Сәнми дәјишдин мәним киши тәбиәтими?
 Үрәјим дә јумшагдыр гадын үрәји киши.
 Јалныз һарун билир ки, керн галыб дәстәдән
 Бурада тәк башыма нә дәрәләр чәкмишәм мән.
 О горхса да Чәфәрдән, јазығы кәлди мәнә,
 Әсирини бурахды, тапшырды дәнә-дәнә:
 Чәфәр гајыданадәк
 Керн дәнәсэн кәрәк.
 Мән сөз вердим һаруна,
 Илк дәфә азад олдум,
 Мән ки јашамамышым, сандым тәзә доғулдум.
 Көјү, јери, Күнәши сејр еләдим дојунча,
 Мән азад кәзмәмишдим ахы өмрүм бојунча.
 Азадлыг! Мән сеvirәм һәјатым гәдәр ону,
 Неч дил дејә биләрми үрәјин дујдугуну,
 Фәрәһдәнми, дәрәдәнми үрпәрди дә түкләрим,
 Гәлбимә хәнчәр киши батарды көрдүкләрим,
 Кәзиб дағда, дәрәдә, мән нәғмәләр дејәрдин,
 Сәнни һичранына да тәәссүф етмәјирдим.

XIX

Сәдагәтли Маврын кичик јелкәни
 Бу гуру саһилдән ајырды мәни.
 Апарды, чох јери сејр еләдим мән,
 Зәвг алдым суларын көзәллијиндән.
 Аһ, мән о дәстәјә нечә раст олдум,
 Һарада гошулдум, нејчин гошулдум?
 Сорма, сон арзуја чатмајынча мән,
 Демәрәм, дөнмәрәм өз гәсәнимдән,
 О һагда демәрәм бир кәлмә белә.
 Гулаг ас, битмәмиш дастаным һәлә.

XX

Доғрудур, чатмамыш шөһрәтә, ада,
 Күбар дејилдирләр, јохсулдур онлар.
 Онларын заһири кобунд олса да,
 Чох инчә, чох һәссас үрәкләри вар.
 Һәрәси бир диндән, бир тајфадандыр,
 Һамы онлар үчүн анчаг инсандыр,

Һамыны бир көрүр онларын көзү,
 Ганундур онларчын башчынын сөзү.
 Онлар еләндә дә үрәклә өлүр,
 Үрәклә данышыр, үрәклә күлүр,
 Онлар ки, әзәлдән белә јаранды,
 Онларын мүгәддәс нитигам анды
 Һәр шејдән үстүндүр, онлар Һәр заман
 Дост үчүн кечәрләр өз чапларындан.
 Онлары бирбәбир өјрәнмишәм мән,
 Онлар сечилрләр өзкәләриндән.
 Онларла бир сөнүб, бир јанырам мән,
 Франк ағлы илә* давраһырам мән.
 Онларын гәлбиндә билсэн нәләр вар,
 Үлви фикирләрлә ганадланырлар...
 Арзудур, хәјалдыр онларын вары,
 Ламбронун гүрүрлү сон өвладлары
 Азадлыг алмадан бөлүшдүрүрләр;
 Хәјаллар ичиндә өмүр сүрүрләр.
 Мин арзу бәсләнир Һәр өтән анда,
 Әјләшиб кечәләр тонгал башында
 Онлар дүшүнүрләр һеј дәрин-дәрин
 Азадлыг јолуну бу рәијјәтин.

Бәрәбәрлик һагда дүшүнүб онлар
 Гој өз гәлбләрини раһатласылар.
 Азадлыг пәритәк үзә күләндә,
 Көзәлдир, вурғунам о күнә мән дә.
 Дәниз патриархытәк гојун мән дә долашым,
 Дәрјалардан, сулардан, сәрт далғалардан ашым.
 Татар һәјаты киши һәјатым олсун мәним.**
 Саһилдәки чадырым, дәниздәки јелкәним
 Мәнимчүн сарајларын бүсатындан әзиздир.
 Еј мәним әрәб атым, мәни белиндә кәздир,
 Далғалары јарыб кеч, шығы кечәбәкүндүз.
 Еј кәним, дил, дајанма, һара истәјирсэн үз!
 Габаға кәр снәнни,
 Бу саһилдән, дајанма, узаглашдыр тез мәни,
 Неч өзүм дә билмирәм һарадыр кетдијим јол,
 Сән дә, мәним Зүлехам, јолум үстә улдуз ол.
 Мәнә хејир-дуа вер, сон мөгсәдә тез чатым,

* Чох һазакәтлә, сһтијәтлә демәк истәјир.

** Көчәри һәјат демәк истәјир.

Еј сүлһүн көјөрчини, еј үмидим, ницатым!
 Арзумсан, хәјалымсан сән дүнән дә, бу күн дә
 Фыртыналар ојнашан һәјатымын көјүндә.
 Сән бир көј гуршағы ол, һүснүнүн шәфәгләри
 Нура гәрг етсин јери!
 Пејғәмбәрин үзүнүн нуру кими гој сәнни
 Үзүндә чилвәләнсин шәфәгләр дәрн-дәрн.
 Јорғун зәвварлар үчүн о Мәккәдән јүксәлән
 Мүәззинин эзаны хејир-дуадыр һәмән.
 Мәним сәнә вердијим мүгәддәс хејир-дуа
 Бир нәғмәјә бәизәјир, бир нәғмәјә, Зүлејха!
 Мәним бу тәрифләрим јашардыр көзләримни,
 Сәнни сөзүн, сөһбәтин шириндир маһны кими.
 Сәннчүн адаларда бир чәннәтә бәизәјән
 Мәнзил дүзәлтмишәм мән.
 Минләрлә инзә, ғылынч, гәлбим, бир дә әлләрим,
 Әмринә мүнтәзирдир, сәннндир әмәлләрим!
 Әһәтә етмиш бизи мәним чәнкавәрләрим,
 Икидләрим, ширләрим.
 Гијмәтли не'мәтләрн,
 Әсирләрдән алынмыш көзәл гәннмәтләрн
 Төкәчәкләр гаршына, бүтүн бу әјләнчәләр,
 Дәрдли *һәрәмханәнин* дәрдинә үстүн кәләр.
 Бәхтимдән, тәләјимдән мән һеч килејләнмирәм.
 Аддымбашы чыхса да гаршыма дәрд, гүсәс, гәм,
 Көз өнүмдә фүсункар хәјалын көрүнчә
 Дәрдим, гәним әријәр гәлбим, инчә-инчә.
 Бир вахт достум да бәлкә мәнән үз дөндәрәчәк,
 Башга бир әгидәјә үрәјини верәчәк.
 Сәнни ки, сәдагәтнн әбәдидир, еһ, нә гәм! —
 Дејә күлүмсәјирәм.
 Нә гәдәр дә көзәлдир севки одуна јанмаг,
 Севдијин бир көзәлин илгарына инанмаг.
 Мәним гәлбимтәк сәнни гәлбин сәрт бир даг олсун;
 Сәнни гәлбинтәк мәним гәлбимсә јумшаг олсун.
 Гој олсун, чох көзәлдир бирликдә дара дүшмәк,
 Кәдәрләри овутмаг, фәрәһләри бөлүшмәк.
 Бирликдә дә дүшүнмәк, дујмаг, јашамаг анчаг,
 Һеч заман ајрылмамаг!
 Бир даһа азад олсам, нә гәдәр ки, мән сағам,
 Өз дәстәмни башында јенә дә дурачағам.
 Гәлбимн гәзәб оду бир ан белә сөнмәјир,
 Мәним интигамымын сону да көрүнмәјир.

Мән оз бачарығым, күчүмү ишләтмәли,
 Сон мәгсәдә јетмәли,
 Интигам алмалыјам,
 Гәләбә чалмалыјам!
 Бунунчүн ики јол вар: ја зор, ја да ки, һијлә!
 Зордур инди бизимки, һијләләр галсын һәлә.
 О заман ки, шәһәрләр салыр мәһбәсә бизи,
 Сыхыр үрәјимизи,
 Инан, сәнни руһун да
 Күпәһ еләјәр онда.
 Мәним гәлбим бу дәррдән олубдур ојуг-ојуг,
 Гадын хәјанәт едир кишиләрдән даһа чох.
 Бир бәдбәхтлик үз версә онун әринә әкәр,
 О зинәтләр ичиндә өзүнү русвај едәр.
 Узаг мәнән, шүбһәләр, елә дејил, Зүлејхам,
 Бәд ајагда көзләјәр мәни јүз ил Зүлејхам.
 Анчаг тәсадүфүн дә һөкмү чох бөјүк олур,
 Дүнән ғылынч ојнадан бу күн артыг јорулур.
 Бәли, горху! Севкимн верә биләрәм јелә,
 Османын гүввәсијлә, Чәфәрин әмри илә
 Фыртына башланантәк
 Горхум учуб кедәчәк.
 Бу кечә мәһәббәтим «сәнә сирдашам» дејә,
 Сөз верибдир кәмидә мәнимлә бир кетмәјә.
 О һансы горхудар ки, бизи горхуда билсин,
 Сарсытсын ешгимизи?
 Дүнјанын һәр не'мәти јалныз севәнләриндир,
 Севәнләрчин эзаб да, изтираб да шириндир.
 Севәнләрчин көзәлдир дүнјанын һәр бучағы,
 Шириндир бу һәјатын һәм севинчи, һәм дағы.
 Торпаг, дәннз, отаг, чөл, бизимчүн нә фәрги вар,
 Әкәр бир јердә олсаг, бәхтијарыг, бәхтијар!
 Гој бу ачыг дәннздә күләкләр дә ағласын,
 Тәкчә сәнни голларын бојнуму гучагласын.
 Өлүм анында белә мәним додагларымдан
 Ешитмәзсән дад, фәған.
 Мәним сон сөзүм сәнә хејир-дуа олачаг,
 Көзләрим көзләринә дикилиб јумулачаг.
 Өлүмүн дә өнүндә дурачағам мән мәтин,
 Горхутмаз севәнләри говғасы тәбиәтин!
 Өлүм горхусуну да бу дүнјада һәр заман,
 Ахы, тәбиәт дејил, инсанлардыр јарадан.
 Бизим јолларымызда һәлә чохдур чәфалар,

Һәр анда гаршымызда мин горху, мин өлүм вар.
 Нәдир мәндә бу һаллар?
 Еј дәһшәтлһ фһкһрләр, еј дәһшәтлһ хәјаллар,
 Мәндән узаг олунуз!
 Инди ја гуртарачаг, ја да бизим јолумуз
 Тамам кәсиләчәкдир. Одлар кәзир чанымда.
 Гуртарыр дастаным да...
 Сән јалһыз бирчә «һә» де, дүшмәнләрдән ајрылаг,
 Бәлкә дә хошбәхт олаг.
 Бәли, дүшмәнләр дедим, сәни мәндән ајыраи
 Чәфәр, о гара Осман
 Мәним дүшмәнләримдир. Өзүн де, һәм дә сәни
 Дејилмидир дүшмәнин?

XXI

Көзәтчимһ хәтәрдән
 Хилас етмәк үчүн мән
 Өз вахтында гајытдым, тута билмәди хәбәр
 Мәним башга адаја кетдијимдән бир нәфәр.
 Мәндән узаг олса да адамларым, һеч заман
 Тәрпәнмәзләр бир јерә мәним изним олмадан.
 Дәрһал тә'зим ејләјир онлар мәни көрәндә,
 Јығылан гәнимәти мәнәм бөлүшдүрән дә.
 Чох данышдым, башыны ағрытдым сәниһ, дејән
 Гајығымыз һазырдыр, вахт да кечир, тез ол сән.
 Нифрәт илә горхуну тәрк едирик из анчаг,
 Сабаһ ә'јанларыјла Осман бурда олачаг.
 Сәнинсә зәңчһрләрин бу кечә гырылмалы,
 Ја ловға бәј, ја да мән! Индисә ајрылмалы!
 Етсән дә әһди-пейман, мәним дедикләримдән
 Горхараг өз андыны кери көтүрсән дә сән,
 Мән мөһкәмәм сөзүмдә, јадында сахла буну,
 Мән галарам бурада позмаг үчүн тојуну!

XXII

Зүлејха һејкәл кими дурмушду өз јериндә,
 Үрәји дә од тутуб јанырды көзләриндә.
 «Итирдим көр нечә дә сон үмиди мән» дејир,
 Бу гыз көзәллијилә Необејә* бәнзәјир.

* Антик мифолокијасына көрә Фиван падшаһы Анфионанын арвады.

Ағзы долу сөз иди,
 О данышмаг истәди.
 Елә бу вахт, бу заман
 Парлады кур мәш'әлләр чәпәрин архасындан.
 Бири, икһси, үчү...
 «Гач, гардашым, гуртар сән,
 Јох, нә дедим, сән мәнә гардашдан да әзизсән,
 Қолларың арасында парылдајыр ишыглар,
 Бир ора бах, әлләрдә һәлә гылынчлар да вар.
 Бу гаранлыг кечәдә
 Көр, сијирмә гылынчлар парылдајыр нечә дә.
 Онлар кәзир, ахтарыр, ишыг салыр һәр јана,
 Бир ора бах, Чәфәр дә сарылыб гылынчына.
 Онлар бура чатырлар. Көрәсән јохму чара?
 Аһ, Сәлимин, гәбримиз олачагдыр мағара.»

XXIII

О, дурмушду вугарла...
 — Вахт јетишир, бах, одур,
 Чатырлар. Бир өпүш дә... Аман! Бу сонунчудур!
 Бәлкә дә адамларым көрдү бу ишыглары.
 Јох, онлар ки, чох аздыр. Биләјдиләр каш, бары!
 Мағарадан чыхды о, галдырды тапанчаны.
 Бир күллә! Шагғылдады, сәс бүрүдү һәр јаны.
 Хәбәр верди достлара, Зүлејха тәрпәнмәди,
 Һејкәл кими гуруду јериндәчә, динмәди.
 — Достларым ешитмәди, онлар кәләнә гәдәр
 Мәни өлдүрәчәкләр.
 Күллә сәси танытды мағараны дүшмәнә.
 Еј атамьң гылынчы, сән чәсарәт вер мәнә!
 Ирәли! Кеч ирәли, билирәм бу вахтадәк
 Нечә јүзә гаршы сән һәлә дурмамысан тәк.
 Әлвида, еј Зүлејха, сәнсә дајанма, кизләң,
 Саламат гал бары сән,
 Сәнин үстүнә Чәфәр
 Анчаг гышгыра биләр.
 Бурадан тәрпәнмә сән,
 Бир човутма күлләјә гурбан ола биләрсән.
 Гәсдим сәнин атаны мөһв етмәкдирсә әкәр
 Гој әввәл өзүм өлүм, аһ, јашасың гој Чәфәр,
 Јох, о өзү версә дә гардаш өмрүнү бада,
 Јох, о мәни јенә дә аһиз адландырса да,

Онларын зәрбәсини зәиф гаршыламалы,
Јох, саламат гуртаран һисс еләјәр бу һалы.

XXIV

Бир дә, бир дә, ғылынчы саға, сола о чалды,
Ону изләјәнләрин гаршыдакы дәстәси
Дәрһал үстүнү алды.
Зәрбә! Ајрылды бир баш бәдәндән инләјәрәк...
Икинчи... Үчүнчүсү... Анчаг гарышгалартәк
Ғајнашыр дөврәсиндә дүшмәнләри, ора бах,
Сәлимсә шимшәк кими
Ғылынчы ојнадараг
Јол ачыр. Аһ, аз галыб!
Саға, сола о дөнүр...
Одур, далғалар үстә
Ғајығы да көрүнүр.
Бешчә авар зәрбәси
Бәсдир она чатмаға,
Авар чәкир достлары,
Каһ сола, каһ да саға.
Ғајыг бир балыг кими чан атыр она сары,
Вахтында чатачагмы көрән она достлары,
Јолдашлары чатдылар,
Онлар суја атылыб
Ғылынчы парлатдылар.
Далғалары јарараг
Онлар чатды саһилә,
Ғырғын даһа да артды
Достларын кәлишијлә.
Демәјин ки, достлары
Онун дадына чатды,
Сәлимин үрәк ганы
Ағ сулары гызартды.

XXV

Онун башы үстүндән өтүб кечди күлләләр,
Дәнизин кәнарына Сәлим чатды биртәһәр.
Ғајыға минмәк үчүн, аһ, о, суја кирәркән,
Сон өлүмчүл зәрбәни дүшмәнә ендиәрәкән,
Нејчин о дала бахды? Ахы, нә олду она?
Көрмәкчүн Зүлејханы чеврилди архасына.
Аһ, бу бахыш, бу дуруш, аһ, нә дејим мән сәнә!

Аһ, бу бахыш, сон бахыш фәрман верди гәтлин
Бу, өз севкилисини тәрк етмәк истәмәјән,
Илаһи мәнәббәтин гаршысында баш әјән
Ашигин бахышыјды. Көзләр сөндү, гаралды...
Аһ, бу бахыш, өмрүнү онун әлиндән алды...
Јанындајды достлары,
О дурмушду архасы чошгун дәннизә сары.
Бирдән сәсләнди күллә,
«Чәфәрин дүшмәнләри өлмәлидир, бах, белә!»
Киминкијди, аһ, бу сәс, бу күлләни ким атды?
Ким онун синәсини парчалады, ганатды?
Ким о чавана гыјды? Неч олмаса даныш бир.
Абдулланын гатили, бу күллә дә сәниндир!
Өлдү онун атасы сәнин һијләнлә анчаг.
Өзү дә гурбан олду сәнин күлләнә, бир бах.
Бах, онун синәсиндән чешмә-чешмә ахан ган
Суларын ағ рәнкини дәјишдирир, ај аман!
Онун ал додаглары «аман, аман!» десәјди,
О сөн өлүм анында әкәр инилдәсәјди,
Батырарды бу сәси
Далғаларын нә'рәси!

XXVI

Булудлары говлајыр јаваш-јаваш ал сәһәр,
Кечән кечә көрфәзи титрәдән инилтиләр,
Чыгыртылар кәсилмиш, сүкут һөкм едир бу күн,
Анчаг јенә саһилдә изләри вар дөјүшүн.
Сынмыш әјри ғылынчлар, төкүлмүшдүр һәр јерә,
Бахышлар һејран галыр бу гәрибә изләрә.
Булудлар, ағ булудлар сулар үстә сүрүнүр,
Узагда бир тәк ғајыг, бир дә фанар көрүнүр.
Дејән, артыг о сөнмүш,
Орда, ғајалар үстә ики јерә бөлүнмүш
Ағ бир плаш көрүнүр.
Үстүндә ган ләкәси,
Аһ, нә дејир дәннзин
О үсјанкар нәғмәси?
Бу ган ләкәләрини
Сулар јумагмы истәр?
Һаны онун саһиб?
Еј дәннз, мәнә көстәр!
Онун мејити үстә

Ким агламаг истәсә
Онун дәрдли башыны
Гучагламаг истәсә,
Җемно саһилләриндә
Кедиб ахтарсын ону —
Абдулланын оғлуну!

Одур, дәннз гушлары ениб дәстәбәдәстә,
Ганад кәбир, чығрышыр тапдыглары ов үстә.
Тохундугча далгалар бәдәнинә, башына,
Һәлә гушлар горхудан җахын дурмаҗыр она.
Далгаларла бәрабәр голу галхыр, каһ енир,
Ону димдикләмәкдән гушлар һәлә чәкинир.
Ону саһилдә гушлар димдикләсәҗди әкәр,
Ону җер гурдларындан хилас еләҗәрдиләр.
Анчаг, анчаг ики сөз, бир дә дәрдли бир үрәк,
Онун чәсәди үстә көз җашлары төкәрәк,
Һеҗ агламаг истәҗир, она чатмаг истәҗир.
Дулбәндли башдашына матәм тутмаг истәҗир.
Әфсус, о гыз үрәҗи дәрә элиннән ган олмуш,
Һәлә Сәлиммән әввәл онун көзү җумулмуш.

XXVII

Һелленин үзәриндә матәм сәси чаглаҗыр,
Гадынлар налә чәкир, кишиләр га аглаҗыр.
Зүлеҗха, еҗ Чәфәрин нәслинин сон һәлгәси,
Адахлын чох кечикди; бир даһа онун сәси
Чатмаз гулагларына, ешидәммәз сөзүнү.
Аһ, бир даһа о сәнин көрмәҗәчәк үзүнү.
Бәлкә өтүрәчәкдир о, көксүнү дәриндән,
О буну биләчәкдир *валвалә* сәсләриндән.
Зүлеҗха, матәмнини сахлаҗыб дәрин-дәрин
Дарвазанын ағзында аглашыр нөкәрләрин.
Гәмли Гур'ан сәсиндән бәдәнләрдә ган донур,
Елә бил сәнин үчүн өлүм һимни охунур.
Әлләрини гоҗнунда чарпазламыш нөкәрләр,
Үзләриндә гәм, кәдәр.
Матәмнини сахлаҗыр һамы сакит, һамы лал,
Һамынын үрәҗиндә һөкм сүрүр дәрә, мәләл.
Чох җахшы ки, Сәлимин сән гәтлини көрмәдин,
Сән онун архасынча дад чәкиб һөнкүрмәдин.
Сәнә өз өлүмүндән ағыр оларды бу күн,

Сән ондан әввәл өлдүн!
О сәнин сон үмидин, севкин, үрәҗин иди,
Сәнин һәр шеҗин иди.
Сән ешгин оҗунунда өз өмрүнү удуздун,
Бирчә дәфә гышгырыб, сонра әбәди сусдун.
Раһат ују, Зүлеҗха, дуа верирләр сәнә,
Ешг олсун мәзарына, о җаралы гәлбинә!
Сән хошбәхтсән, өмрүнү ешгин җолунда вердин,
Сән хошбәхтсән, һәҗатын әзабыны итирдин.
Сәнин дәрдин бир иди, ағырса да бу кәдәр,
Сән инди бәхтәвәрсән, бирә үч гат бәхтәвәр!
Артыг билмәҗәчәксән чүнки һичран дәрдини,
Өлүм бу әзаблардан хилас еҗләди сәни.
Аһ, о гурдлар, зәлиләр нә гәдәр горхулудур,
Торпаг ки, башдан-баша гурдлар илә долудур,
Олар саһибимиздир, мәзар гара, җер гара,
Јаһан, дуҗан үрәкләр гисмәт олур гурдлара.
Аман сәнин һалына, еҗ вугарлы сәркәрдә!
Сән инди наһаҗ җерә тутулмусан бу дәрә.
Сән инди наһаҗ җерә башына күл төкүрсән,
Наһаҗ җерә әҗилиб, сән белә диз чөкүрсән.
Наһаҗ җерә, еҗ Чәфәр, сән сачыны дидирсән,
О ганлы әлләрини өзүндән кизләдирсән.
Һәмни әлләр өлдүрдү гансыз бир чани кими
Абдулланы, Сәлими.
Индисә наһаҗ җерә сән һәмән әлләр илә
Саггалыны җолурсан,
Гәмләрдә богулурсан!
Османын адахлысы, сәнин о чиҗәрпаран
Өлмүшдүр бу күн артыг, де, көҗнәҗирми җаран?
Сөпдү һеллә үстүндә о алышан улдузун —
Сәнин о көзәл гызын.
Утан өз әмәлиндән,
Ахытдыҗын о ганлар — алды онун әлиндән.
«Мәним балам һардадыр?» деҗә дөҗмә дзиннә,
«Һардадыр?» деҗә сәсин чаваб верир өзүнә.

XXVIII

Гәбирләр арасында сәсләниб ачы-ачы,
Баш чәкибдир көҗләрә тәнһа бир сәрв ағачы.
Гәбирләрин үстүнә салыб өз көлкәсини,
Ел билир ки, сахлаҗыр өләнләрин җасыны.

Дүздүр, онун үзүндө кэдәр көлкөсү вардыр,
Анчаг о неч солмајыр, о һәмншә баһардыр;
О, камышы алмамыш илк мәнәббәтә бәнзәр,
О һәмншә тәзә, тәр.

Узаг бир мешәликдә тәнһа ағ күл бој атмыш,
Нејчүн ону тәбиәт белә солғун јаратмыш?
Ону кэдәр әкибдир елә бил өз әлијлә,
О, елә инчәдир ки, аста әсән бир јелә
Давам кәтирә билмәз, төкүләр јарпағлары.
Анчаг нә шахта, нә дә ғышын дәли чағлары
Она тохунмур әсла, ғышдан сәрт олан әлләр
Она ғыыр, гопарыр, анчаг јенә дә сәһәр
О јенидән көјәриб әтрини чөлә јайыр.
О күлү улдузларын көз јашлары сулајыр.
О өз көзәллијилә илаһәни андырыр,
Ону киминсә руһу јенидән чанландырыр.
Бәли, һеллә ғызлары дејирләр ки, елә бил
Бу күл јер күлү дејил,
Белә олмасајды о, сәрт һавада һәр заман
Ачылмазды дурмадан.

Баһар өз бол сујундан она бәхш етмәсә дә,
Јај Күнәши јанараг ону пситмәсә дә,
О ачылыр данма, һәмншә гончаланыр,
Кечәләр дә башында онун бир гуш доланыр.
О гуш өтүр, охујур, чох гәмлидир аһ-зары;
Һава кими көрүнмур неч кәсә ган...лары.
О гушун маһнылары
Сәсләнир кечә јары

Һуриләрин чалдығы удун тәранәситәк.
Бүлбүлдүр о бәлкә дә, хејр, фәрјад едәрәк
Дад чәксә дә, о дејил, јахшы динлә ону сән,
Һәзин нәғмәләрини бирчә дэфә ешидән
Ону тәрк едә билмәз өзүнү сарсытмамыш,
Елә бил о гушун да севкиси баш тутмамыш,
Накам галмыш дүнјада, о. учалдыб сәсини,
Өз чавабсыз ешгинин охујур нәғмәсини.

Анчаг бу көз јашлары, бу гәмләр нә шириндир!
Еј кэдәр! Нәғмәләр дә сәнин сирләриндир.
О охујур, сәсијлә ағладыр көјү, јери,
Анчаг күнәш доғанда кәсилір нәғмәләри.
Дејирләр, о галдырыб көјләрә фәрјадыны,
Өтүр нәғмәләриндә Зүлејһанын адыны.

О нәғмәләр һавада сәсләниб һәзин-һәзин,
Әријәрәк јох олур башы үстүндә сәрвин.
О ағ күл Зүлејһанын мазарындан көјәрмнш,
Бәлкә дә о көзәл ғыз һүснүнү күлә вермиш.
Бир кечә гәбрин үстә сојуг мәрмәр дүздүләр,
Сәһәр нсә јох олду, һараса итди мәрмәр.
Белә бир әфсанә вар:
Һәмин күнүн сәһәри
Сәлимин вурулдугу о саһилдә тапдылар
Јоха чыхмыш мәрмәри.
(Далғаларын гучағы олду Сәлимә мазар!)
Јалајыр о мәрмәри ағ көпүклү далғалар.
Дејирләр ки, башында *дүлбәнд* гара бир көлкә
О замандан һәр кечә
Кәлир, бурда баш әјир о мәрмәрин үстүнә.
Неч кәс билмир о кимдир, арзусу нә, гәсди нә?
Сәрт далғалар о дашы тамам алды гојнуна,
«Пиратын јастыгчасы — тејфи» дедиләр она.
О мәрмәрин илк дэфә дүшдүјү јердә бир күн
Күл ачылды, нәдәнсә рәнки гачмышды күлүн.
Илләр өтдү, доланды,
О ағ күл бу дастаны ешитмиш бир көзәлин
Көз јашыјла суланды.

Әбдүррәһман ЧАМИ

Таримар едилір бир шәһәр бүтүн
Сәнә бир сарај да тикилмәк үчүн.

Кәл, зүлмүн дашыны төк этә, лндән,
Инсафсыз, әл көтүр бу зүлүмдән сән.

Једијин, ичдијин сәнинки дејил,
Јетимләр малыдыр, буну јахшы бил.

Сәнин һарынламыш ашпазын белә
Өзкә одунуну кечирир әлә.

Атын да өзүнә јаман бәнзәјир,
Өзкә торбасындан о, саман јејир.

Пәрвин ЕҒТИСАМИ

ЈЕТИМЛӘРИН КӨЗ ЈАШЫ

Бир күн бир падшаһ кечирди јолдан,
Базара, шәһәрә дүшдү һәјәчан.
Дамларын үстүнә чыхды чамаат,
Шаһа тәәччүблә бахды чамаат.
Бу заман кимсәсиз јетим бир ушаг
Шаһын башындакы тача бахараг
Сорду: — О тачдакы парлаг шеј нәдир,
Көзүмүзү белә шө'ләләндирир?
Бири чаваб верди: — Билмирәм, анчаг
Нәдирсә баһалы шејдир, ај ушаг.
Бу дәм јахынлашыб бир гозбел гары.
Деди: — Ағыр кечир елин рүзкары.
Деди: — Бизим дејил бу чәрхи-дөвран.
Шаһын о тачында алышыб јанан
Мәним көз јашымдыр, сәнин ал ганын,
Эзәлдән беләдир һалы инсанын.
Бир гарын чөрәјә гул едиб бизи,
Бу гурд јејир бизим зәһмәтимизи.
Оғул, таныдынмы инди сән ону,
Шаһын тачындакы даш өз нуруну
Алыр јетимләрин көз јашларындан,
Ахыр рәијјәтин гәлбиндән ал ган.
Пәрвин! Әјриләрә дүз сөз демәкдән
Чәкин ки, чөврүнү чәкмәјәсән сән!

ГАРТАЛ

Уча бир даг башындан наваја галхды гартал,
О, ов үчүн дикэлди, сәма сакит, сәма лал,
Мөһкәм ганадларына о, бахыб гүррэлэнди:
— Ганадым алтындадыр бүтүн јер үзү — деди, —
Ити нәзәрләримлә бу учалыгдан бу дәм
Мән дәнизин дибиндә түк дә олса көрәрәм.
Биз беләјик... Гој чаһан бизә сөјләсин әһсән!
Ағчаганадлар белә јайынмыз көзүмүздән!
Өјүндү... Бу ловғалыг һеч кәлмәди арына,
О өјүндү, күвәнди мөһкәм ганадларына.
Лакин јаман олурмуш гәфил гәзанын шәри,
Бу дәм чыхыб камандан бир ох сүздү көјләри,
Гырыб ганадларыны јерә сәрди гарталы,
Чох гәрибә көрүндү она бу дәм өз һалы,
Дүшүндү: «Бир парчачыг дәмир нәјин күчүнә
Гырыб ганадларымы мәни салды бу күнә?»
Дөнүб о бахды оха... Тез көксүнү сүрдү,
Гартал, охун учунда өз ләләјини сүрдү.
Деди: — Кимә сөјләјим бу дәрдимин инди мәң?
Шикајәтми ејләјәк өзүмүз өзүмүздән?

ПӘРВАНӘ ВӘ БҮЛБҮЛ

Јаз кечәси чөлдә мәчлис гурулду,
Шам илә күл мәним һәмдәмим олду.
Пәрванә бүлбүлүн налаләриндән
Усаныб сөјләди: — Нәдир бу шивән?
Ешгин ки, сәфасы әзијјәтдәдир,
Мә'шугун әлиндән дәрд чәкмәк нәдир?
Бүлбүл! Ашиглији кәл мәнән өјрән,
Јансам да бир дәфә инләмирәм мән.
Бүлбүл налә чәкди бу сөздән јаман,
Деди: — Мән бәдбәхтәм, сән бәхтијарсан!
Бәхтәвәр башына, нә дәрдин сәнин!
Ајағы алтында өз мә'шугәнин
Сән ки чан верирсэн... Мән нејләјим бәс?
Бүлбүлүн дәрдинә дүшмәсин һеч кәс!
Көзүмүн өнүндә күлүм соврулур,
Көзүм баха-баха јарым пуч олур.
Јары јола салыб јашајырам мән!..
Аһ! Нечә әл чәкним бу налаләрдән?

Иоһанн Волфганг ҺӨТЕ

ГИРАӘТ ҚИТАБЫ

Мәһәббәти дәрк едиб баша дүшәндән бәри
Мәнчә ән көзәл китаб ешг адланан китабдыр,
Севинчдир јалныз онун бә'зи сәһифәләри,
Китабса башдан-баша әзабдыр, н' рабдыр.

Фәсилләри һичрандыр, гәмдир сајсыз-һесабсыз,
Севинчдир, хош вүсалдыр кичик бир фәсли јалныз.
Бу ачы гајғыларла долу олан чилдләрин
Изаһы өлчүсүздүр, мә'насы хејли дәрин!..

Сән тапдын, еј Низами, доғру јолу нәһајәт,
Чүнки ачды сиррини сәнә гадир мәһәббәт,
Мүшкүлләри ким ачар иши дара дүшәндә?
Ону севәнләр ачар! Јенидән көрүшәндә..

Петер ЗАУЕРНҺАЈМЕР

(АДР)

ЧАҒЫРЫШ

Фашист күллә атанда
Гәзетләр јазыр:
«Күнаһ өлдүрәндә јох,
Өләндәдир,
Өләндә!..»
Бу рәнки сән дә билирсән, мән дә...
Биздә,
Америкада,

Јунаныстанда,
Испанијада,
Бу, беләдир!

Бәс онун сону нәдир?..
Һара кедирик, һара?
Дөзә-дөзә бу һагсызлыглара?

Дүшүн, дүшүн!
Һәр ачылан күлләдән
Көнлүмүздә из галар,
Мәним евим јандыса,
Сәнинкини јанмасына
аз галар!

Мәнә дәјән
Бир күн дәјәр сәнә дә.
Биз сусуруг јенә дә...
Һәр тәрәфдә ган-гада,
Бурда да,
Америкада да,
Јунаныстанда да,
Испанијада да.

Әгидәмиз
Јолумуза бир мајак!
Чәркәмизн позулмаға гојмајар!

Кәл, кәл!
 Үксәл
 Мәним гырмызы чәпәләнким!
 Сәнин ганадларында
 Учур мәним үрәжим.
 Тәзә мәктәбин үстүндән
 Үксәл,
 үксәл,
 Сәһәр-сәһәр
 Дүшмән тәҗҗарәсинин
 көлкәси
 Дүшә билмәјән
 Балача, ағ булуда гәдәр!

Учал,
 Мәним гырмызы чәпәләнким,
 учал,

Сәнинлә биркә
 Учур,
 учур хәјал!
 Һәр дәфә
 Икидләрин күлләси
 Дәјир һәдәфә,
 Ләрзәјә кәлир
 Көјләр, јерләр.
 Онлар
 ушагларын
 Кәләчәјини дүшүнүрләр.

Үксәл,
 Мәним гырмызы чәпәләнким,
 Үксәл!

Түфәнкләрин лүләсиндә
 Күлүмсәр арзу, әмәл!
 Бизим һаггымызы
 Гаршы тәрәфдән тәләб едир
 атәш сәси.

Бамбуг мешәсинин јанындакы
 Тәзә мәктәбдә
 Сәсләнир
 Зәфәр нәгмәси!

Тофиг ФИКРӘТ

СӘНИН ЈЕРИНДӘ

Сәнин јериндә кәр олсајдым, еј ушаг, билсән
 Нәләр едәрдим мән.

Нәләр едәрдим о мүбһәм бахышлы көзләрлә,
 Сәнин јериндә олајдым о әсмәр илә мән,

 О тазәликлә һәмән,
 Чаванлығын одујла, атәшијлә көз-көз едиб
 Јахардым һәсрәтимлә мән көнүлләри даим,
 Узаглашардым...

 О бичарә гәлбләр о заман
 Мәһәббәтимлә, фәратымла мүзтәриб, налан
 Сөнүб кедиркән һәмән
 Дуруб күләрдим о үмиди пуч оланлара мән.

Сәнин јериндә олајдым...

 Додагларымда боғуб
 Өлдүрәрдим өпүшләри гәсдән,
 Јазыг дејилми фәгәт, назлы бир вичуди мәләк
 Севилмәдән өлмәк?

Сәнин јериндә олајдым, хејр, севәрдим мән,
 Һәјатын һәззини башлардым өнчә севмәкдән.

 Бу руһ ичин бир һагг:
 Бир аз да мәнлији севмәк дејилмидир јашамаг?

Евлэндилэр, севишдилэр, амма... нэдэн, нэдэн
Сөвда сүкута башлады беш һәфтә кечмэдән?
Евлэндилэр, нечин? Буну гыз билмәди, нечин?
Евләнмәсијлә күлдү, севинди ичин-ичин.
Кәнчин дә верди нәш'ә бу тој әграбасына,
Лакин бу тој тохунду онун кеф һавасына,
Зилләт иди онун нәзәриндә бу тој күнү,
Бир шәхсә вермәк истәмәјирди о, өмрүнү.
Евлэндилэр, севишдилэр, амма... нэдэн, нэдэн
Сөвда сүкута башлады беш һәфтә кечмэдән?

Әндишәдән көнүлләри азад оламмады,
Оғлан јарыјла хош данышыб, хош доланмады.
Биканә бир гадыла бир еркәкди ханәдә,
Биканәлик ичиндә донуб сусду ханә дә.
Чисмани һиссә ејләсәләр дә һәвәс аз-аз,
Бәнзәрми ешгә адичә чылғын бир еһтирас?
Чыхмазды евдән неч о сојуглуг бүтүн-бүтүн,
Жетдикчә јада кәлмәмәјә башлады дүкүн.
Бир күн кәтирди һатимә бәзми мәнһәббәтә,
Чыхды саһһи-тифли-мәнһәббәт сәјаһәтә...
Кечди заман да... Бөјлә күзар етди күнләри,
Дөимүшдү бир мазара евин кәпчи һәр јери...
Күн кечди, ајлар өтдү, јенә... Сәһәр јенә
Жөстәрди зөвчә оғлуну һиддәтлә зөвчинә,
«Бах, оғлумуз» о дәм гадынын долду көзләри,
Кәпчин дә атәш олду, гүрүр олду көзләри.
Нәслин давамы инсан үчүн шанлы еһтијач,
Бусојлә тазәләнди һәмән көһнә издивач.

Нечати ЗӘКӘРИЈӘ

ЛОРКА ҺАГГЫНДА ШЕ'РЛӘР

1

Сордум Барселонада кичик бир ушагдан,
— Лорканын мазары һардадыр оғлан?
Деди: — Ушагларын ојунларында.

Сордум Севилјада чаван бир гыздан:
— Лорканын мазары һардадыр көрән?
Деди: — Көзәлләрин үрәкләриндә.

Мадриддә бир кордан хәбәр алдым мән:
— Лорканын мазары һардадыр көрән?
Деди ки: — Корларын көзләриндәдир.

2

Ачыг гојурам гапыларымы,
Бәлкә Лорка кәлди евимә.
Ешгилә ојаландығым одур.

ШЕ'Р КҮЛҮСТАНЫ

Азербайҷанда вә онун һудудларындан конарда јашајан һөрмәтли охучулар Бәхтијар Ваһабзадәнин әсәрләринә јахшы бәләддирләр, онун јарадычылығыны марагла изләјир, мүвәффегијәтләринә үрәк-дәп севинирләр.

Инди нә шаир ше'рсевәрләрә јени бир һәдијјәсини — тәрчүмәләр топлусуну тәғдим едир. О, китаба көзәл ад сечмишдир: «Һәр чинчәк-дән бир ләчәк».

Бу топлуну ше'р күлүстаны адландырмаг олар.

Доғрудан да мүхтәлиф дилләрдә јазыб-јарадан, өзүнәмәхсус дејим тәрзләринә, үслуб фәргләринә малик олан бу шаирләрнин әсәрләрини Азербайҷан дилинә тәрчүмә етмәк — гајыкеш бир бағбанын мүхтәлиф јерләрин чинчәк тохумларыны кәтириб өз торпағында әлван чинчәклик салмасыны хатырлатмырмы?

Поезија инсан гәлбинин ифадәсидир, севинчи, һәјәчаны, фәрја-дыдыр, инсан үрәјинин дилидир, ону нағыл етмәк мүмкүн дејилдир. Бәхтијар Ваһабзадәнин китабында фикир дә, мәзмун да ајдындыр: инсан о гәдәр зәнкин, о гәдәр чохчәһәтлидир ки, онун дүјғулары, һиссләри бир шаирин гәлбинә, бир дөврүн мәһдуд сәрһәдләринә сы-ғышмаз. Инсан о гәдәр зиддијјәтли, о гәдәр дәјишкәндир ки, ону идәсәләшдырмаг, донуг, һәрәкәтсиз бир бүтә чевирмәк чәтиндир...

Китаба дахил едилән тәрчүмәләрин сәнәткарлыг хүсусијјәтләри һағында узун сөһбәт ачмаг лазым кәлмир. Бәхтијар Ваһабзадә еһ-тимал ки, өз тәрчүмәчилик фәалијјәтиндә һәмнишә Азербайҷан дилинә чевирдији әсәрин даһа чох «руһуну» горујуб сахламаға чалышыр. О, кениш јайылмыш принципә әмәл едир: «нәсрин тәрчүмәчиси — гул-дур, ше'рин тәрчүмәчиси — рәгиб». Бу фикир нә гәдәр һәгигәтә уј-ғундур, гој нәзәријјәчиләр чаваб версинләр.

Бу китаб тәрчүмәчи-шаирин поетик мараг даирәсинин кениш-лији һағында долғун тәсәввур јарадыр. Шаир он ики милли әдә-бијјәтин бири-бириндән фәргләнән әли беш нумәјәндәсинин ше'р-ләрини Азербайҷан дилинә сәсләндирмишдир. Бу, әзлүјүндә әһә-мијјәтли вә гејд олунамаға лајиг фактдыр. Ләкин китаб һәр шејдән әввәл шаир-тәрчүмәчинин мә'нәви һәјәтинын рәнкарәнклијини, ахта-

рышларынын истигамәтини, дахили аләминин зәнкинлијини кәстәрән мә'нәви бир күзкүдүр.

Бәхтијар Ваһабзадәнин китабында шаирин поезијаја шәхси мү-насибәтини, естетик зөвгүнә, фәрди дүшүнчә тәрзинә, һәјәт вә инсан һағындагы өзүнәмәхсус фикирләринә чаваб верән ше'рләр топлан-мышдыр.

Илк бахышдан сәлә көрүнүр ки, мәсәләјә бу шәкилдә јанашма биртәрәfliјә, мәһдудлуға кәтириб чыхара биләр. Ләкин шаир гәл-би бүтүн күләкләр үчүн ачыгдыр. Аһәңдар-поетик үслубда, сенсиал-фәлсәфи мәзмунна малик олан, мөвзу чохчәһәтлији вә рәнкарәнклији илә сечилән бу тәрчүмәләр Бәхтијар Ваһабзадәнин бәдин тәфәккү-рүнүн, ичтиман дүнякәрүшүнүн үмуми пафосу вә руһу илә үзви вәһдәт тәшкил едир.

Бурада «антологија» типли китаблар үчүн характерик олан бү-төвлүк вә системлик јохдур. Тәнасүб дә тез-тез позулур: бир милли поезија чох, дикәри нә аз адла тәмсил олунар. Бә'зи шаирләрнин бир, башгаларынын нә сәлсилә ше'рләри верилр. Китаба ајры-ајры дөрдлүкләр дә, бөјүк поемалар да дахил едилмишдир. Ләкин јенә дә унутмајар ки, Бәхтијар Ваһабзадәнин азербайҷанлы охучуја мәһз бу вә ја дикәр кејфијјәти илә онун өз диггәтини чәлб едән әсәрләри, ичтиман-әхлағи бахышларына, әһвали-руһијјә вә тәсәввүрләри е'ти-бары илә она јахын, доғма олан шаирләри тәғдим едир. Буна көрә дә, китабда шаир-тәрчүмәчинин өз сәси, өз нәфәси ајдын-ашкар һисс олунар.

«Һәр чинчәкдән бир ләчәк» китабынын сәһифәләриндә әсрләр үзә-риндән Әбдүррәһман Чамп вә Һәтәнин, Бајрон вә Тофиг Фикрәтин һәјәтин мә'насы, мөвчудлуғун маһијјәти барәсиндә бири-бири илә сәсләшән мүдрик сөһбәтләри ешидилр. Бә'зән Бәхтијар Ваһабзадә өзү дә ичтиман-фәлсәфи фикирләрини бу чүр поетик образларла ифадә етмирми?

Шаир, Пушкинин һәјәт ешги илә долу тәбәссүмүнү, Лермонтовун мәғрур әзабкеш гәлбини, Некрасовун вәтәндаш гәзәбини, Блокун сәрт ритмләрини дүјмуш, дәриндән дәрк етмишдир.

Аветик Исаһакјанын, Лесја Украинканын, Иракли Абашидзе-нин, Едуард Межеләјтисин доғма торпаға вә ана дилинә еһтираслы, аловлу мәһәббәти сәлә Бәхтијар Ваһабзадәнин өзүнүн доғма јурду-на олан мәһәббәти дејилми?

Охучу көрмәјә билмәз ки, Бәхтијар Ваһабзадә башга шаирләр-рин — өз гәләм достларынын Азербайҷана һәср етликләри ше'рләри тәсадүф дилимизә чевирмәмишдир. Н. Гуламын «Салам, Азербай-ҷан көзәли!», А. Ариповун «Азербайҷан», А. Хачунсун «Бакы», А. Передрејевин «Азербайҷанлы ана» вә б. ше'рләри һәмни шаир-ләрин үрәк дөјүнтүләри олмагла јанашы, шаир-тәрчүмәчинин дә әһ сәмими, әһ мүғәддәс дүјғуларыны ифадә едир.

Охучу китабда нараһат Рекистанын, нитим Щипачевин, дүшүн-чәли Дементјевин, «амансыз» Јевтушенконун ше'рләринә тәсадүф едәчәк, Исаковскин вә Румјантсевин табият ләвһәләри онун гәлбини ишыгла, севинчлә долдурачаг. О, Јашин вә Тушнованын лирикасы-нын драматик е'тирафлары үзәриндә дүшүнчәләрә далачаг.

Чохмиләтли совет поезијасынын рәнкарәнклијини кәстәрән бу ше'рләр мүхтәлифдир. Һәм сакит, һәм гәзәбли, севинчли, кәдәрли, «әјләнчәли», тәнтәнәли... Халғларымызын тарихи тәлеји вә вәһид аиләдә јашамаларынын севинчи, ана әлләри вә даһа дөһмүш оғул

гэлби, нэгжаты нура бојанан «тэсадүфи көрүш», гадын миннэтдарлы-
гы, нэгжатын өтөрлижи вэ тэбнэтин абэдилији, нэрэстншкарлыг вэ
пахыллыг, сэдэгэт вэ хэјанэт, елмн-техннки ннкншаф дөврүндэ тэ-
бнэтин нзтираблары вэ јаралары, сүр'эт вэ стресс эсрн олан ХХ эср,
шајр вэ поезија, ннсанын көзэллнјэ говушмаг арзусу — бунлардыр
чнчэклернн рэнклэрн, лэчэкклэрнн гохусу...

Мэнчэ, ше'р күлүстаныны долашан нэр кэс зэһмэткеш бағбана
миннэтдарлыгыны билдирэчэк вэ бир даһа бу алэмэ, бу күлүстана
дөнэчэк, кнтабы јенндэн вэрэглэјэчэкдир.

АРИФ НАЧЫЈЕВ

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӨР

Өн сөз (*Бэхтијар Ваһабзаде*) 3

ДӘРИНЛИК

РУС ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Александр Пушкин

Ај	9
К...	10
Достларыма	10
Елекија	11
Гэмкннлик	11
Хэстәхана диварында јазы	12
Наташаја	12

Михаил Лермонтов

Нәғмә	13
«Ах, нечә өзүмү мән алдадырдым»...	13
Сәсләр вэ бахыш	14
Андрей Шенједән	14
«Днеприн үстүндә...»	15
«Үрәјим чыхмалыдыр...»	15
Јолдашыма	15
Дурнова	16
Вида	17
11 ијул	17
Романс	18
«Мән бир бал мәчлиснндә»	19
Кечә	19
Өлүм	20
К***	21

Анисим Кронгауз

Тәгаүдчү	73
Кор чалгычы	73

Анна Сулова

Ев	75
«Дүнја көзэллөшдү»	75

Валентин Пряхин

Дөрдлүклөр	76
----------------------	----

В. Антонов

Огул	77
----------------	----

УКРАЇНА ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Лесја Украинка

Еј эзиз вәтән	78
Дајанмышам көзү јашлы	79

Платон Воронко

Салам	80
-----------------	----

Марија Пригара

Тонгал башында	81
Бәхтәвр	82

Микола Мирошниченко

Дөрдлүклөр	84
----------------------	----

ЕРМӘНИ ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Аветик Исаһакјан

«Күнәшин алтында...»	85
«Мән халгымын...»	85
«Өтән чаванлығым»	86
«Дүнја бир јухудур»	86
«Хәстә көплүм»	86
«Өлмәз өлүм»	87
«Күнүн шәфәгләри»	87
«Јолдашларым, сирдашларым»	88
«Һәр баһар чағы»	89
«Чан, вәтән»	89
«Нечә-нечә милләтләр»	90
«Гара көзүн од галајыр»	90
«Аглајырсан?»	91

«Бирчә түкдән асылыдыр»	91
«Бу күн баш ејдим»	91

Даниел Варужан

Мајын бири	93
----------------------	----

Гегам Сарјан

Гызыл лалә	96
----------------------	----

Ашот Граши

Баһар нәфәсли	97
Тез ојанырлар	97
«Билмирдим ки...»	98
Һәзә ки...	99
«Гајнар көзләриндән»	99
Улдузлар кими	99
«Кечәһиз хејрә галсын»	100
«Апар мәним һәсрәтиһи»	100

Парүјр Севак

«Бир-биримиз»	101
«Онлар күсүлүдүр»	102
Апа элләри	102

Самвел Григорјан

Уч, көһләһим, уч	104
«Мәктәб сәһнәсиндә»	105
Дөрдлүкләр	105
Јуху	107

Вардкес Бабајан

Дәјирман дашы	108
«Һәр кәс Днокен кими»	108
Көј гуш	109
Парүјр Севака	109
Дәјирманчы	110
Бағ	111

Алек Хачатур

Инам	113
О адамы севирәм ки...	113
Сәһкәрләр	116
Дургалар	117
Анам	118
Тәләбәлик	118
Әһ јахшы нәғмәм	119

Чох да бир аз гочалмысан	120
Күлүм, истәјирәм...	120
Бакы	120
«Арзу бөјүк»	121
«Һеј ағыр-ағыр»	122
«Мән истәрдим...»	122
«Чәкил, овчу»	123
«Гөјдүм узагларда»	123
Пајыз	123
Леонардо да Винчи	124
«Һарадаса»	124
Көзүм горхуб	125
«Кечди баһарым»	126
«Де, илдырым чакдымы?»	126
Зәһмәт илһадасы (поема)	127

КҮРЧҮ ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Иракли Абашидзе

Ана дили	155
Каһ ан, каһ әср	157

А. Гришашвили

Вәтән вә гәләбә	159
---------------------------	-----

ТАЧИҚ ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Әбүлғасим Лаһути

Мәрдистан	160
---------------------	-----

Мирзә Турсунзаде

Гардашлыг гануну	164
----------------------------	-----

ӨЗБӘК ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Һәмид Гулам

Салам, Азәрбајҗан көзәли	166
Саламат гал	167

Чамал Камал

Улугбәј	169
Бир данә, бир данә	171
Шаирә	172

Чүмәһиҗаз Чаббаров

Јол	174
Сәма вә гәлбим	175

Абдулла Арипов

Азәрбајҗан	176
Гызыл балыг	177
Чәһнәт	177
Гәрибә адам	178

Нәсрәддин Мәһмәдијев

Нәсминини сөн сөзү	180
Һәјат вә арзу	181

ЛИТВА ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Едүардас Межеләјтис

Мәһһм торпағым	183
--------------------------	-----

ДУНЈА ӘДӘБИЈАТЫНДАН ӨРНӘКЛӘР

ИНКИЛИС ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Чорч Ноел Һордон Бајрон

Мәһһм гәлбим кәдәрлидир	187
Биз ајрыланда	188
Кәлләдән дүзәлдилмиш гәдәһ үзәриндә јазы	189
Абидос кәлиһни (поема)	190

ИРАН ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Әбдүррәһман Чами

«Таримар едилпр»	226
----------------------------	-----

Пәрвин Е'тисами

Јетимләрини көз јашы	227
--------------------------------	-----

Насир Хосров Әләви

Гартал	228
------------------	-----

Сәлман Савәчи

Пәрванә вә бүлбүл	229
-----------------------------	-----

АЛМАН ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Ноһанн Волфганг Һөте

Гираәт китабы	230
-------------------------	-----

Петер Зауериһајмер (АДР)

Чағырыш	231
Вјетнам һаггында сүһи маһнысы	232

ТҮРК ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Тофиг Фикрәт

Сәһни јериндә	233
Тәзәләһән әвлиһик	234

ЈУГОСЛАВ ПОЕЗИЈАСЫНДАН

Нечати Зәкәријә

Лорка һаггында ше'рләр	235
Севкидән галан	236
Јанылмаг	236
Шаир	237
Ше'р күлүстаны (Ариф һачыјев)	238

Бахтияр Вагабзаде
(Вагабзаде Бахтияр Махмуд оглы)

С КАЖДОГО ЦВЕТКА ПО ЛЕПЕСТКУ

(ПЕРЕВОДЫ)

(на азербайджанск . . . языке)

Баку — 1982

Издательство «Язычы», 370088, Баку, проспект
Кирова, 18.

Типография им. 26-ти бакинских комиссаров,
370005, Баку, ул. Али Байрамова, 3.

Редактору Ағасәфа. Рәссамы Ф. Әфәндијев.
Бәдһи редактору А. Мәммәдов.
Техники редактору В. Савојан.
Корректорлары М. Мурадова, С. Маһмудзаде.

ИБ № 911

Јыгылмаға верилһини 25.05.1982-чи ил. Чапа имзаланһын 20.08.1982-чи ил. ФГ 19001. Қағыз форматы 84×108/32. Қағыз № 1. Әдәби гарнитур. Јүксәк чап үсулу. Физики чап вәрәғи 7,75. Шарти ч. в. 13.02. Учот нәшр. вәрәғи 10,78. Сифарһи № 464. Тиражы 7000. Гиһмәти 1 ман. 70 гәп.

Азәрбајҗан ССР Дәвләт Нәшријат Полиграфија вә Китаб Тичарәти Ишләри Комитәси. «Язычы» нәшријаты. 370088. Баку, Киров проспекти, 18.

26 Баки комиссары адына мәтбәә. 370005. Баки, Али Байрамов күчәси, 3.

Ref 173713

173713